Eesti Gerontoloogia ja Geriaatria Assotsiatsioon

Tartu Linnavalitsus

TARTU SEENIORIUURING 2002

Ene-Margit Tiit
Kai Saks

Tartu 2002

SISUKORD

SISSEJUHATUS **3**

UURINGU KORRALDUS **4**

VASTAJA ISIK JA LEIBKOND **8**

VASTAJA ISIK 8
VASTAJA LEIBKOND 10

VASTAJA ELAMISTINGIMUSED **15**

ELUASE 15
ELUASEMEGA SEOTUD MURED 20
RAHULOLU OMA KODU JA KODUÜMBRUSEGA 20
KODUMASINAD JA KESTUSKAUBAD 22
KUI KAUA ELANUD ANTUD ELUASEMEL 22

TERVIS JA TOIMETULEK **23**

ABIVAJAJAD **29**

OLMEABI VAJADUS 29
TOIMETULEKUT TAKISTAVAD TERVISEPROBLEEMID 34
PÕETAMINE 35
HOOLDAJA JA TEMA MURED 36

VASTAJA KUI HOOLDAJA **39**

ERINEVAS STAATUSES HOOLDAJATE MUREDE VÕRDLUS 41

TÖÖ, HARRASTUSED JA RAHULOLU ELUGA **42**

TÖÖ 42
RAHULOLU ELUGA 44

HARRASTUSED JA VABA AEG **48**

OSALUS ÜRITUSTEL 48
HARRASTUSED 51
ABISTAMISTEGEVUS 54

TULEVIKUKAVAD JA SEENIORIDE SUHE TARTU LINNAGA **55**

TULEVIKUKAVAD 55
SEENIORIDE SUHE TARTU LINNAGA 57

SEENIORIDE MURED JA OOTUSED NENDE ENDI SÕNADEGA **59**

SEENIORI SUURIM MURE 59
TARTU SEENIORIDE OOTUSED SOTSIAALTEENUSTE OSAS 61

KOKKUVÕTE **66**

Sissejuhatus

Tartu Seenioriuuringu eesmärgiks on olla informatsiooniliseks ja metoodiliseks aluseks Tartu Sotsiaalhoolekande arengukava koostamisel.

Uuringu aluseks on ankeetküsitlus, mis viidi läbi 2002. aasta aprillis-mais. Küsitleti juhuvalimit Tartu enam kui 50-aastastest elanikest.
Uuringu läbiviimisel osalesid: Ene-Margit Tiit (vastutav täitja), Kai Saks, Valdur Tiit, Tatjana Nahtman, Hilja Õiglane, Reet Aasmäe, Kersti Kriisk, Anneken Metsoja, Angela Traat ja Vivian Unt.

Täname Tartu Linna Sotsiaalabi osakonna töötajaid eesotsas pr. Meida Griiniga lahke abi eest ankeetide postitamisel ja Tartu Vanuripoliitika töörühma liikmeid kaasamõtlemise eest ankeedi koostamisel.

Käesoleva väljaande kasutamisel või tsiteerimisel palume viidata allikale.

Uuringu korraldus

Esialgse valimi kirjeldus

Seenioriuuringu aluseks oli Aktsiaseltsilt Andmevara saadud juhuvalim, mis sisaldas 1000 üle 50-aastase Tartu linnaelaniku andmeid (aadress, sünniaasta). See moodustas vastavas eas Tartu elanikest 3,33% ja jagunes soo ja vanuse järgi alljärgnevalt:

Küsitlusvalimi jaotus soo ja vanuse järgi

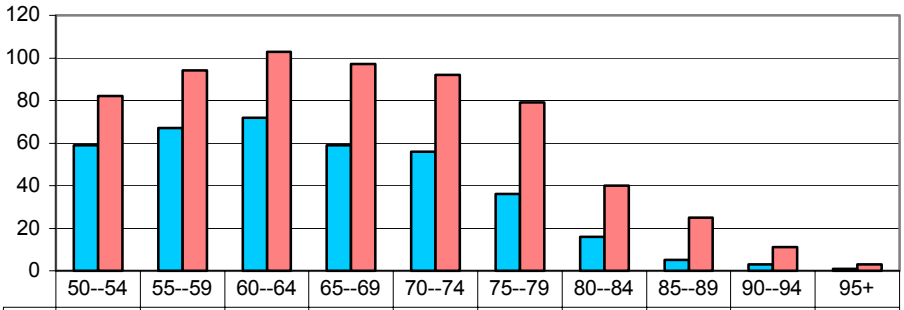

	50--54	55--59	60--64	65--69	70--74	75--79	80--84	85--89	90--94	95+
M	59	67	72	59	56	36	16	5	3	1
N	82	94	103	97	92	79	40	25	11	3

Joonis 1

Küsitluse korraldus

Küsitlus viidi läbi postiküsitlusena.Enne väljasaatmist ankeedid registreeriti laekumise kontrollimiseks. Neile adressaatidele, kes vähemalt kahe nädala jooksul ei olnud ankeeti ära saatnud helistati koju palvega täidetud ankeet kindlasti tagasi saata. Ankeedi maht oli 16 lk A4 formaadis, see sisaldas 65 küsimust. Enne ankeetide trükkimist viidi läbi pilootuuring, mille alusel tehti ankeeti parandusi. Kokku saadeti välja 850 eestikeelset ja 150 venekeelset ankeeti.

Laekunud andmestik

Ankeetide laekumine

Kokkuvõttes laekus 480 (vähemalt osaliselt) täidetud ankeeti, mis moodustavad töödeldava andmestiku. Ankeetidest oli 62 venekeelset, seega vastanuid 41,3%. Eestikeelseid ankeete laekus 418, seega 49, 2% väljastatute arvust.

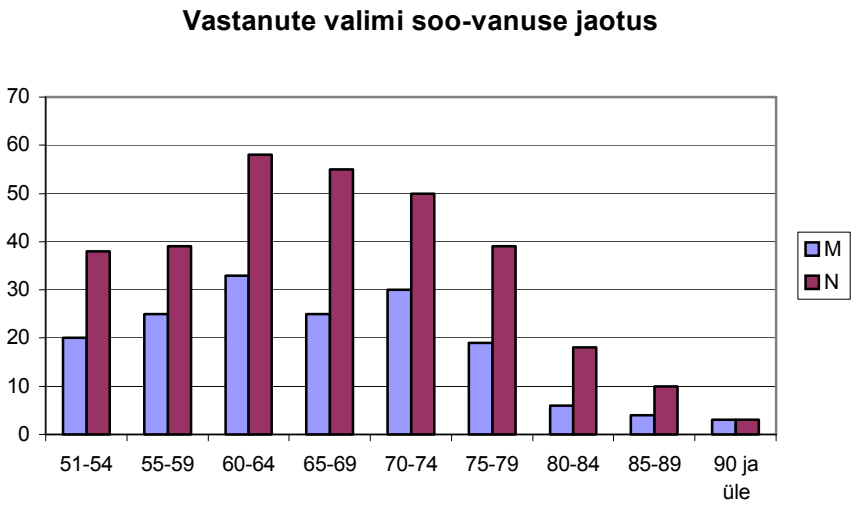

Joonis 2

Selgus, et nooremad vanuserühmad on suhteliselt vähem aktiivsed vastajad. Vastamisaktiivsuse tõus pensionieas on mõistetav, kusjuures kõrgemas eas meeste suuremat vastamisaktiivsust selgitab nähtavasti tõsiasi, et nemad üldjuhul ei ela üksi, ning seetõttu saavad vajadusel ka abi.

Koguelanikkonna, valimi ja vastanute kogumi võrdlus

Joonisel 3 on esitatud soo-vanusejaotus Tartus tervikuna, sellest ca 30 korda väiksemas valimis ja lõpuks ka viimasest veel enam kui 2 korda väiksemas vastanute kogumis. Kuna vähemalt 50-aastaste Tartu elanike arv on (2001. aasta alguse seisuga) ligi 30 000 ja valimi maht 480, siis on selge, et iga valimisse sattunud vastaja esindab keskmiselt veidi enam kui 60 omaealist meest või naist. Siiski pole see esindatavate arv ühesugune kõigi soo ja vanuserühmade puhul.

Valimi ja vastanute kogumi erinevustest on olulisim suhteliselt noorte (50–60-aastaste) meeste alaesindatus ja 60–75-aastaste naiste üleesindatus, vt joonis 4. Kokkuvõttes tuleb tõdeda, et uuringu põhilise sihtrühma osas on esindatuse tase piisav ja küllaltki ühtlane, mis lihtsustab hindamist.

Soo-vanuse jaotus Tartus, valimis ja vastanute seas (%)

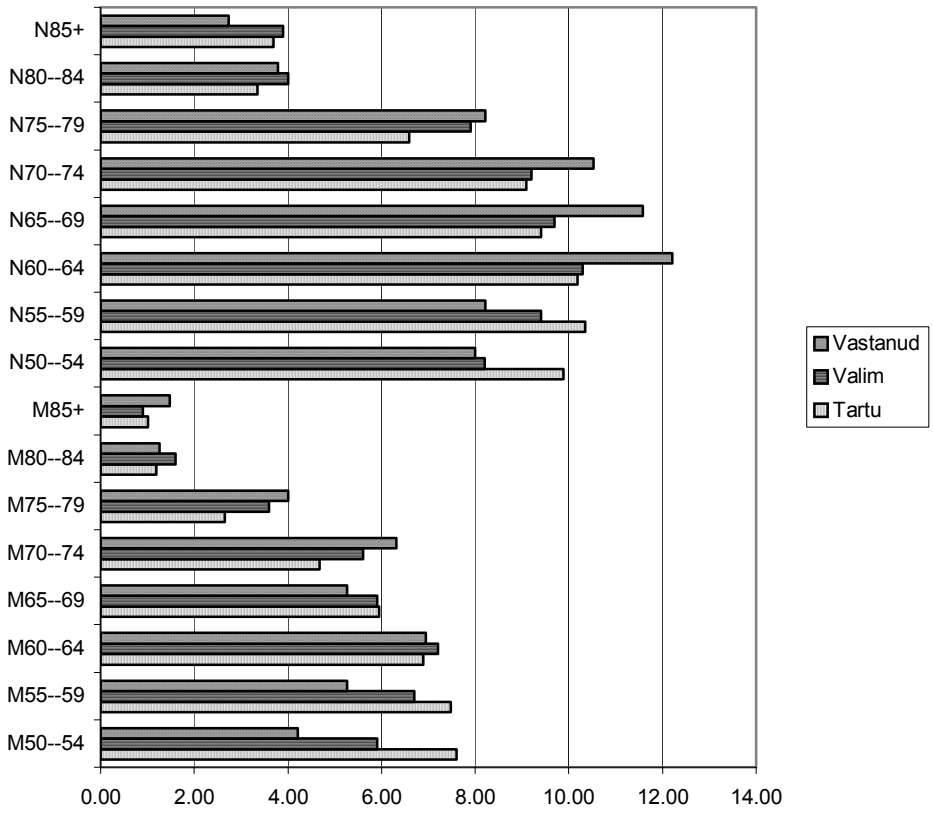

Joonis 3

Iga vastanud mehe ja naise poolt esindatud Tartu elanike arv

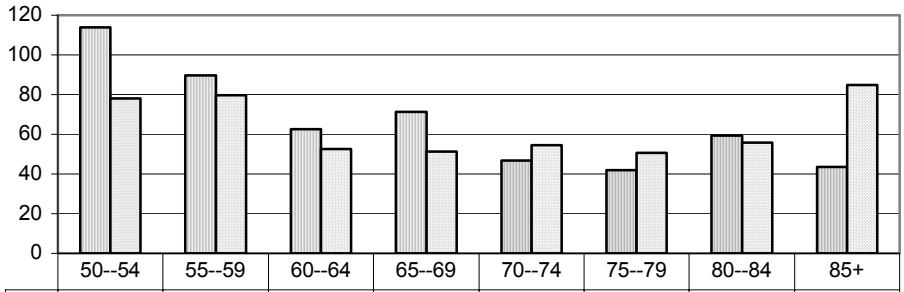

	50--54	55--59	60--64	65--69	70--74	75--79	80--84	85+
M	114	90	63	71	47	42	59	44
N	78	80	53	51	55	51	56	85

Joonis 4

Valimi osad

Valim vaatles sisuliselt Tartu seenioreid kolmest vaatekohast – üldine kirjeldus, milles osalesid kõik vastajad, abivajajate osavalim, mis valiti abi vajaduse järgi igapäevaeluga toimetulekul (joonis 5) ja abistajad, so küsimuste blokk, millele vastasid ainult need, kes tegelevad ka teiste abistamisega.

Abi vajadus

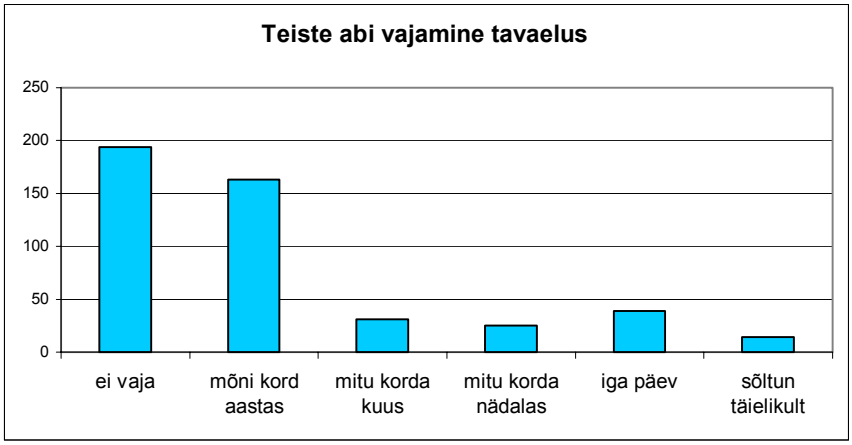

Joonis 5

Ise abistamine

Lisaks sellele pakkus huvi see, kui paljud vastajatest on ise vabatahtlikud või ametlikud hooldajad.Vastuse sellele küsimusele annab joonis 6.

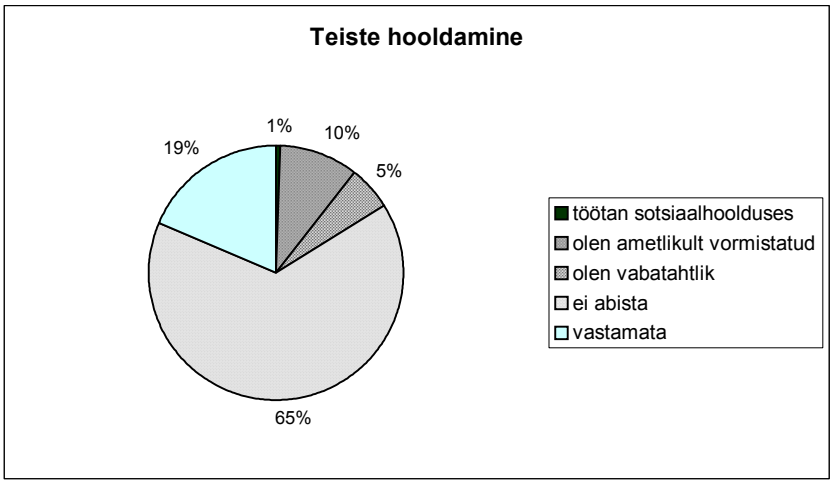

Joonis 6

Selgus, et kas vabatahtlikult või ametlikult oli hooldajaks 74 vastajat (15,4%). Need isikud vastasid täiendavatele küsimustele ja neid analüüsitakse hooldajatena.

Märgime, et hooldaja-küsimustele vastas kaks kontingenti isikuid – käesolevasse valimisse mittekuuluvad isikud, kes vastasid abivajajate kaudu (44 vastajat) ning käesolevasse valimisse kuuluvad isikud, kes on seotud teiste isikute abistamisega. On analüüsitud ka erinevaid teid pidi hooldajatena küsitletud isikute vastuste kooskõla.

Vastaja isik

Kodune keel

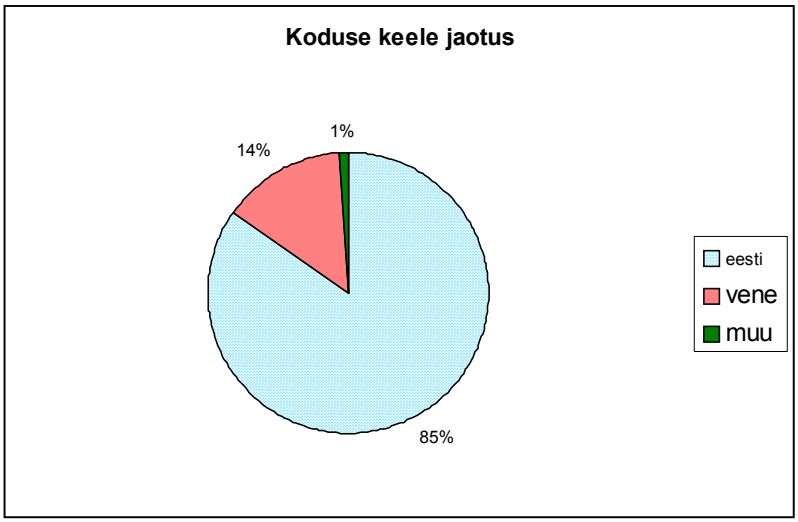

Joonis 7

Küsitlusest selgus, et venekeelseid vanureid vastas ankeedile 14 %, kuid see protsent võib olla pisut alahinnatud, sest venelaste vastamisaktiivsus oli mõnevõrra väiksem. Lisaks eesti ja vene keelele oli märgitud veel ukraina keel (2 korda), soome keel (2 korda) ja saksa keel (1 kord).
Kodust keelt kasutatakse mitmetes analüüsides rühmitava tunnusena.

Eesti keele oskus

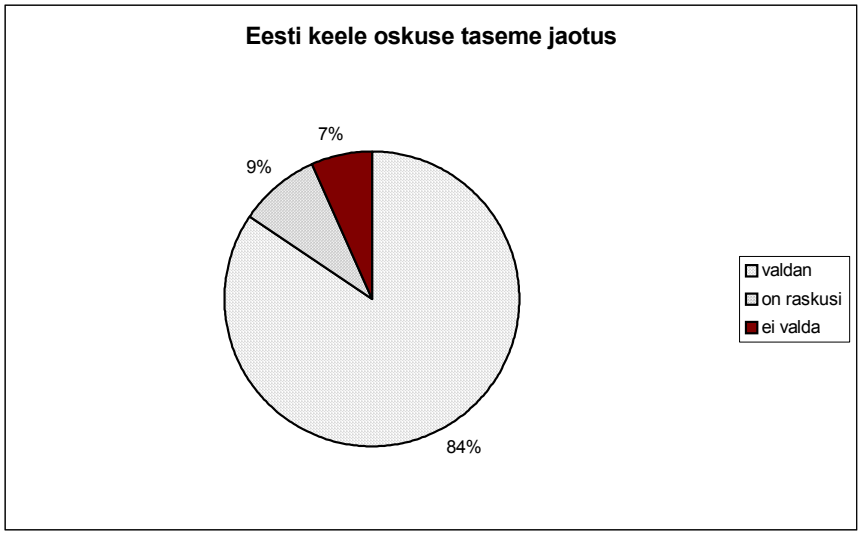

Joonis 8

Ka seda küsimust kasutati edaspidi mõnes analüüsis rühmitava tunnusena.

Haridus

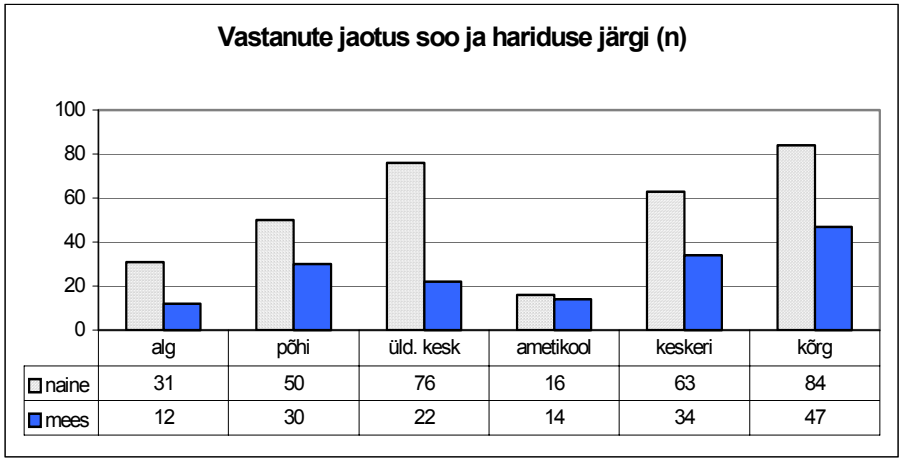

	alg	põhi	üld. kesk	ametikool	keskeri	kõrg
naine	31	50	76	16	63	84
mees	12	30	22	14	34	47

Joonis 9

Jooniselt 9 ilmneb üsna erandlik pilt: nii mees- kui ka naisseenioride seas on kõige arvukam hariduserühm kõrgharidus, mis moodustab üle 27% vastanutest. Kui lisada juurde veel kesk-eriharidusega inimesed, kelle seas kaasaegse haridussüsteemi järgi suur osa on saanud kutse- kõrghariduse, tõuseb kõrgeima haridustasemega vastanute arv ligi 48%ni. Sealjuures ei ole alust arvata, et siin oli põhiline tegur vastamise selektiivsus: järelkontrollil selgus, et vastamata olid jätnud paljud suhteliselt kõrge hariduse ja positsiooniga tartlased.

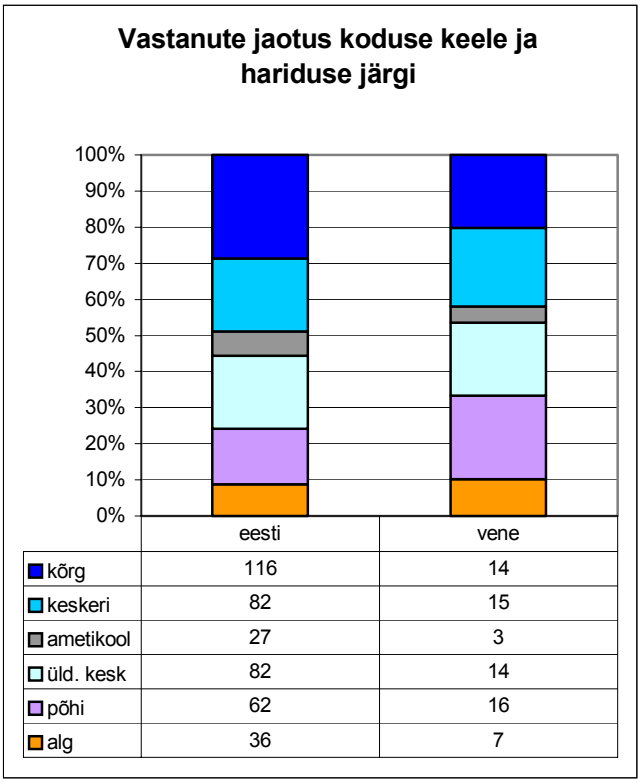

	eesti	vene
kõrg	116	14
keskeri	82	15
ametikool	27	3
üld. kesk	82	14
põhi	62	16
alg	36	7

Joonis 10

Jooniselt 10 ilmneb, et suuri hariduslikke erinevusi tartlaste seas vastavalt kodusele keelele ei ole, vaid venelasi on suhteliselt rohkem põhiharidusega ja vastavalt veidi vähem kõrgharidusega.

Kõik need tulemused näitavad, et vastuste analüüsimisel keele järgi ei ole vajadust kasutada täiendavalt soo-vanuse või hariduse tunnuseid, sest silmapaistvaid erisusi keelerühmade lõikes nende tausttunnuste osas ei esine.

Vastaja leibkond

Perekonnaseis

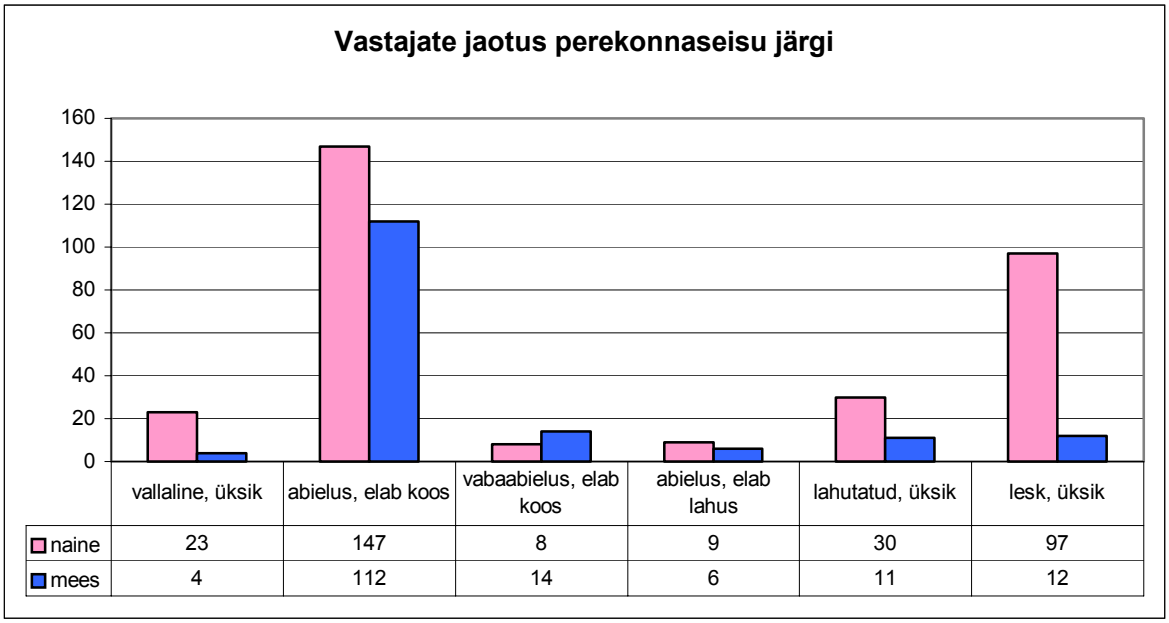

Joonis 11

Ilmneb, et koos abikaasa või elukaaslasega elab 49% vähemalt 50-aastastest tartlannadest ja 79% sama vanadest Tartu meestest. Abikaasa on kaotanud ja üksi elama jäänud 139 inimest, kusjuures keskmiselt on üksi elatud 16 aastat (mediaan 14 aastat), üksielamise kestus muutub poolest aastast kuni 57 aastani.

Pereliikmete arv

Küsitluses paluti vastajatel märkida ka temaga koos elavate pereliikmete arv (koos tema enesega).

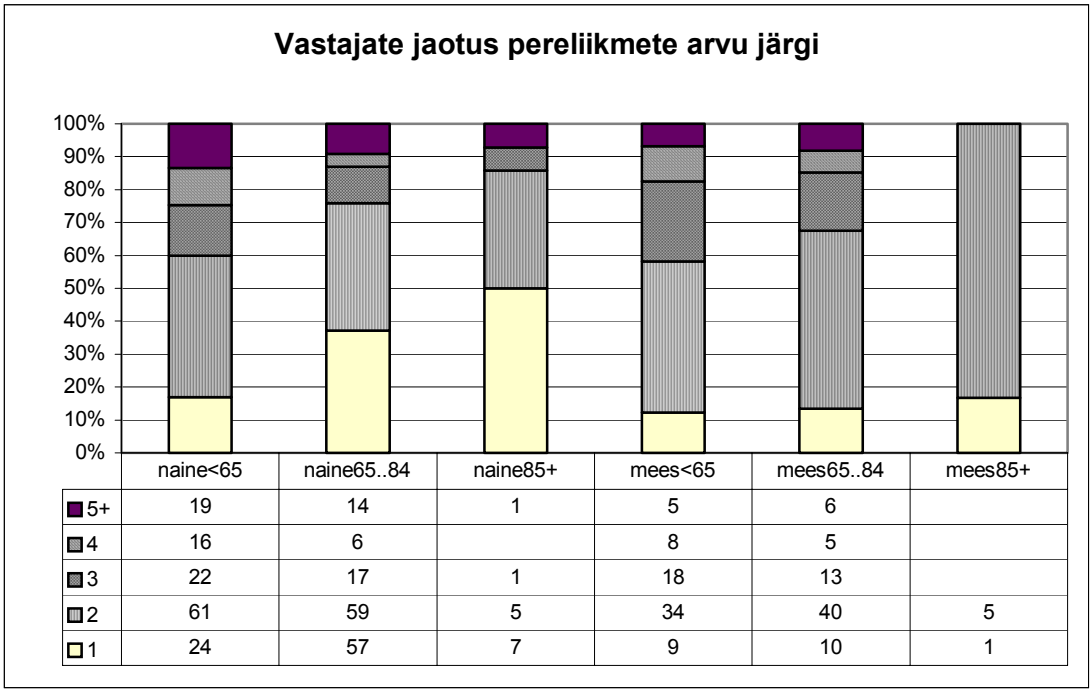

	naine<65	naine65..84	naine85+	mees<65	mees65..84	mees85+
5+	19	14	1	5	6	
4	16	6		8	5	
3	22	17	1	18	13	
2	61	59	5	34	40	5
1	24	57	7	9	10	1

Joonis 12

Jooniselt ilmneb, et naiste puhul vanuse suurenedes suureneb ka üksi elamise tõenäosus, meeste puhul see tendents praktiliselt puudub.

Üksikute eakate arv

Esitatud andmete alusel saab hinnata ka üksi elavate eakate tartlaste arvu.

Soo-vanuserühm	Üksikute %	Üldarv Tartus	Hinnatud üksikute arv
naine65..84	0,373	8530	3178
naine85+	0,500	1105	553
mees65..84	0,135	4336	586
mees85+	0,167	305	51
		Kokku	4367

Selgub, et Tartus on üle 4000 üksiku vähemalt 65-aastast inimest, neist suurem osa naised. Üle 600 üksiku eaka on vähemalt 85-aastased.

Kooselu abikaasa/ elukaaslasega

Küsitluses selgitati ka see, missugused pereliikmed elavad vastajaga koos. Analüüsime seda nüüd üksikute pereliikmete kaupa, alustades abikaasast. Joonis 13, mis näitab isiku kooselu abikaasaga kopeerib üsna täpselt leibkonnaliikmete arvu, st et enamus kaheliikmelisi seenioriperesid on abielupaarid, harvem ka vaba-abielupaarid.

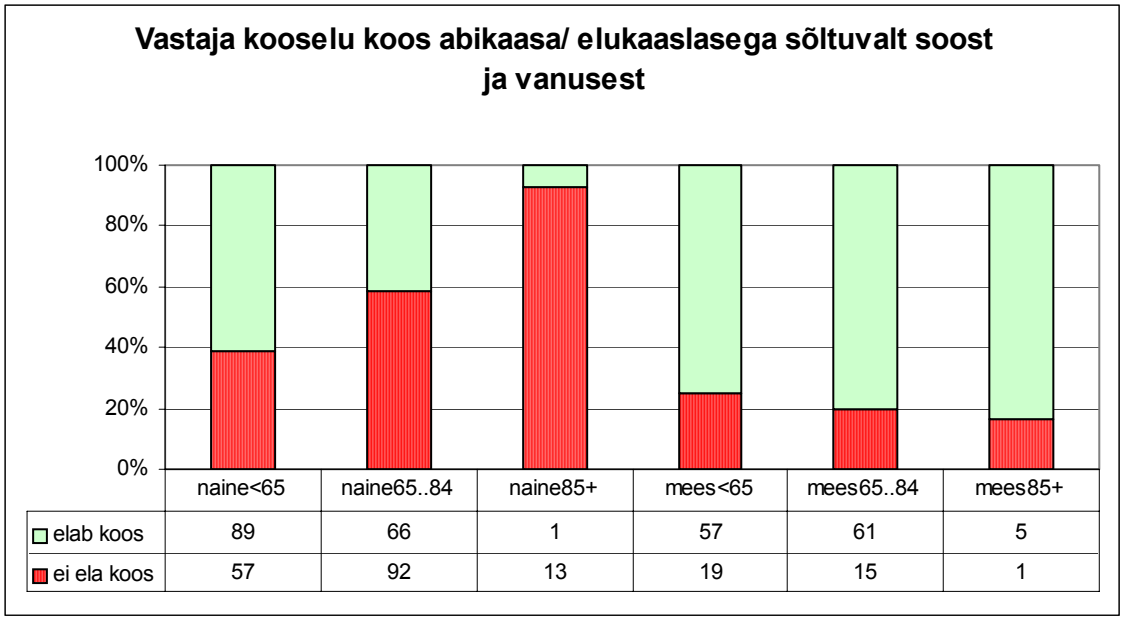

	naine<65	naine65..84	naine85+	mees<65	mees65..84	mees85+
elab koos	89	66	1	57	61	5
ei ela koos	57	92	13	19	15	1

Joonis 13

Lapsed ja lapselapsed

Selgus, et suuremal osal vastajatest on lapsed, ühel neist koguni 12, vt joonis 14, ometi oli ka selle põlvkonna esindajate keskmine laste arv siiski allpool taastetaset: naistel 1,64 ja meestel 1,72.

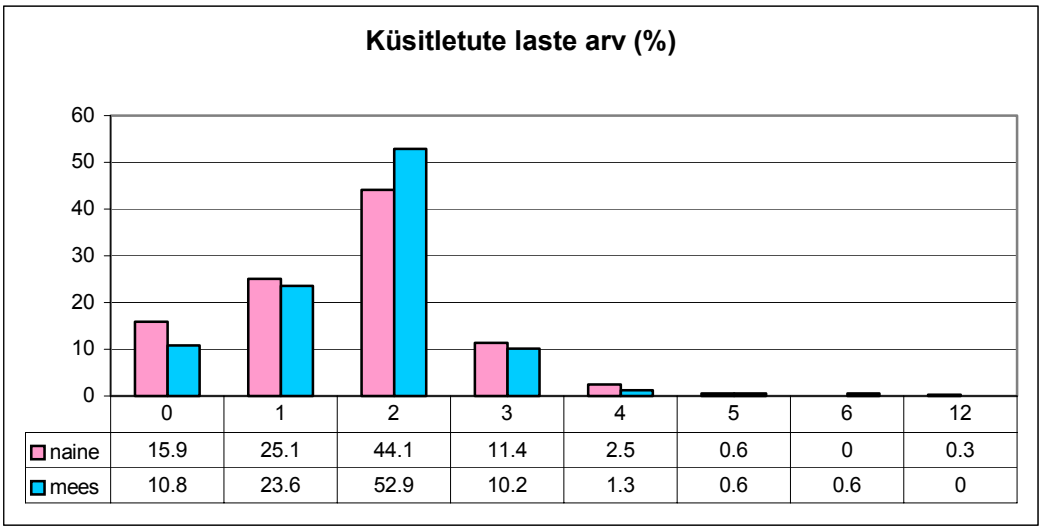

	0	1	2	3	4	5	6	12
naine	15.9	25.1	44.1	11.4	2.5	0.6	0	0.3
mees	10.8	23.6	52.9	10.2	1.3	0.6	0.6	0

Joonis 14.

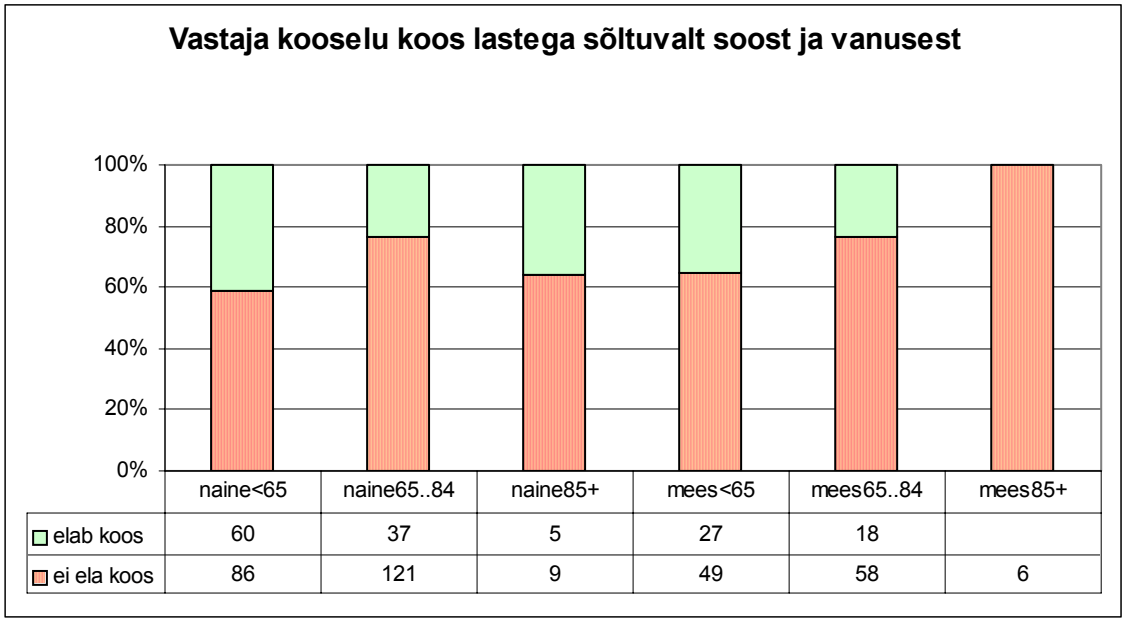

Joonis 15

Vaadates kooselu laste (ja lastelastega) märkame, et ühelt poolt on suhteliselt nooremate vastanute peredes rohkem lapsi, sest nähtavasti ei ole need veel iseseisvunud. Teiselt poolt on ka enam kui 85-aastaste naiste peres sagedamini lapsi – ilmselt on nad toimetulekuraskuste tõttu asunud elama laste juurde.

Kooselu lastelastega

Lapselapsi oli umbes 2/3 vastanutest: 66.6% naistest ja 67,7% meestest. Lisandus veel 2–3 protsenti kasu-lapselapsi (kasulaste lapsi, laste kasulapsi).
Kooselu lastelastega ei ole eriti levinud. Nähtavasti on selle põhjuseks tõik, et üldiselt ei ole mitme põlvkonna kooselu populaarne, mis selgus ka mõnedest vabavastustest. Kooselu toimub ilmselt kahepoolse vajaduse sunnil: sageli ei ole nooremal põlvkonnal eluruumi, vanem aga ei tule üksi enam toime.

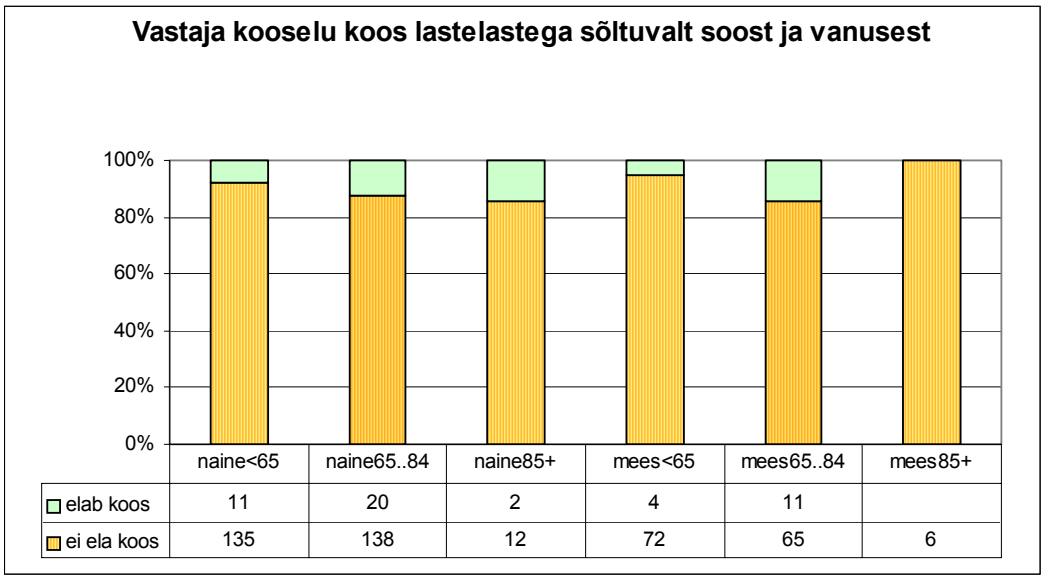

Joonis 16

Kooselu muudega

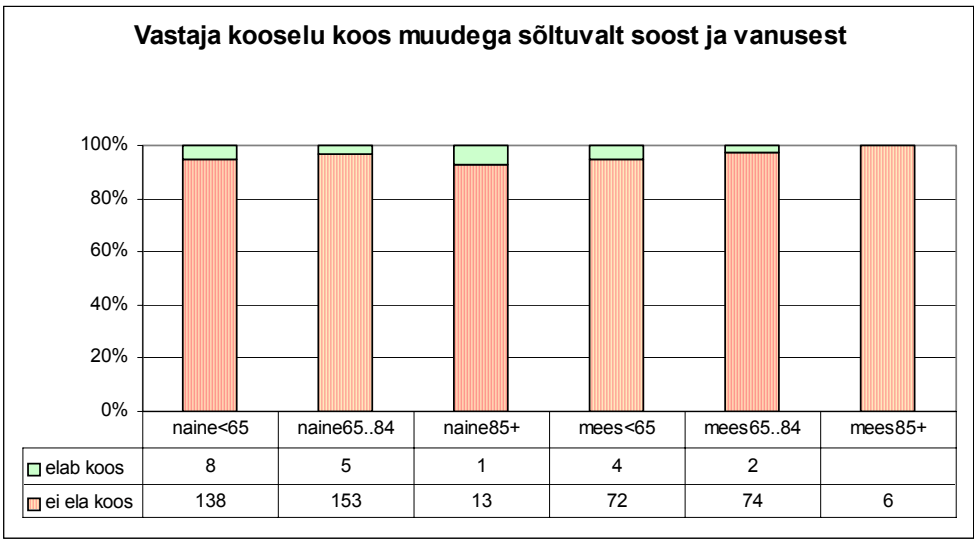

	naine<65	naine65..84	naine85+	mees<65	mees65..84	mees85+
elab koos	8	5	1	4	2	
ei ela koos	138	153	13	72	74	6

Joonis 17

Üsna mitu vastajat märkisid, et nende peresse kuulub ka abikaasa vanem, tavaliselt ämm. Siiski on see pigem erand kui reegel, nagu selgub jooniselt 17.

Ajutine kooselu

Tänapäeval on üsnagi levinud ka mitme elukoha omamine ja aeg-ajalt koos erinevate kaaslastega elamine. Näiteks elatakse suveperioodil maakodus, talvel aga linnas. Küsitluses pöörati tähelepanu ka sellele võimalusele. Selgus, et niisugune mobiilne eluviis sobib palju enam naisele kui mehele: seda oli märkinud 25 naist, enamasti suhteliselt nooremad ja ainult 2 meest. Seda, kelle juures/ kellega koos vastaja elas, näitab alljärgnev tabel.

Kellega koos?	Arv
abikaasa/eluk	4
Lapsed	11
Lapselapsed	5
õdede lapsed	2
Ema	2
Muud	3

Vastaja elamistingimused.

Eluase

Eluaseme kuuluvus

Selgus, et eluaseme kuuluvuse poolest erinevad Tartu kaks rahvus- (keele-) rühma väga oluliselt, vt joonised 18 ja 19.

Eestlaste eluasemete jaotus kuuluvuse järgi

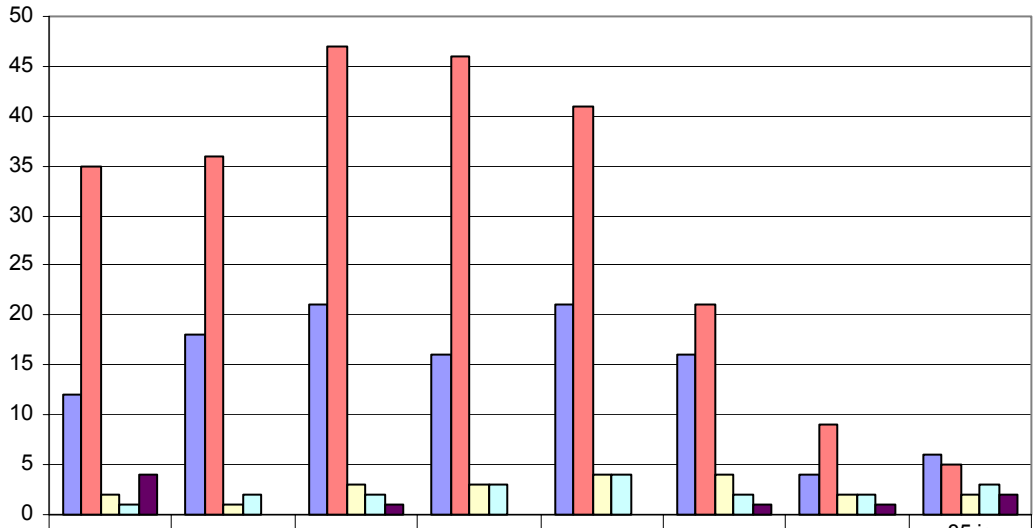

	50..54	55...59	60---64	65...69	70...74	75..79	80...84	85 ja vanem
oma pereelamu	12	18	21	16	21	16	4	6
oma korter	35	36	47	46	41	21	9	5
riigi-, omaval. korter	2	1	3	3	4	4	2	2
era-üürikorter	1	2	2	3	4	2	2	3
tagastat.korter	4		1			1	1	2

Joonis 18

Kui üle 50-aastastest eestlastest elab oma eramus 28%, siis mitte-eestlastest on oma maja omanikke vaid 6%. Seevastu oma korteris elab eestlasi vaid 60%, muust rahvusest tartlasi aga 85%. See määrabki suurel määral eluasemeprobleemid, sest valdavalt erinevad eramud suurelamutest nii mugavuste taseme kui ka probleemide poolest.

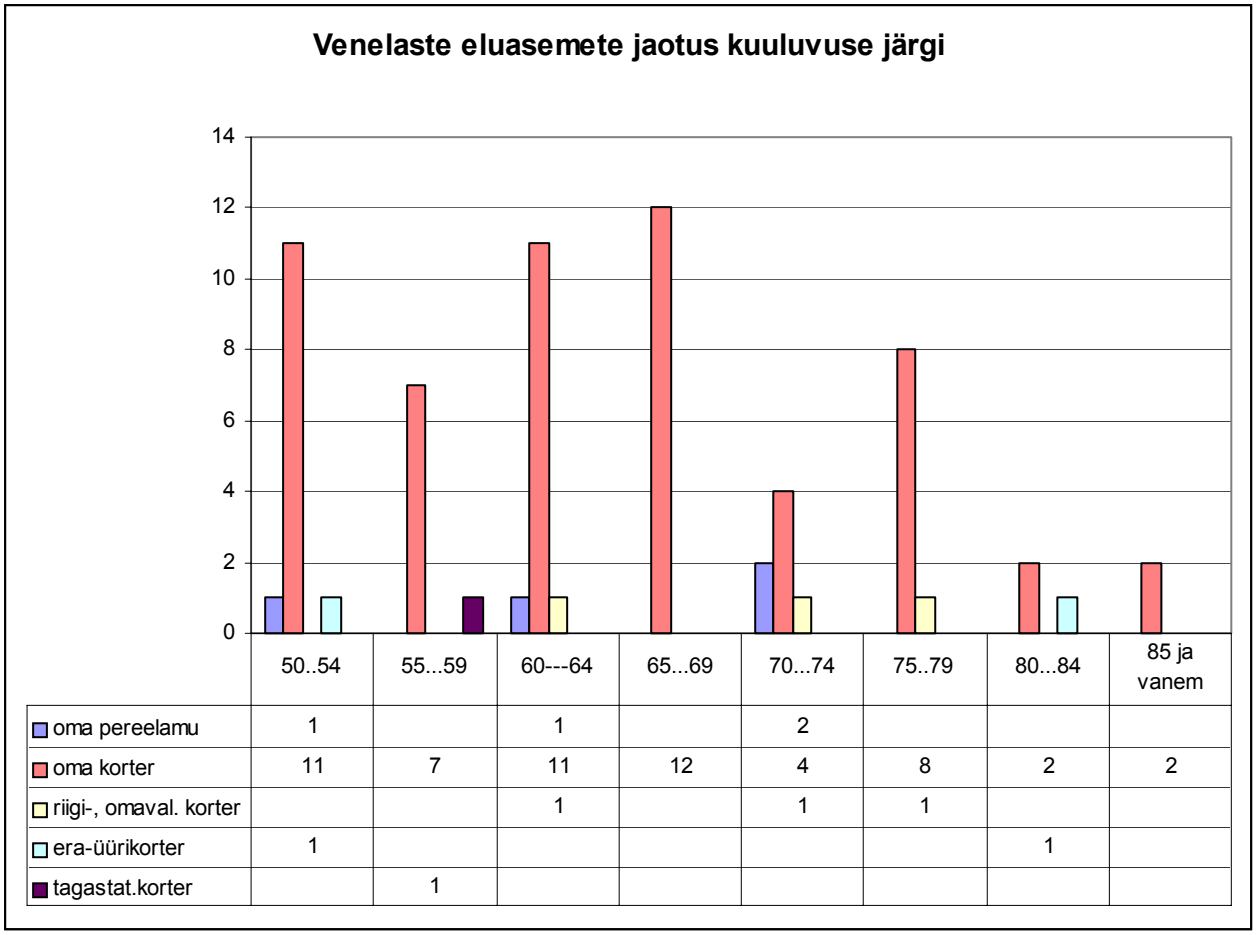

	50..54	55...59	60---64	65...69	70...74	75..79	80...84	85 ja vanem
oma pereelamu	1		1		2			
oma korter	11	7	11	12	4	8	2	2
riigi-, omaval. korter			1		1	1		
era-üürikorter	1						1	
tagastat.korter		1						

Joonis 19

Oma tuba

Selgus, et 90% vastanutest on oma tuba (tuba koos abikaasaga), kusjuures erisusi sõltuvalt soost ja vanuserühmast ei ilmnenud.

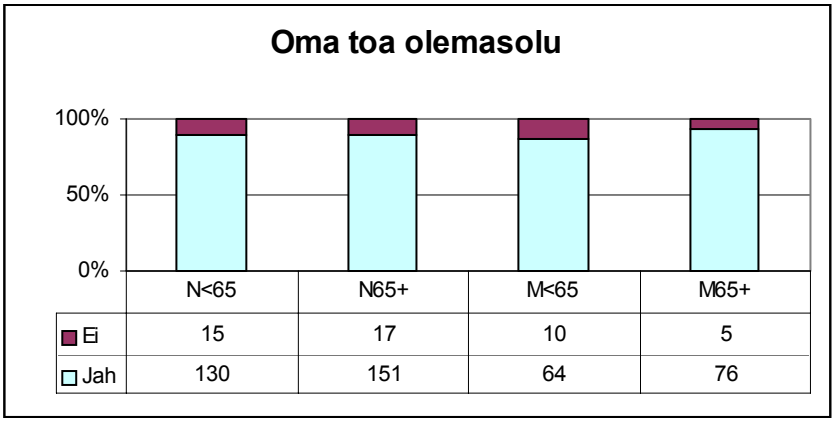

	N<65	N65+	M<65	M65+
Ei	15	17	10	5
Jah	130	151	64	76

Joonis 20

Elamispinda (eluruumi üldpinda) pereliikme kohta

Ankeedis küsiti vastaja leibkonnale kuuluva eluaseme (maja, korteri, korteriosa) üldpindala ja selle põhjal, arvestades leibkonna liikmete arvu, arvutati ka eluruumide pind iga leibkonnaliikme kohta, vt joonis 21.

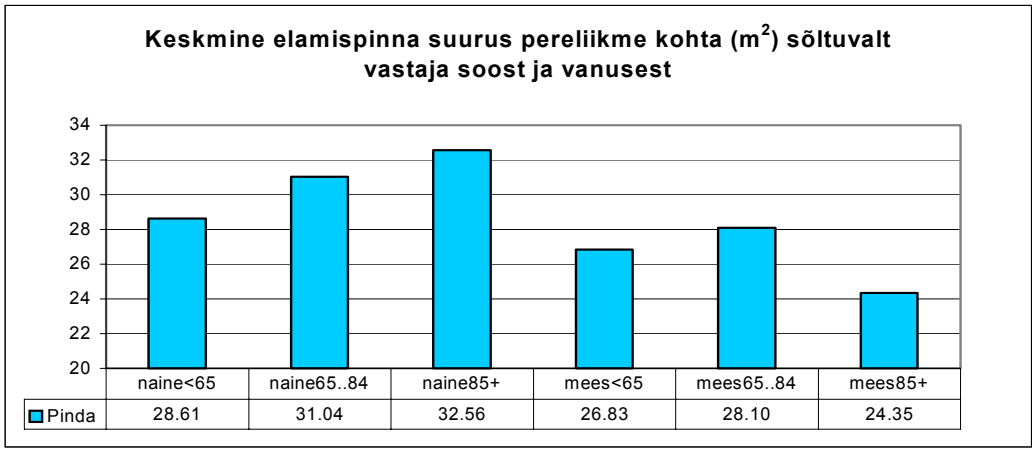

Joonis 21

Jooniselt selgub, et vastavalt sellele, et eakad naised on jäänud väga sageli üksi elama, on ka nende eluruum suhteliselt suur. Väga eakate meeste puhul (keda siiski küsitletute hulgas oli vähe) see tendents ei pea paika.

Elekter

Elektri olemasolu eluruumis me eraldi ei käsitle, sest selgus, et elekter puudus ainult ühel vastajal (alla 65-aastane eesti naine), on võimalik, et tegemist oli ajutise väljalülitamisega.

Kütmisviis

Vastuste arv ületas pisut vastajate üldarvu, sest on võimalik ka mitme kütmisvõimaluse olemasolu (nt ahjuküte ja elektriküte).
Vastustest selgub, et üle 30% küsitletutest kütab oma eluruume ahju abil, kusjuures eriti kõrge on ahjuküttel baseeruvate eluruumide osakaal naispensionäride seas.

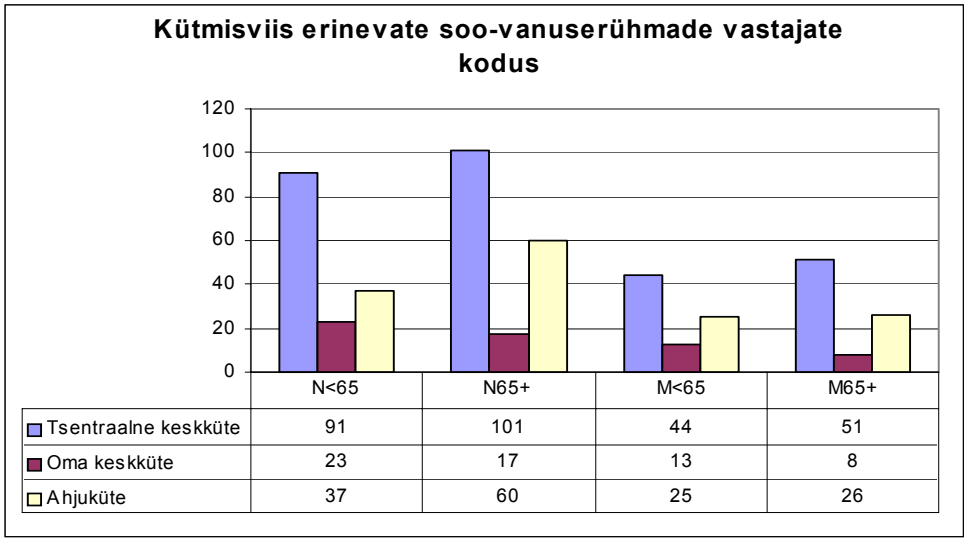

Joonis 22

Vesi

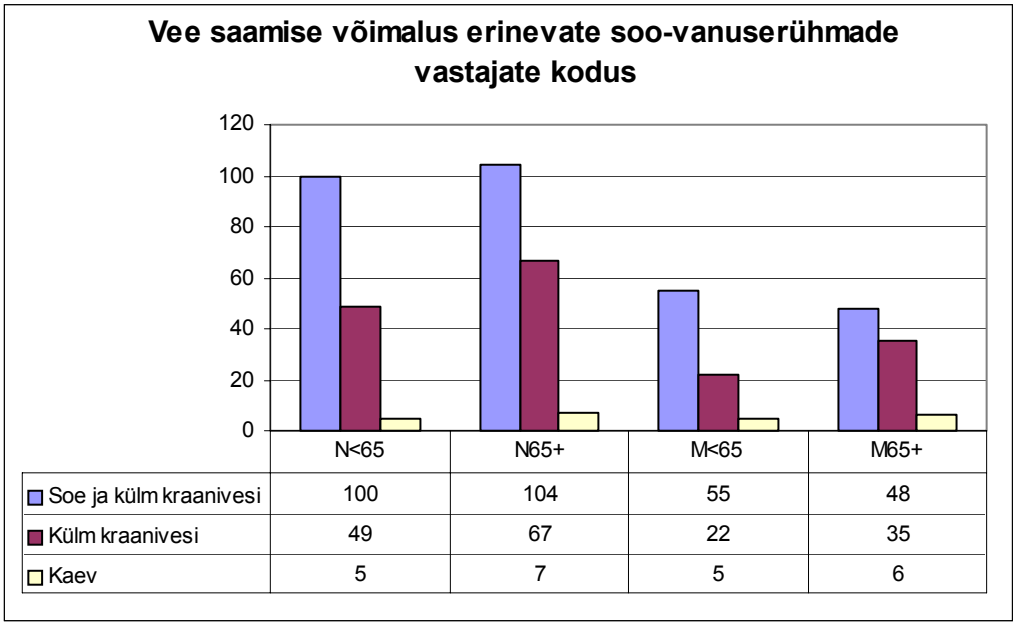

	N<65	N65+	M<65	M65+
Soe ja külm kraanivesi	100	104	55	48
Külm kraanivesi	49	67	22	35
Kaev	5	7	5	6

Joonis 23

Selgus veel, et 17 vastajal (so 3% vastanutest) ei ole üldse juurdepääsu veele. Nende seas on kõige enam pensioniealisi naisi.
Jätkub tendents, et noorematel vastajatel on üldiselt enam mugavusi, samuti on mitte-eestikeelsetel vastajatel mugavusi pigem rohkem (sooja veega veevärk on 62% eestikeelsetest ja 72% venekeelsetest vastajatest).

WC ja käimla

WC/ käimla kohta oli ankeedis kolm küsimust, mille vastusevariantide jaotust esitab alljärgnev joonis:

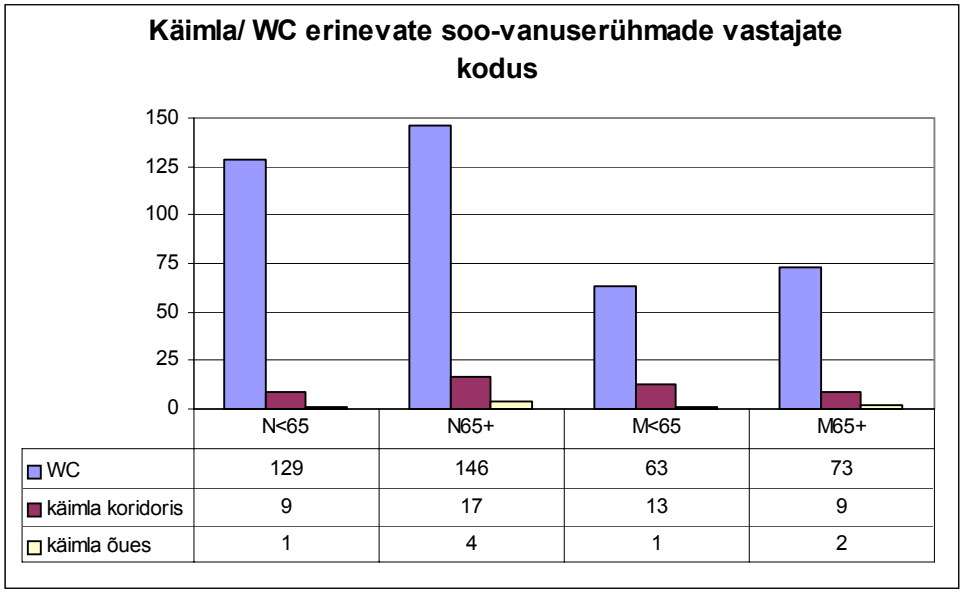

	N<65	N65+	M<65	M65+
WC	129	146	63	73
käimla koridoris	9	17	13	9
käimla õues	1	4	1	2

Joonis 24

Selgus, et 86% vastajatest on WC eluruumis (kuigi mõnedel neist ilmselt veeta); 10% kinnitasid, et käimla asub koridoris ja ligi 2%, et õues. Järeldus, et 2% üldse käimla puuduks, ei pea ilmselt paika, ilmselt ei suudetud vastust täpselt määratleda. Taas paistab silma eakate naiste kõige madalam mugavuste tase.

Pesemisvõimalused

Pesemisvõimaluste kohta oli ankeedis kolm küsimust – duši, vanni ja sauna olemasolu. Lisaks sellele selgitasime välja ka nende vastajate osakaalu, kes kõigi pesemisvõimaluste suhtes andsid eitava vastuse; selgus, et neid on kokku 13% kõigist vastajatest, seega suurusjärgus 3500–4000 vähemalt 50-aastast tartlast. Eriti tugevat seost vastajate keele, vanuse ja pesemisvõimaluste vahel ei ole, välja arvatud vast see, et saun on olemas peamiselt vaid eestikeelsetel vastajatel.
Märgime, et joonise 25 kolm esimest tulpa võivad üksteist dubleerida, st et vastaja käsutuses võib olla ka mitu loetletud pesemisvõimalustest.

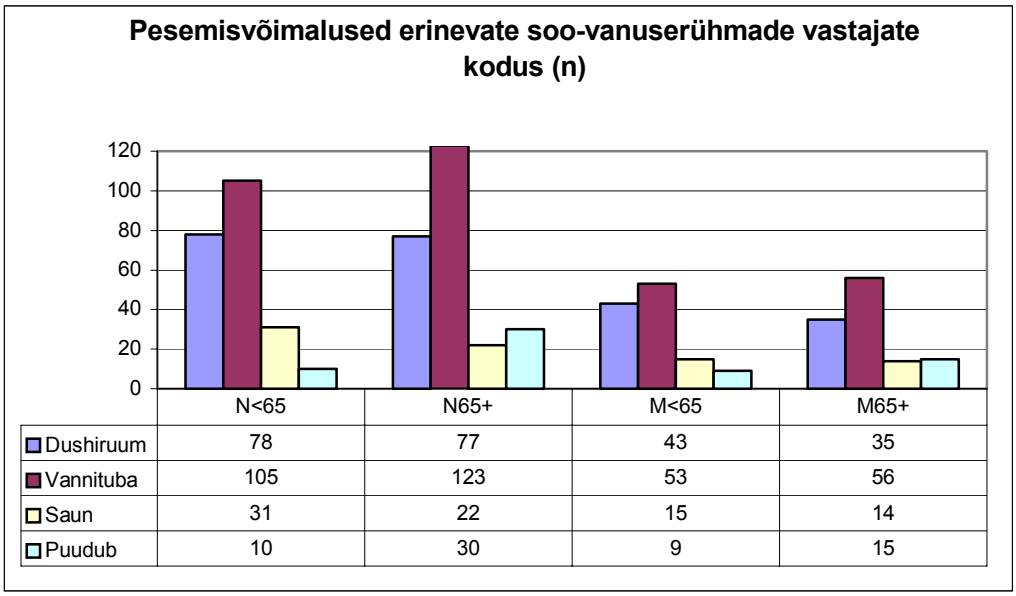

	N<65	N65+	M<65	M65+
Dushiruum	78	77	43	35
Vannituba	105	123	53	56
Saun	31	22	15	14
Puudub	10	30	9	15

Joonis 25

Toiduvalmistamise võimalused. Pliit

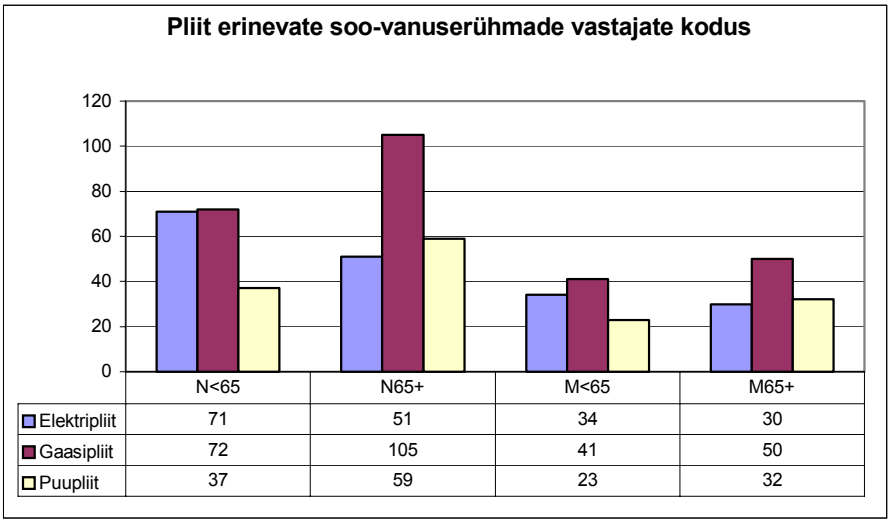

	N<65	N65+	M<65	M65+
Elektripliit	71	51	34	30
Gaasipliit	72	105	41	50
Puupliit	37	59	23	32

Joonis 26

Keeltevaheline erinevus selgus taas puupliidi sageduse puhul: eestikeelsetest vanuritest on puupliit 35% kodus, muukeelsetel on vastav osa vaid 11%.

Eluasemega seotud mured

	<65 %	65+ %	Kokku %
Erilisi raskusi toimetulekuga pole	52	55	53
Eluruumid liiga kallid	28	34	31
Treppidest käimine on raske	15	26	20
Kütmine on raske	12	15	14
Pole võimalik õues olla	12	15	13
Panipaiku on vähe	13	11	12
Halvad pesemisvõimalused	10	13	12
Halvad pesupesemisvõimalused	7	8	8
Eluruumide kehv seisund	6	10	8
Eluruumid liiga väiksed	8	6,5	7
Pole võimalust omaette olla	6	5	6
Puudub telefon	2	4,5	3
Elukoht keskusest kaugel	4	2	3
Eluruumid liiga suured	2	1	1,5

Selgus, et pensioniealiste mured seoses eluasemega ei erinenud oluliselt noorematest inimestest. Kõige levinum mure Tartu seenioridel seoses eluasemega on eluruumide kõrge hind (eriti venekeelsetel tartlastel), raskused treppidest käimisel (eriti pensioniealistel inimestel), raskused eluaseme kütmisel, puudus õuesviibimise kohast, vähe panipaiku ja kehvad pesemisvõimalused.

Rahulolu oma kodu ja koduümbrusega

Rahulolu eluruumiga

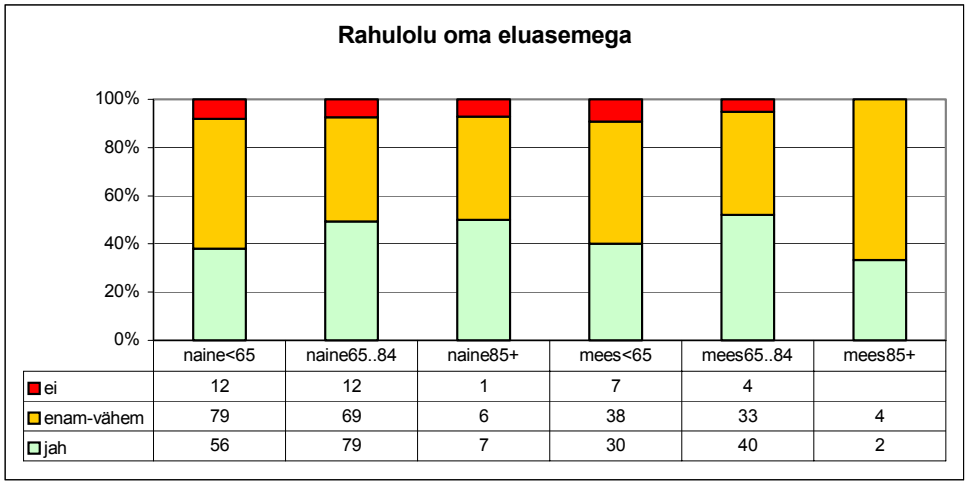

Joonis 27

Selgus, et eluruumiga rahulolematuid on suhteliselt vähe.

Rahulolu koduümbrusega

Koduümbrusega olid vastajad mõnevõrra vähem rahul kui eluruumiga (16% ei olnud rahul) vt joonis 28. Muret tekitasid sõidukid, tolm, koerad-kassid ja käratsevad lapsed.

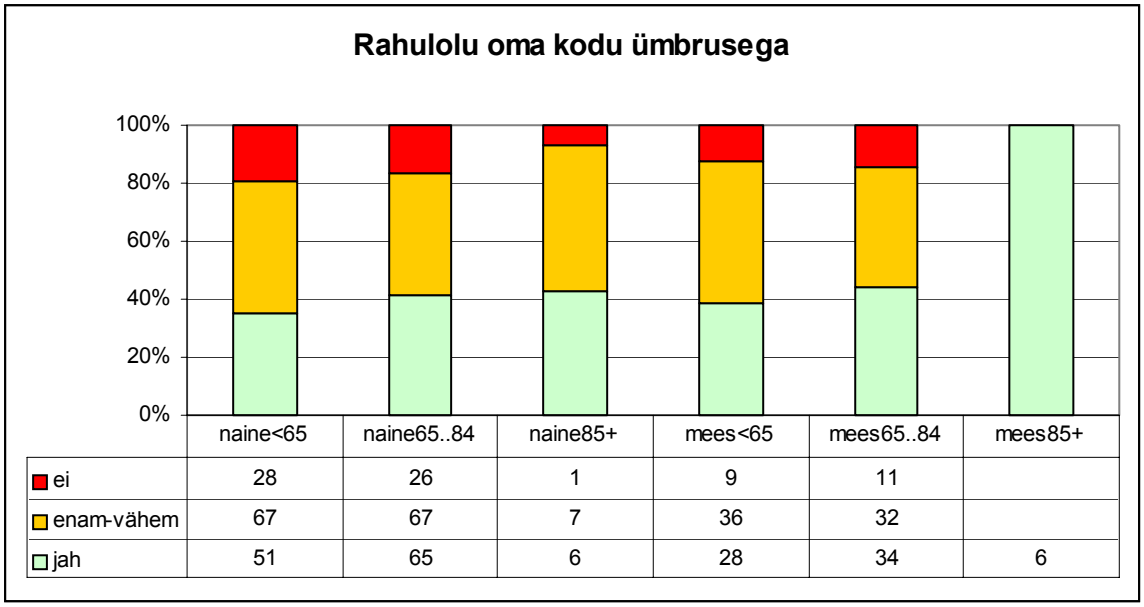

	naine<65	naine65..84	naine85+	mees<65	mees65..84	mees85+
ei	28	26	1	9	11	
enam-vähem	67	67	7	36	32	
jah	51	65	6	28	34	6

Joonis 28

Eluruumide olukorra faktoranalüüs

Et integreerida eluruumidega seotud probleemid, mured ja hinnangud, teostasime ka faktoranalüüsi, mis sisaldas kõiki käesolevas punktis käsitletud eluruumitunnuseid ja lisaks veel mõningaid vastaja tausttunnuseid.
Faktoranalüüsist selgusid järgmised järeldused.

1. Kõige olulisemaks eluaset iseloomustavaks riski põhjustavaks faktoriks on nö vana äärelinnamajakese sündroom, mis sisaldab järgmisi mõõdetavaid tunnuseid:
   - Halvad pesemis- ja pesupesemisvõimalused;
   - Eluruumid halvas seisus;
   - Kaugel;
   - Puudub telefon;
   - Raske kütta;
2. Teine faktor ei sisalda muid muresid kui vaid treppe, millest raske käia, ja on seotud pigem vastaja enese tervise ja puudega.
3. Kolmas faktor seostubki eeskätt koduümbrusega ja sellega, et puudub õuesviibimiseks sobiv koht.
4. Neljas faktor on seotud eeskätt eluruumi hinnaga ja on iseloomulik mitte-eestlastele. Selle faktori teine poolus (suund) iseloomustab pigem ahjuküttega eluasemeid, kus on probleemiks kütmine.
5. Ka viies faktor on nö suure maja faktor, seda iseloomustab panipaikade vähesus ja õuesviibimise võimaluste piiratus.

Kodumasinad ja kestuskaubad

	<65 %	65+ %	Kokku %
Mikrolaineahi	36	18	26
Külmkapp	95	93	94
Sügavkülmuti	51	38	45
Pesumasin	87	73	79
Tolmuimeja	90	84	86
Raadio	94	92	93
Televiisor	96	98	97
Telefon	88	85	86
Arvuti	25	9	16

Ootuspäraselt on pensioniealistel tartlastel vähem suhteliselt uuemaid kodumasinaid, kuid nad on suhteliselt hästi varustatud traditsiooniliste vahenditega – külmkapp, tolmuimeja, raadio, televiisor ja telefon. Venekeelsetes seeniorikodudes on eestlastega võrreldes vähem mikrolaineahjusid (14% vs 28%) ja arvuteid (4% vs 18%), muude kodumasinate osas olulisi erinevusi ei ole.

Kui kaua elanud antud eluasemel

Anketeeritavatelt küsiti ka nende antud kohas elamise kestust. Joonistel 29 ja 30 on esitatud nende näitajate keskmised sõltuvad vanuserühmast, soost ja eesti keele oskusest.

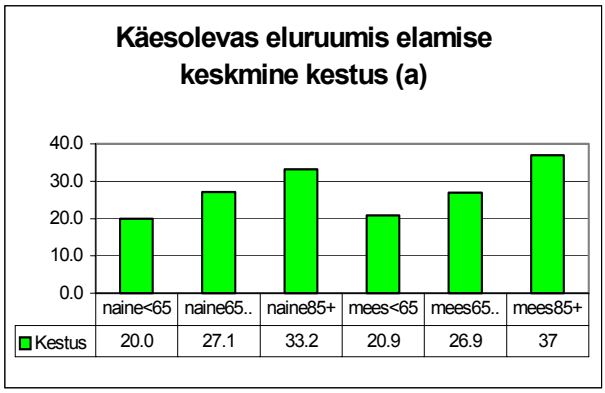

Joonis 29

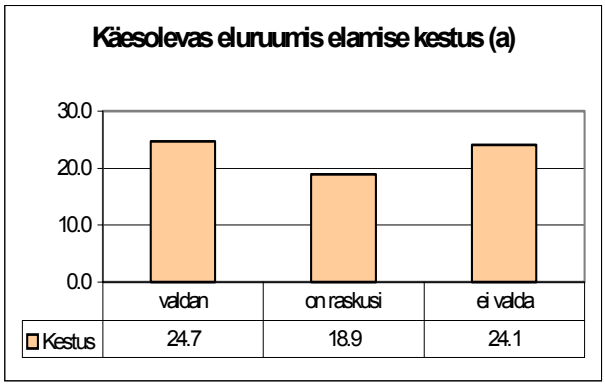

Joonis 30

Ootuspäraselt on vanemad inimesed elanud oma eluruumis kauem võrreldes noorematega, kuid samas paigas elamise kestus ei oma seost eesti keele oskusega.

Tervis ja toimetulek

Tartu Seenioriuuringus analüüsiti vastajate tervist ja toimetulekut kahel tasandil. Üks neist oli mõeldu kõigile vastajatele, teine neile, kellel oli toimetulekuraskusi, ning kes moodustasid kogu uuritavast kontingendist 30%.
Käesolevas uuringu osas keskendume nendele küsimustele, millele vastasid kõik küsitletud tartlased.

Tervise enesehinnang

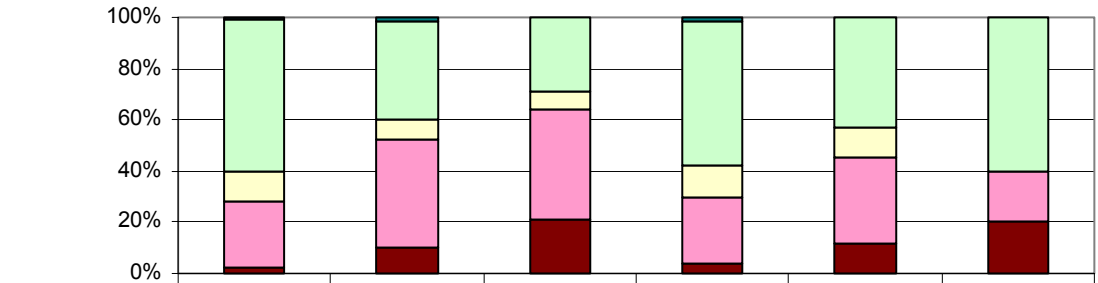

	naine<65	naine65..84	naine85+	mees<65	mees65..84	mees85+
väga hea	1	2		1		
suhteliselt hea	88	60	4	42	33	3
ei oska öelda	17	13	1	9	9	
üsna halb	37	66	6	19	26	1
väga halb	4	16	3	3	9	1

Joonis 31.

Ootuspäraselt muutub hinnang enese tervisele keskmiselt seda madalamaks, mida vanem on vastaja. Venekeelsetel seenioridel esines veidi sagedamini väga head ja väga halba tervise enesehinnangut võrreldes eestlastega.

Puude olemasolu ja aste

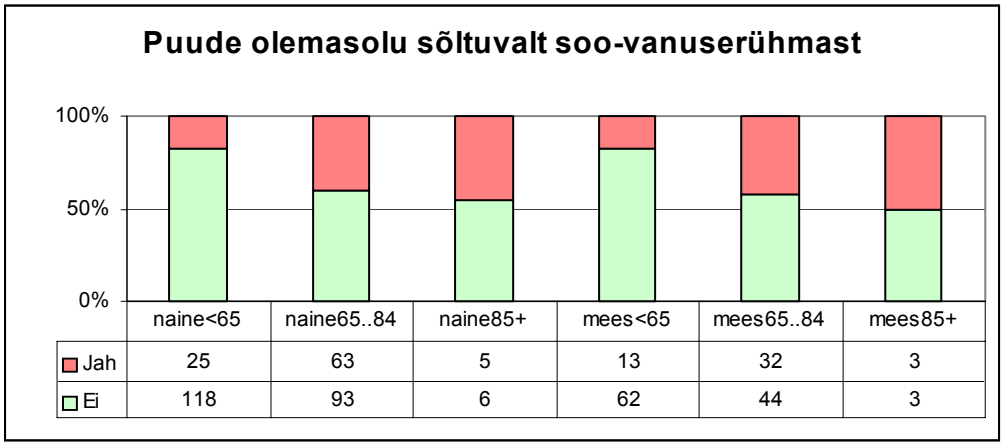

	naine<65	naine65..84	naine85+	mees<65	mees65..84	mees85+
Jah	25	63	5	13	32	3
Ei	118	93	6	62	44	3

Joonis 32

Joonisel 32 ilmneb ootuspärane puudega inimeste osatähtsuse suurenemine vanuse suurenemisel. 50-64-aastase tartlaste hulgas on puue vormistatud 17%-l, vanemate kui 65-aastaste hulgas aga 41%-l. Antud uuringu tulemused lähevad hästi kokku Tartu sotsiaalabiosakonna andmetega puuetega inimeste arvust : meie uuringu järgi on Tartus arvutuslikult 6637 üle 65-aastast puudega inimest ning sotsiaalabiosakonna andmetel 6216. Eesti ja vene keelt kõnelevatel seenioridel polnud erinevusi puude esinemissageduses.

Puude olemasolukorra paluti täpsustada ka selle aste. Siin selgus aga, et käibel on erinevad mõisted – nii uus neljaklassiline süsteem (kerge/ keskmine/ raske/ sügav) kui ka endine kolme grupi süsteem. Lisaks sellele olid mõned vastajad märkinud ka tööjõu kaotuse astme protsentides. Kokkuvõttes selgus siiski, et saab kasutada teatud ühitatud skaalat, mille alusel on koostatud joonised 33 ja 34.

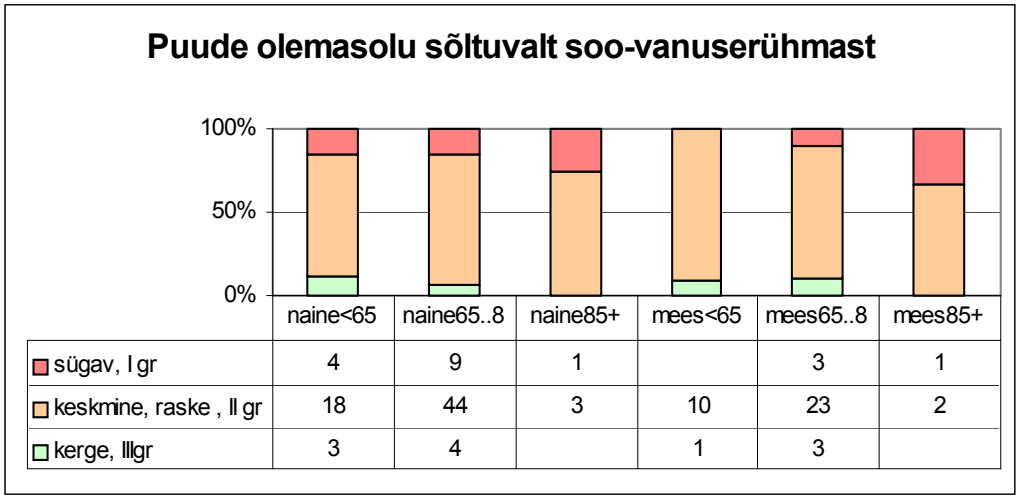

	naine<65	naine65..8	naine85+	mees<65	mees65..8	mees85+
sügav, I gr	4	9	1		3	1
keskmine, raske , II gr	18	44	3	10	23	2
kerge, IIIgr	3	4		1	3	

Joonis 33

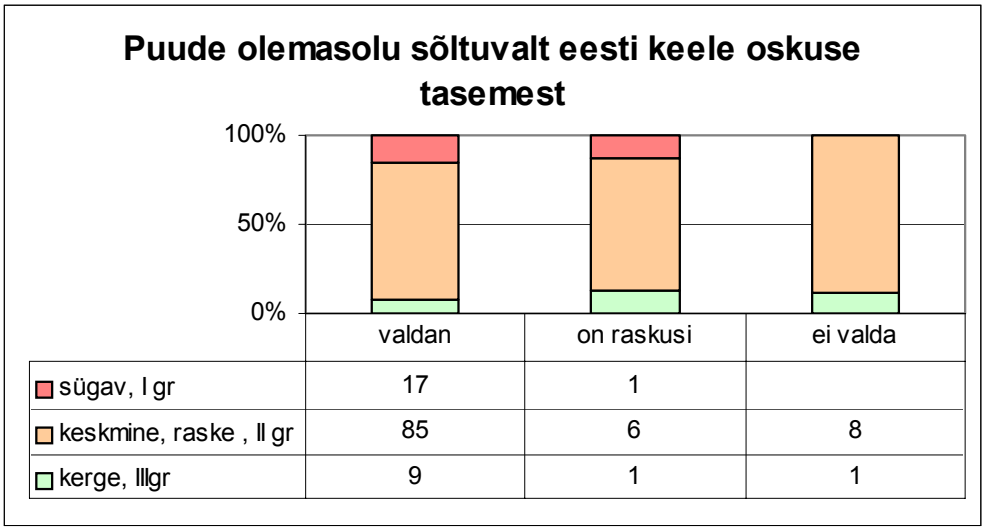

	valdan	on raskusi	ei valda
sügav, I gr	17	1	
keskmine, raske , II gr	85	6	8
kerge, IIIgr	9	1	1

Joonis 34

Ka siin ilmnes ootuspärane seos: eakametel esineb sagedamini tõsisema astmega puue. Meie valimis ei olnud vene keelt rääkivatele inimestele kõige raskemat puudeastet määratud.

Viimane haiglasviibimine

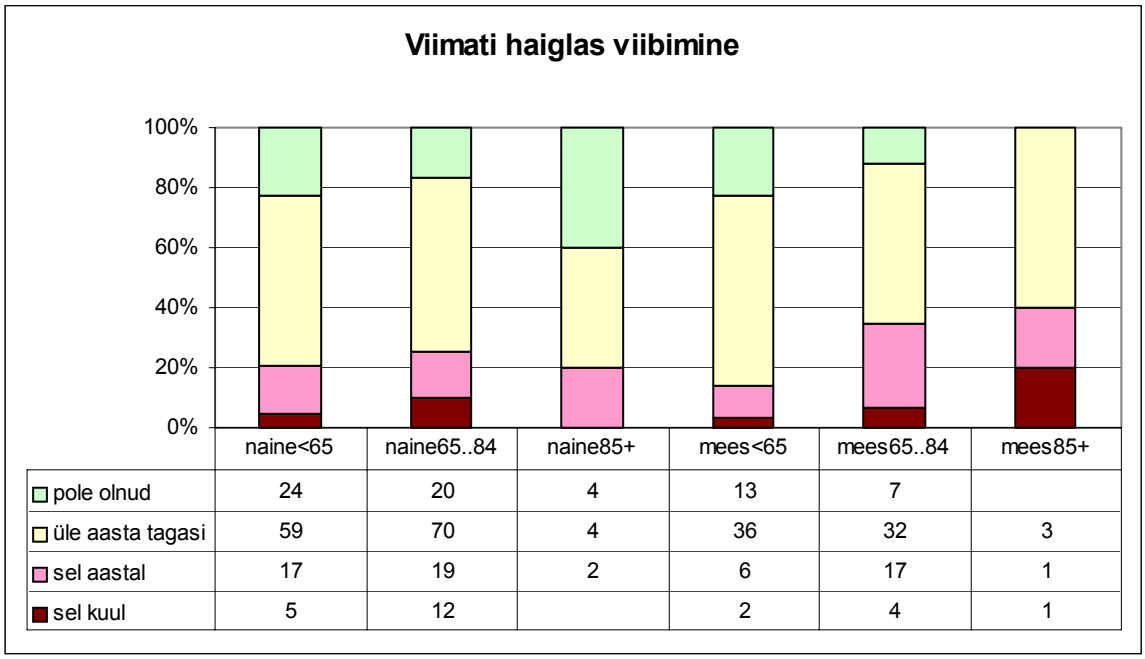

	naine<65	naine65..84	naine85+	mees<65	mees65..84	mees85+
pole olnud	24	20	4	13	7	
üle aasta tagasi	59	70	4	36	32	3
sel aastal	17	19	2	6	17	1
sel kuul	5	12		2	4	1

Joonis 35

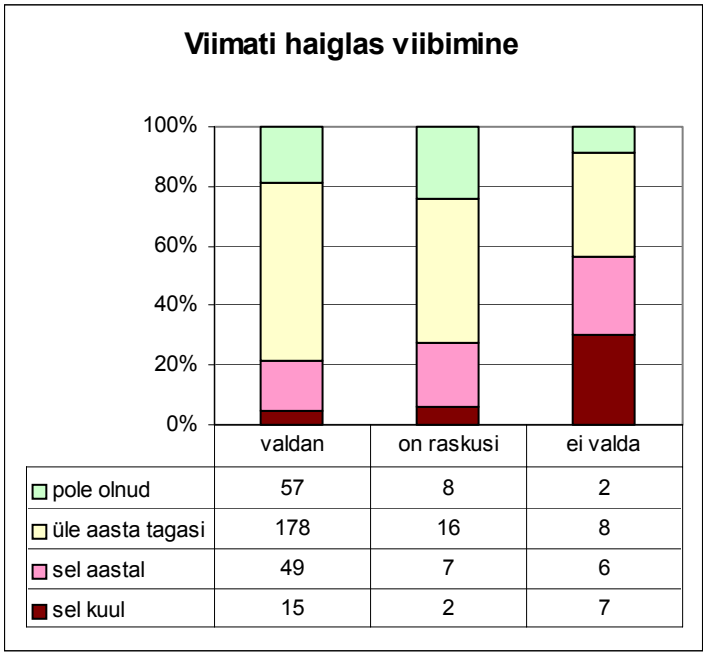

	valdan	on raskusi	ei valda
pole olnud	57	8	2
üle aasta tagasi	178	16	8
sel aastal	49	7	6
sel kuul	15	2	7

Joonis 36

Vastaja tervise üldseisundit iseloomustab ka see, millal ta viimati haiglas viibis, sest seda võib kasutada ka üldise haiglasviibimise sageduse indikaatorina. Viimasel aastal on haiglas olnud kokku 24% seenioridest, sealjuures üle 65-aastastest 29% s.o. ligikaudu 3500 inimest.Mõnevõrra ootamatu on suhteliselt tugev seos keeleoskusega – muukeelne elanikkond viibib märksa sagedamini haiglas kui eestikeelne.

Toimetulek igapäevaeluga

Vastajatelt küsiti enesehinnangut igapäevaelu toimingutega toimetuleku kohta. Jooniselt 37 selgub, et toimetulek sõltub oluliselt vanusest, nagu oligi oodata.

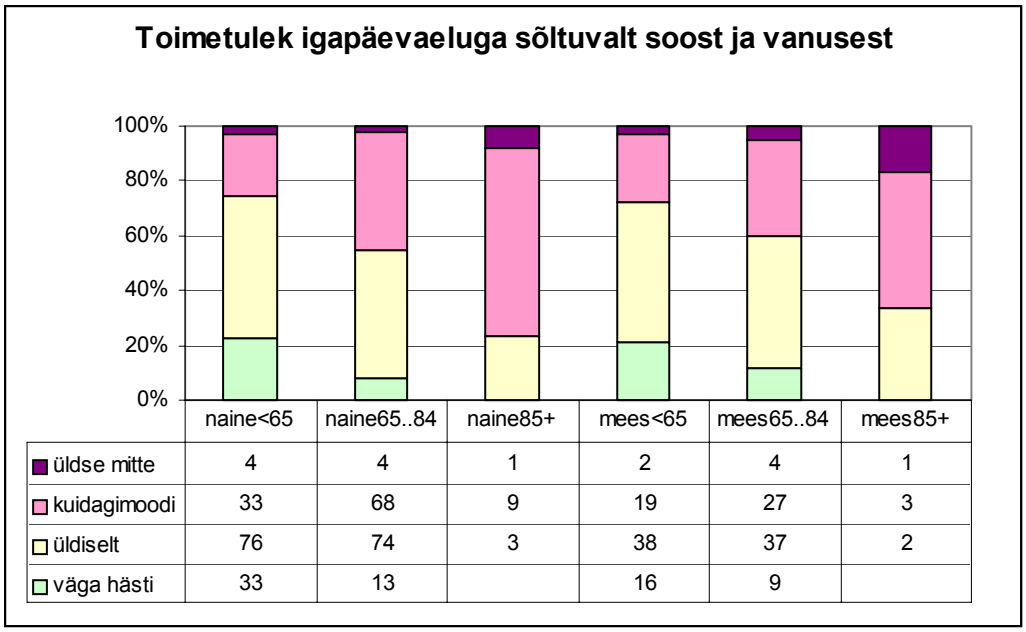

	naine<65	naine65..84	naine85+	mees<65	mees65..84	mees85+
üldse mitte	4	4	1	2	4	1
kuidagimoodi	33	68	9	19	27	3
üldiselt	76	74	3	38	37	2
väga hästi	33	13		16	9	

Joonis 37

Ilmneb ka, et üldse mitte toimetulevaid mehi on suhteliselt rohkem kuid absoluutselt vähem kui samas olukorras naisi. Venekeelsete inimeste hulgas on pisut rohkem neid, kes ei tule üldse toime ja vastvalt vähem neid, kes tulevad väga hästi toime.

Abivajadus igapäevaeluga toimetulekul

See oli teatavas mõttes põhilise tähtsusega küsimus, sest vastavalt sellele toimus vastajaskonna jagunemine – need, kes igapäevaeluga toimetulekuks kõrvalist abi ei vajanud, võisid loobuda vastamast tervele hulgale tervise kohta käivatele küsimustele, seevastu aga need, kes abi vajasid, moodustasid suhteliselt põhjalikult uuritud vastajate rühma, keda nimetame lühidalt "*abivajajateks*".

Jooniselt 38 selgub, et abivajadus suureneb vastavalt vanuse suurenemisele. Kui 50-64-aastastest vajab sagedast abi (mitu korda nädalas või sagedamini) 8%, siis üle 65-aastastest ligikaudu iga neljas (24,7%) ehk ligikaudu 4000 inimest. Iga päev vajab abi või on täielikult sõltuv abist rohkem kui 2500 üle 65-aastast inimest.

Väga eakate meeste seas on võrreldes samavanuste naistega rohkem nii suhteliselt hästi toime tulevaid kui ka väga halvasti toime tulevaid.
Kõrvalise abi vajadusel praktiliselt puudub seos koduse keelega

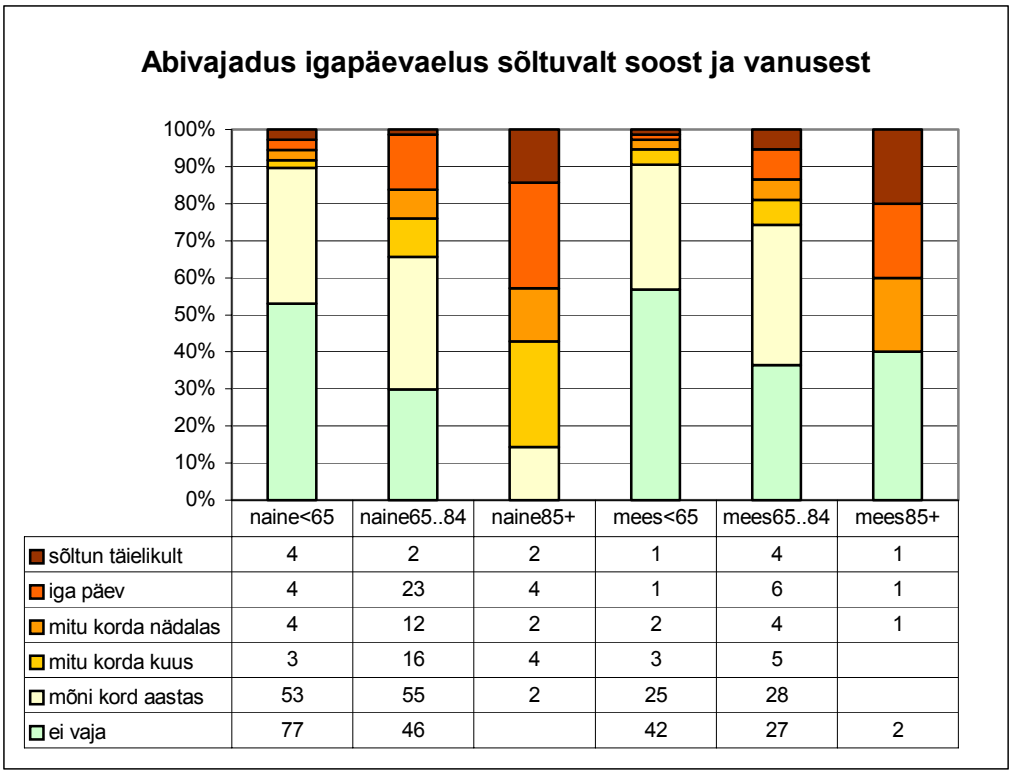

	naine<65	naine65..84	naine85+	mees<65	mees65..84	mees85+
sõltun täielikult	4	2	2	1	4	1
iga päev	4	23	4	1	6	1
mitu korda nädalas	4	12	2	2	4	1
mitu korda kuus	3	16	4	3	5	
mõni kord aastas	53	55	2	25	28	
ei vaja	77	46		42	27	2

Joonis 38

Tulevikuplaanid toimetulekuks

Vastajatelt küsiti ka seda, missugused on nende eluplaanid selleks ajaks, kui nad ise enam enesega toime ei tule. Vastusevariante oli üsna palju, vt joonis 39, kuid väga suur osa vastajaid tõdes, et nad pole sellele veel mõelnud.

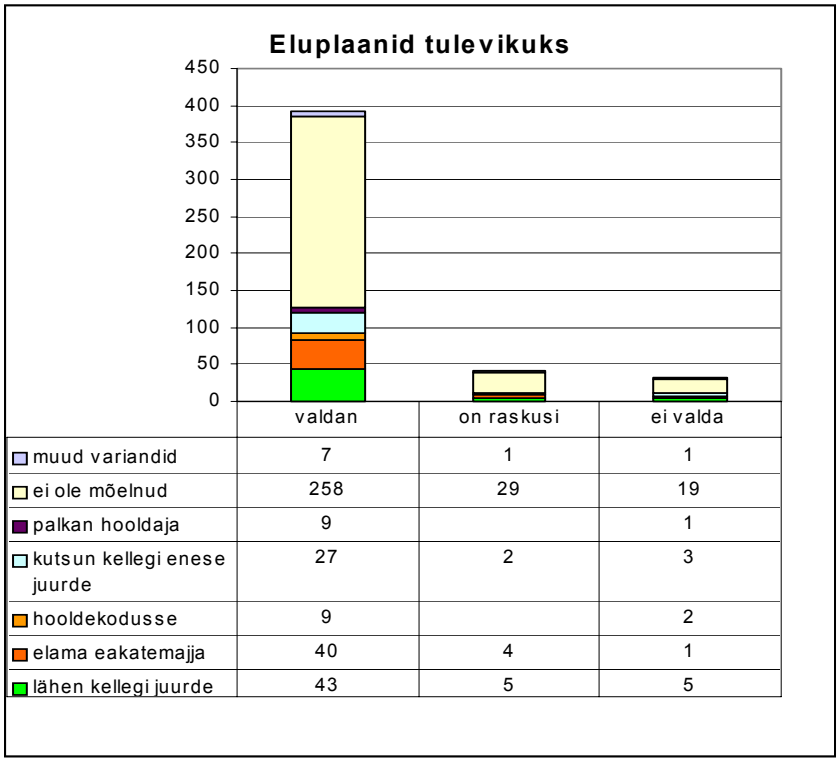

	valdan	on raskusi	ei valda
muud variandid	7	1	1
ei ole mõelnud	258	29	19
palkan hooldaja	9		1
kutsun kellegi enese juurde	27	2	3
hooldekodusse	9		2
elama eakatemajja	40	4	1
lähen kellegi juurde	43	5	5

Joonis 39

Tulevikuplaanide tegemine ei sõltu vastaja keeleoskusest, samuti ka mitte soost ja vanuserühmast.
Selgus, et oma tulevase võimaliku elupaigana näeb hooldekodu 2% üle 50-aastastest inimestest ning eakatemaja ligikaudu 10%.

Kes aitab?

Küsitluse käigus selgitati välja ka see, missuguse inimese abi peale loodab vastaja tulevikus kas siis enese juurde kutsumise mõttes või kellegi poole elama minnes. Vastusevariantide loetelu on alljärgnev:

	Soo-vanuserühm					
	Naine <65	Naine 65..84	Naine 85+	Mees <65	Mees 65..84	Mees 85+
abikaasa/ vabaabikaasa	1			2		0
lapsed	6	10	1	4	2	19
tütred	9	13	3	1	2	25
pojad (sh kasupoeg)	5	6	1	1	3	15
lapselapsed	2	4			1	5
sugulased	2	3	1			6
hooldaja/sots-hooldaja	1	2				2
tuttav					1	1
majaomanik		1				1
Kokku	25	36	6	8	8	74

Kõige sagedamini ootavad eakad abi oma lastelt, eriti tütardelt. Ka sugulastest on eelistatumad naisliini esindajad – õde, õetütred.

Abivajajad

Olmeabi vajadus

Abivajajate iseloomustus tausttunnuste alusel

Nendelt, kes vajasid teiste inimeste abi igapäevase eluga toimetulemiseks, nn *Abivajajatelt*, küsiti ka seda, missuguste toimingute juures nad abi vajavad. Näitame nüüd abivajajate iseloomustust tausttunnuste järgi. Jooniselt 40 selgub, et kolmveerand abivajajatest on naised, veerand mehed.

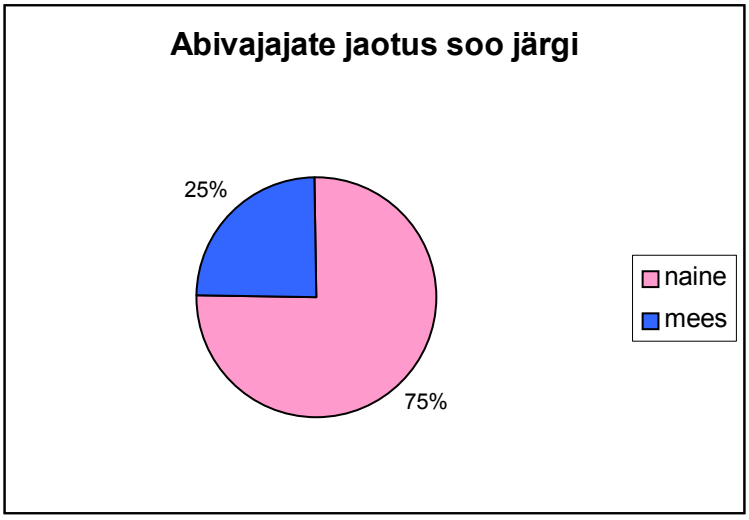

Joonis 40

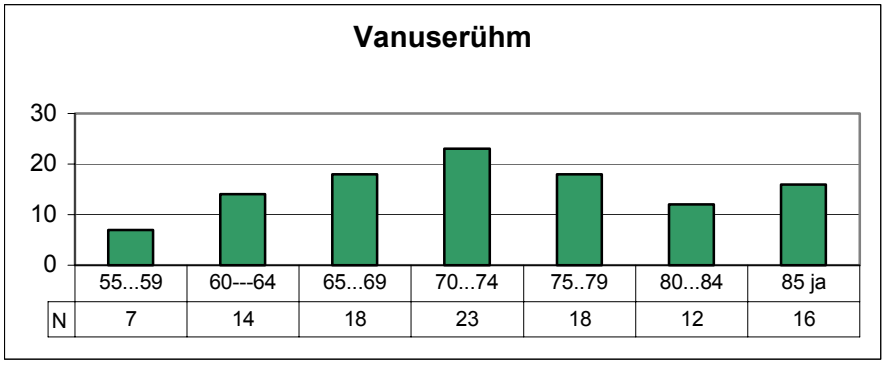

Joonis 41

Jooniselt 41 selgub, et kõige rohkem on abivajajaid 70–74- aastaste seas, hilisemates vanuserühmades suureneb küll hooldusevajajate osakaal, kuid absoluutarv kahaneb rühma arvukuse vähenemise tõttu.

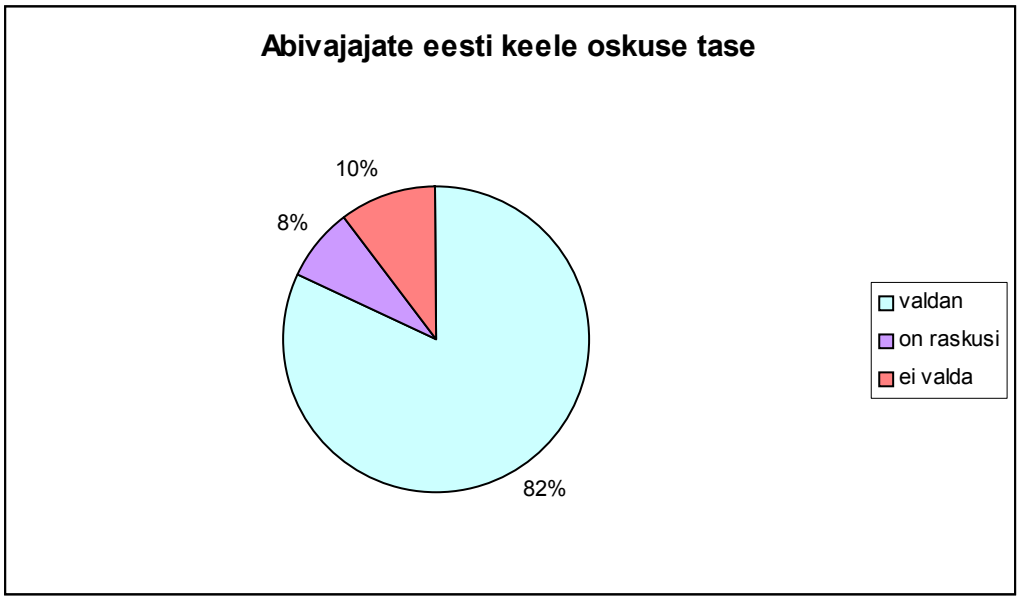

Joonis 42

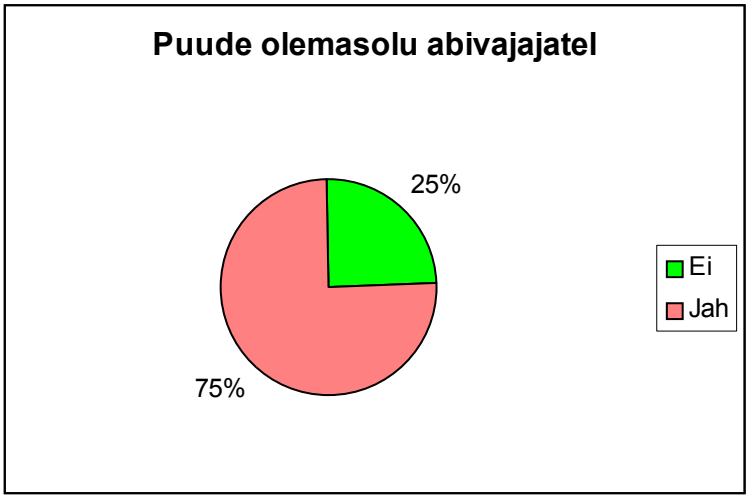

Joonis 43

Jooniselt 42 on näha, et abivajajate seas on erineva keeloskuse tasemega tartlasi, kusjuures jaotus ei erine oluliselt jaotusest vastajate seas.

Seevastu joonised 43 ja 44 näitavad, et ootuspäraselt on abivajajate seas märksa rohkem puudega inimesi kui ülejäänute seas (kuigi neid on ka mitte abivajajate hulgas), samuti on selge, et abivajajate tervisehinnangud on märksa madalamad kui ülejäänud vastanutel.

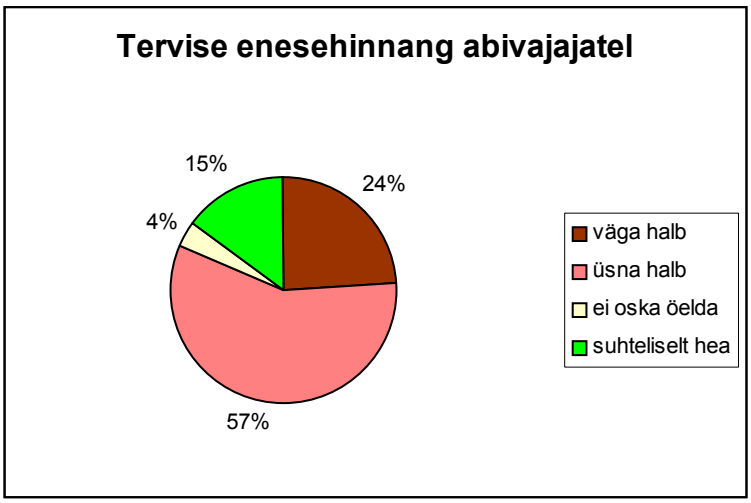

Joonis 44

Vajamineva olmeabi loetelu ja järjestus

Järgnevas vaatamegi nende toimingute puhul abi vajamise sagedust.

Arvestades seda, et iga vastaja esindab keskmiselt 60 eakat tartlast, selgub, et igapäeavast olmeabi vajavaid tartlasi on hinnanguliselt ligi 7000 inimest, vt joonis 45.

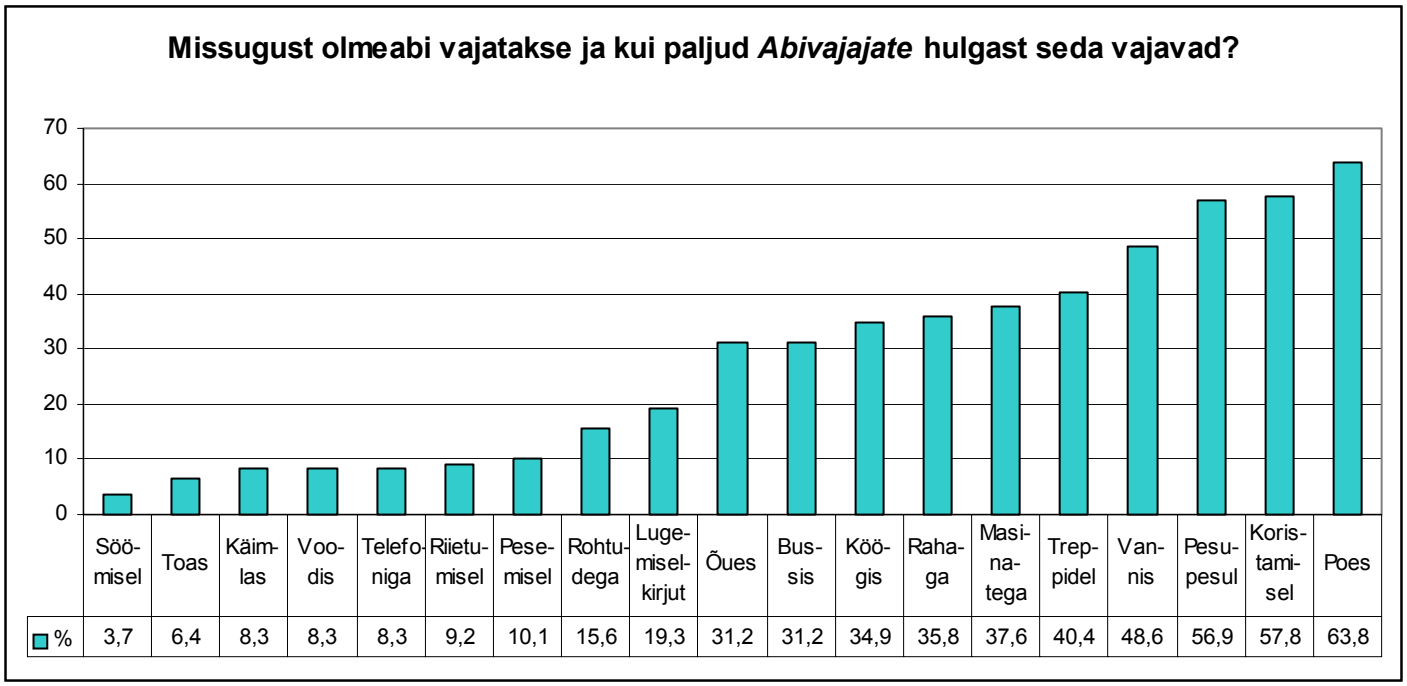

	Söö-misel	Toas	Käim-las	Voo-dis	Telefo-niga	Riietu-misel	Pese-misel	Rohtu-dega	Luge-misel-kirjut	Õues	Bus-sis	Köö-gis	Raha-ga	Masi-na-tega	Trep-pidel	Van-nis	Pesu-pesul	Koris-tami-sel	Poes
%	3,7	6,4	8,3	8,3	8,3	9,2	10,1	15,6	19,3	31,2	31,2	34,9	35,8	37,6	40,4	48,6	56,9	57,8	63,8

Joonis 45

Esitatud jooniselt selgub, et niisugustes igapäevastes toimingutes nagu voodist tõusmine, pesemine, käimla kasutamine ning rõivastumine vajab abi umbes 500 eakat tartlast. Õues käimise, bussis sõitmise ja toidu valmistamisega ei tule ise toime umbes 2000 inimest. Üle 3000 on aga selliseid, kes vajavad abi vannis või saunas käimisel, koristamisel, pesupesemisel ja ostude tegemisel ning koju toomisel.

Kes abistab abivajajat olmemuredes?

Sellele küsimusele vastas üle 90% abivajajatest, kusjuures selgus, et põhilisteks abistajateks on pereliikmed, sh abikaasa, lapsed ja ka lapselapsed. Abikaasa on abistajaks siiski vähem kui pooltel juhtudel, ning enamasti on abikaasa üsna kõrges eas (keskmine ligi 70 aastat). Kõige sagedamini abistavad eakat lapsed, kes on tihti jõudnud nn võileivastaatusesse (*sandwich generation*), olles nii oma laste-lastelaste kui ka vanemate abistajateks. Abistavate laste keskmine vanus on 42 aastat. Ligi viiendikul juhtudest on abistajateks lapselapsed, keskmise vanusega 23 aastat.

Sotsiaaltöötajate, -hooldajate ja teiste professionaalide osakaal abistajatena on vaid 13%, tuttavate, naabrite, sõprade-sõbrannade osakaal on alla 10%.

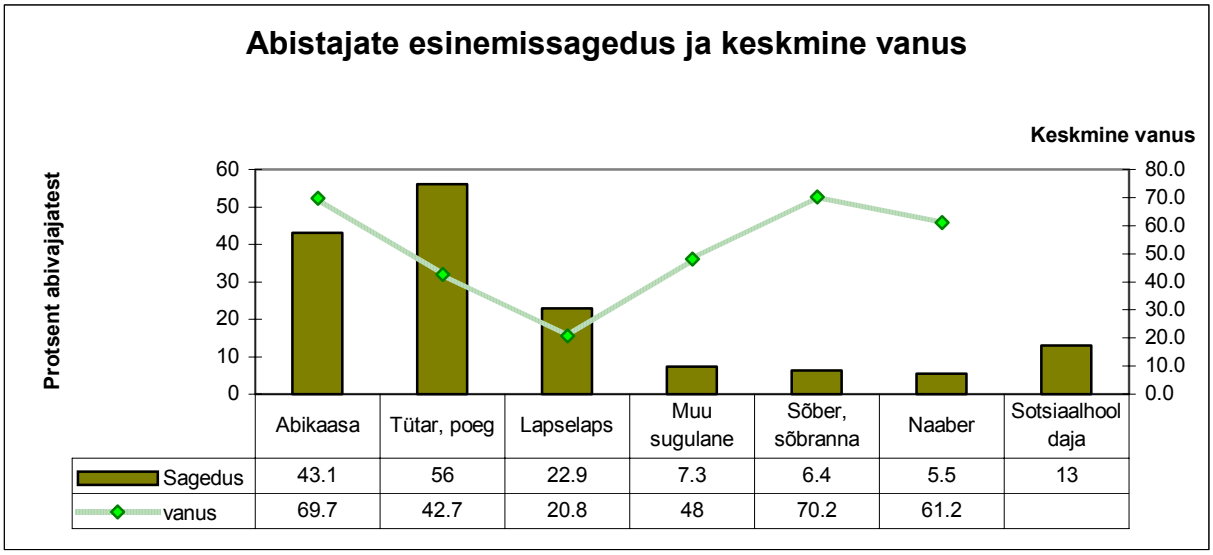

	Abikaasa	Tütar, poeg	Lapselaps	Muu sugulane	Sõber, sõbranna	Naaber	Sotsiaalhoolduja
Sagedus	43.1	56	22.9	7.3	6.4	5.5	13
vanus	69.7	42.7	20.8	48	70.2	61.2	

Joonis 46

Abistamise sagedus

Joonisel 47 on esitatud erinevate abistajate rühmade abistamise sageduse jaotus.

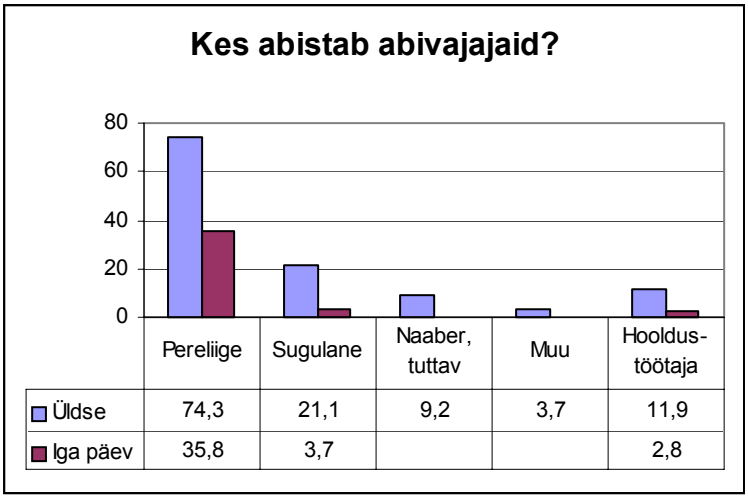

Joonis 47

Selgub, et iga päev tegeleb abivajajate abistamisega umbes 3000 tartlast, vt joonis 47.

Kes vajab olmelist abistamist?

Selgitamaks seda, missuguste tausttunnuste mõju on seotud sellega, kes ja kui palju vajab olmelist abistamist, moodustasime abivajaduste indeksi (mille väärtus on seda suurem, mida suurema hulga tegevuste korral ta abi vajab) ning analüüsisime selle keskmist suurust sõltuvalt abistatavate tausttunnustest (selleks kasutasime ühefaktorilist dispersioonanalüüsi, vt ***Sumhooldvajad***).

Analüüsi tulemustest selgus, et

- Summaarne abivajadus ei sõltu vastaja soost (p=0,84);
- Summaarne abivajadus ei sõltu vastaja eesti keele oskuse tasemest (p=0,91);
- Summaarne abivajadus ei sõltu ametlikult fikseeritud puude olemasolust (p=0,28);
- Summaarne abivajadus sõltub vastaja vanuserühmast (p=0,048);
- Summaarne hooldusvajadus sõltub tervise enesehinnangust (p=0,013).

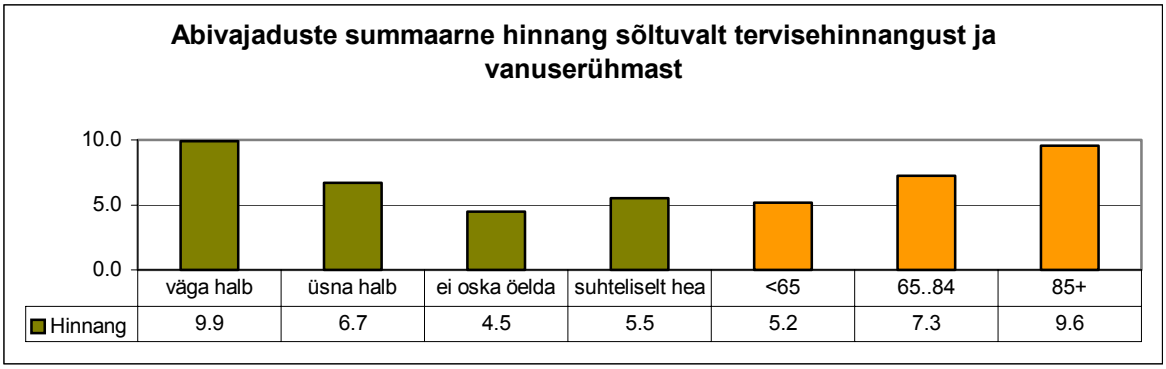

Joonis 48

Toimetulekut takistavad terviseprobleemid

Kõigilt abivajajatelt küsiti ka seda, missugused on nende toimetulekut takistavad terviseprobleemid.

Terviseprobleemide esinemissagedus

Toimetulekut takistavate tervisehädade esinemissagedus abivajajatel

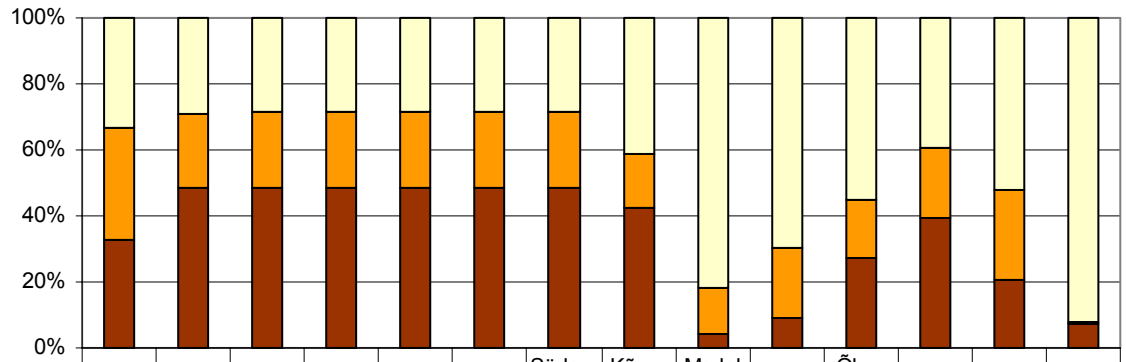

	Selg	Liige-sed	Pea-ringlus	Tasa-kaal	Jõue-tus	Pea-valu	Südame-kaebu	Kõrge vererõhk	Madal vererõhk	Kõhu-valu	Õhu-puudus	Näge-mine	Mälu-häire	Halva-tus
üldse mitte	33,3	28,8	25,9	23,3	21	18,9	17	41,4	82	69,4	55	39,6	52,3	91,9
vahetevahel	34,2	22,5	20,3	18,3	16,5	14,9	13,4	16,2	13,5	21,6	18	20,7	27	0,9
tihti	32,4	48,6	43,8	39,5	35,6	32,1	28,9	42,3	4,5	9	27	39,6	20,7	7,2

Joonis 49

Selgus üsna pikk loetelu terviseprobleeme (vt joonis 49) – selja- ja liigeseprobleemid, tasakaaluhäired, veresoonkonnahaigused, nägemisraskused – mida esineb toimetulekut takistaval määral vähemalt vahetevahel vähemalt 60% Tartu seenioridest, so enam kui 4000 inimesel. Ilmselt on seda tarvis arvesse võtta eriarstiabi korraldamisel.

Terviseprobleemide faktoranalüüs

Selgitamaks terviseprobleemide omavahelist seotust ja võimalike sündroomide esinemist tegime faktoranalüüsi kõigist loetletud terviseprobleemidest, lisades juurde veel ka tausttunnused (soo, vanuse, keeleoskuse, tervisehinnangu). Tulemused on esitatud lisas.

Selgusid järgmised faktorid:

- Esimene, tugevaim on ***jõuetuse-mäluhäire*** faktor, millega kaasnes lisaks nimetatutele veel ka halvatus, pearinglus ja tasakaaluhäire, samuti nägemisprobleemid. Seos tausttunnustega (ka vanusega) puudus.
- Teine on ***madala vererõhu ja peavalu*** faktor, millel on nõrk seos keeleoskusega (esineb pisut rohkem mitte-eestlastel)
- Kolmas on ***südamekaebuste-õhupuuduse*** faktor, millel on keeleoskusega veidi tugevam, kuid siiski üsna mõõdukas, eelmise faktoriga samasuunaline seos.

- Neljas on ***eafaktor***, milles tervisehäiretest esineb tugevalt ainult tasakaaluhäire.
- Viies on ***tervise hinnangu faktor***, mis seostub peamiselt kõrgenenud vererõhuga ja mida väga mõõdukalt mõjustavad südameprobleemid.
- Kuues on ***selja- ja liigestevalu faktor***, mis seostub veidi enam eestikeelse elanikkonnaga.
- Nimetatud faktorid kirjeldavad ligi 60% vaadeldavate tunnuste varieeruvusest, samapalju ka tervishädadest.

Siit selgub, et terviseprobleemid on üsna universaalse levikuga, nende hulgas praktiliselt puuduvad soo-spetsiifilised, nõrk tendents on jagunemiseks keele, st elustiili alusel, ka vanusega seos puudub, mis on arusaadav, sest valik on tehtud abivajajate seas.

Põetamine

Missugust põetusabi vajatakse?

Oluline küsimustering on seotud abivajava isiku koduse põetamisega. Pideva põetusabi vajajaid oli vastanute seas 22, mis tähendab enam kui 1000 tartlast üldkogumis. Põetusteenuste loetelus olid järgmised nimetused (mõni abivajaja nimetas mitut teenust):

Raviprotseduur	Kordi
(kroonilise) haavandi ravi	2
klistiir	2
Kompressi tegemine	4
süstimine	12
Muu (massaaž, vererõhu mõõtmine, kiirabi)	4

Põetusteenuse osutaja

Küsiti ka põetusteenuse osutajat. Siin esitatud loetelu kattus suures osas hooldajate loeteluga, erinevuseks oli vaid see, et sagedamini esines selles loetelus (pere-)arst ja õde, lisandus ka hooldusõde.

Põetusteenuse osutaja	Kordi
Ise	27
Pereliige	54
naaber, tuttav	4
arst, õde	30
hooldusõde	9

Sellele küsimusele on vastanud peaaegu kõik abivajajad, mitte ainult need, kes vastasid eelmisele küsimusele (regulaarse põetusabi vajajad). Mõned on täiendanud, et põetusteenust vajavad nad ainult siis, kui on haiged

Hooldaja ja tema mured

Missugune hooldaja?

Abivajaja küsimusele, kas tal on ametlik või vabatahtlik hooldaja, laekus kokku 56 vastust, kuid infot hooldamise kohta tuli kõigest 38 isiku kohta, vt joonis 50.

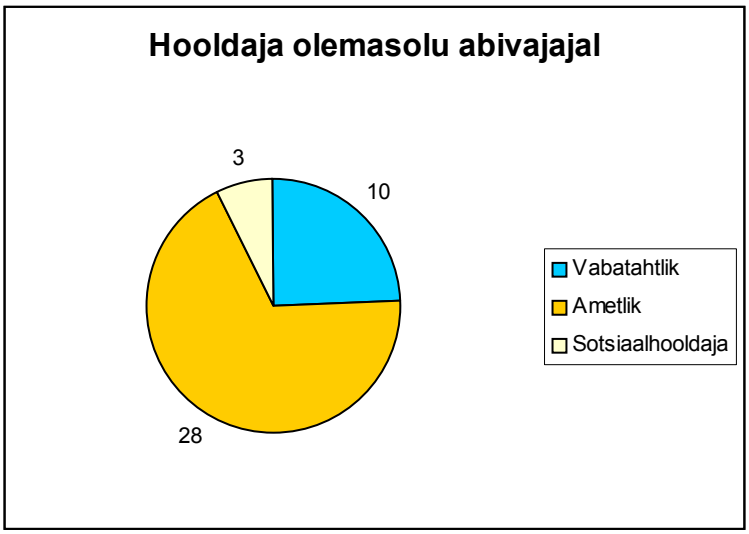

Joonis 50

Kuivõrd uuringu seisukohast pakkusid huvi vaid mitteprofessionaalid, st vabatahtlikud ja ametlikult vormistatud hooldajad, siis kuulus nende kategooriasse vaid 38 vastajat. Käesolevate andmete põhjal võib prognoosida Tartus ca 1500 ametliku hooldaja olemasolu. Edaspidi vastab siiski hooldajatele esitatud küsimustele veidi rohkem isikuid, nimelt 44. Võib oletada, et lisandunud 6 inimest kuuluvad pigem vabatahtlike hulka.

Hooldaja põhimure

Hooldajalt küsiti, kas tema põhimureks on abivajaja kehaline haigus või puue või vaimne haigus. Vastuste jaotus selgub jooniselt 51.

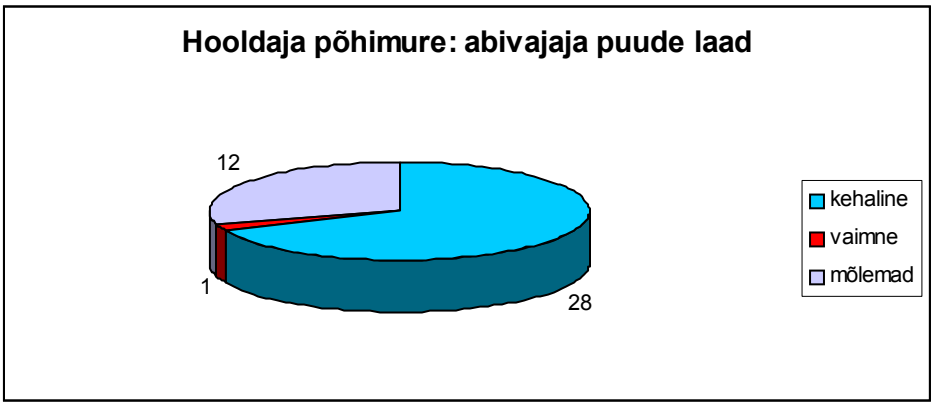

Joonis 51

Siit tuleneb, et Tartus on ümmarguselt 700 eakat, kellel on muresid nii vaimse kui ka kehalise tervisega.

Hooldaja probleemid

Küsitluses esitati 13 nimetusest koosnev loetelu abivajaja hooldaja probleemide kohta, mille vastuste analüüs on esitatud alljärgneval joonisel 52.

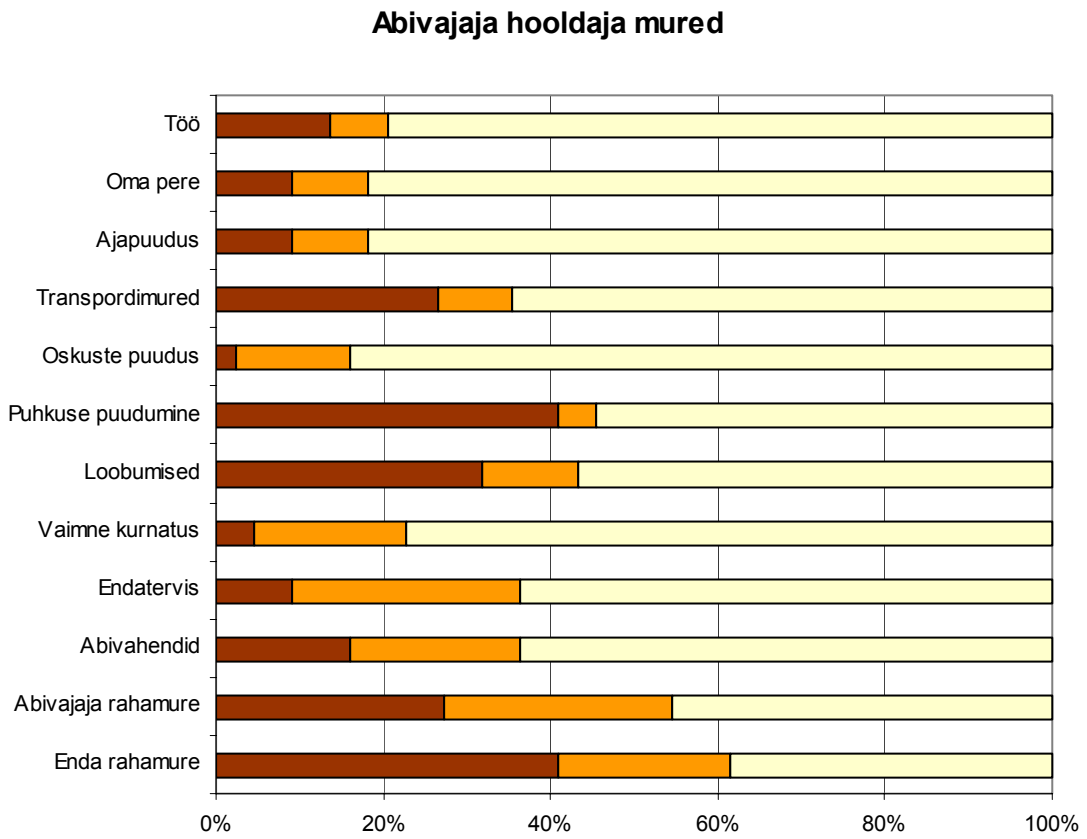

	Enda rahamure	Abivajaja raham	Abivahendid	Endatervis	Vaimne kurnat	Loobumised	Puhkuse puudu	Oskuste puudu	Transpordimured	Ajapuudus	Oma pere	Töö
Ei ole	17	20	28	28	34	25	24	37	22	36	36	35
Vahete-vahel	9	12	9	12	8	5	2	6	3	4	4	3
Sageli	18	12	7	4	2	14	18	1	9	4	4	6

Joonis 52

Abi, mida hooldaja ootab Tartu linnalt

Abivajaja hooldajalt küsiti ka seda, missugust abi ta ootab Tartu linnalt, selleks oli antud ette 11 küsimusest koosnev loetelu, millele hooldajad vastasid. Vastuste jaotust näitab joonis 53.

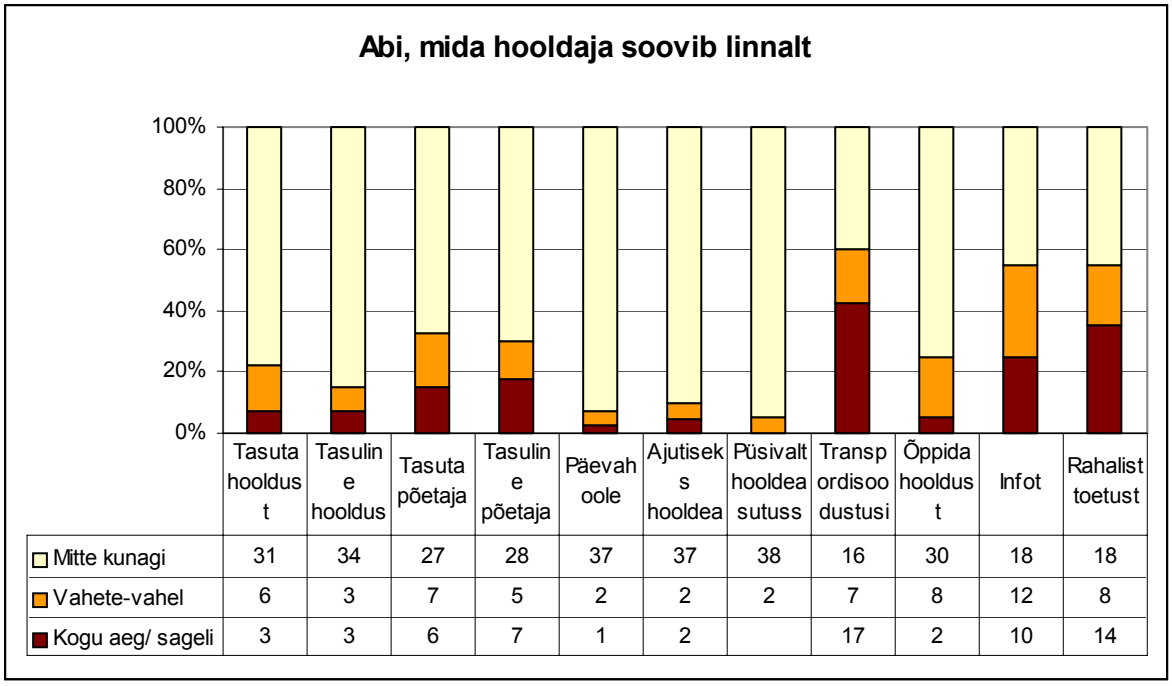

	Tasuta hooldust	Tasuline hooldus	Tasuta põetaja	Tasuline põetaja	Päevahoole	Ajutiseks hooldeasutuss	Püsivalt hooldeasutuss	Transpordisoodustusi	Õppidahooldust	Infot	Rahalist toetust
Mitte kunagi	31	34	27	28	37	37	38	16	30	18	18
Vahete-vahel	6	3	7	5	2	2	2	7	8	12	8
Kogu aeg/ sageli	3	3	6	7	1	2		17	2	10	14

Joonis 53

Jooniselt selgub, et abivajajate hooldajate ootused linna suhtes ei ole sugugi ülepaisutatud ega suured. Hooldekodude ja päevakeskuste suhtes jäävad vajadused saja piiridesse (kusjuures hindamistäpsus on väikse valimi tõttu madal). Hooldustöötaja ja põetaja abivajadus on veidi suurem, kusjuures ligi pooltel juhtudel ollakse nõus ka ise tasuma. Kõige enam oodatakse transpordisoodustusi – hinnangu kohaselt ligi 1000 isikut, samuti toetust hooldusvahendite jaoks ja infot (sama suurusjärk).

Vastaja kui hooldaja

Keda hooldab vastaja?

Seenioride töö hooldajana

Tartu seeniorid pole mitte üksnes potentsiaalsed hooldatavad, vaid osutavad ka ise hooldusteenust nii eakatele kui ka noorematele abivajajatele.

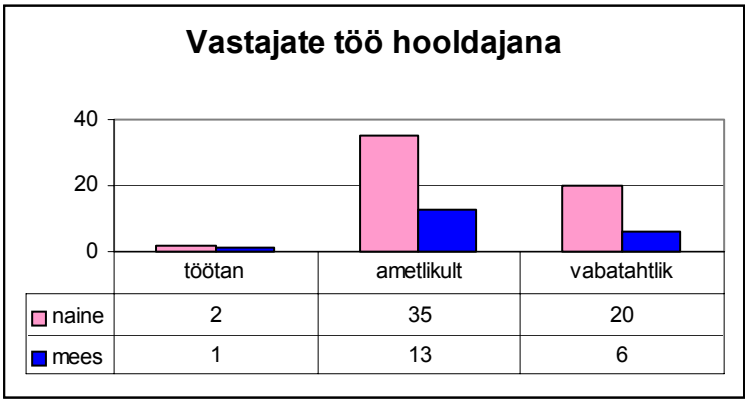

Joonis 54

Kuigi võinuks loogiliselt arvata, et seenioride hulgas on hoolduse vajajaid mõnevõrra rohkem kui hooldajaid, näitavad empiirilised andmed vastupidist – vastajate seas on üle 70 hooldaja, samal ajal kui hooldajaid oli vaid 44 vastajal. Ilmselt on siin järgmised küsitluse spetsiifikast tulenevad asjaolud. Nimelt tuli abi vajaval vastajal paluda ankeeti täiendavalt täita ka oma hooldajal, st tekkis täiendav vastamise/ mittevastamise efekt, mille käigus osa teavet läks kaotsi, st üks osa ankeete jäi tagasi saamata seetõttu, et vastaja olnuks küll nõus vastama, kuid seda ei soovinud tema hooldaja. Siin võivad mängus olla järgmised põhjused:

1. Üks osa abivajajatest, kellel on (ametlikult vormistatud) hooldaja, ei vastanud, põhjuseks kas kontakt hooldajaga või enese võimetus;
2. Kuna vabatahtliku hooldaja staatus on mõneti ebamäärane, ei pidanud vastaja iga kord vajalikuks oma vabatahtlikku abistajat märkida;
3. Valitseb üldine tendents, mille kohaselt enese poolt tehtud teene, abi osutamine püsib enamusel inimesel paremini meeles kui vastupidiselt temale tehtud teene või osutatud abi.

Paneme tähele, et meeste ja naiste osatähtsus hooldajate seas on küllaltki sarnane nende osatähtsusega vastajate seas. Naiste aktiivsus hooldajana on veidi väiksem, kuid erinevus ei ole oluline.

Keda hooldatakse?

Sellele küsimuse annab vastuse alljärgnev tabel, siit ilmneb, et kõige sagedasem on oma abikaasa ja teiste lähedaste perekonnaliikmete hooldamine.

	Pidevalt	Vahetevahel
Abikaasat	14	34
Last/lapselast	8	7
Ema/ isa	6	7
Muid	4	6

Hooldatava põhiline probleem

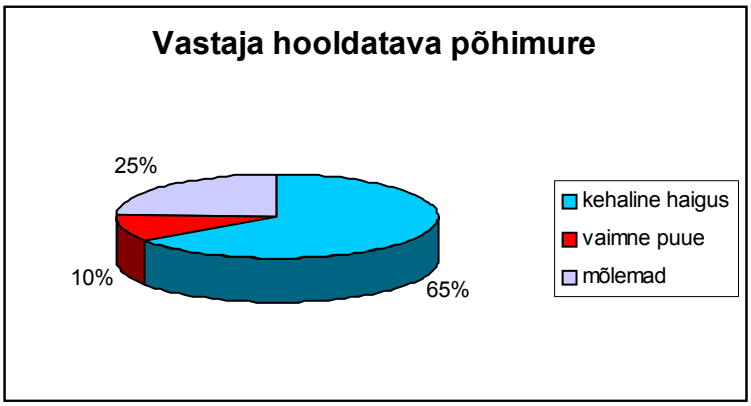

Joonis 55

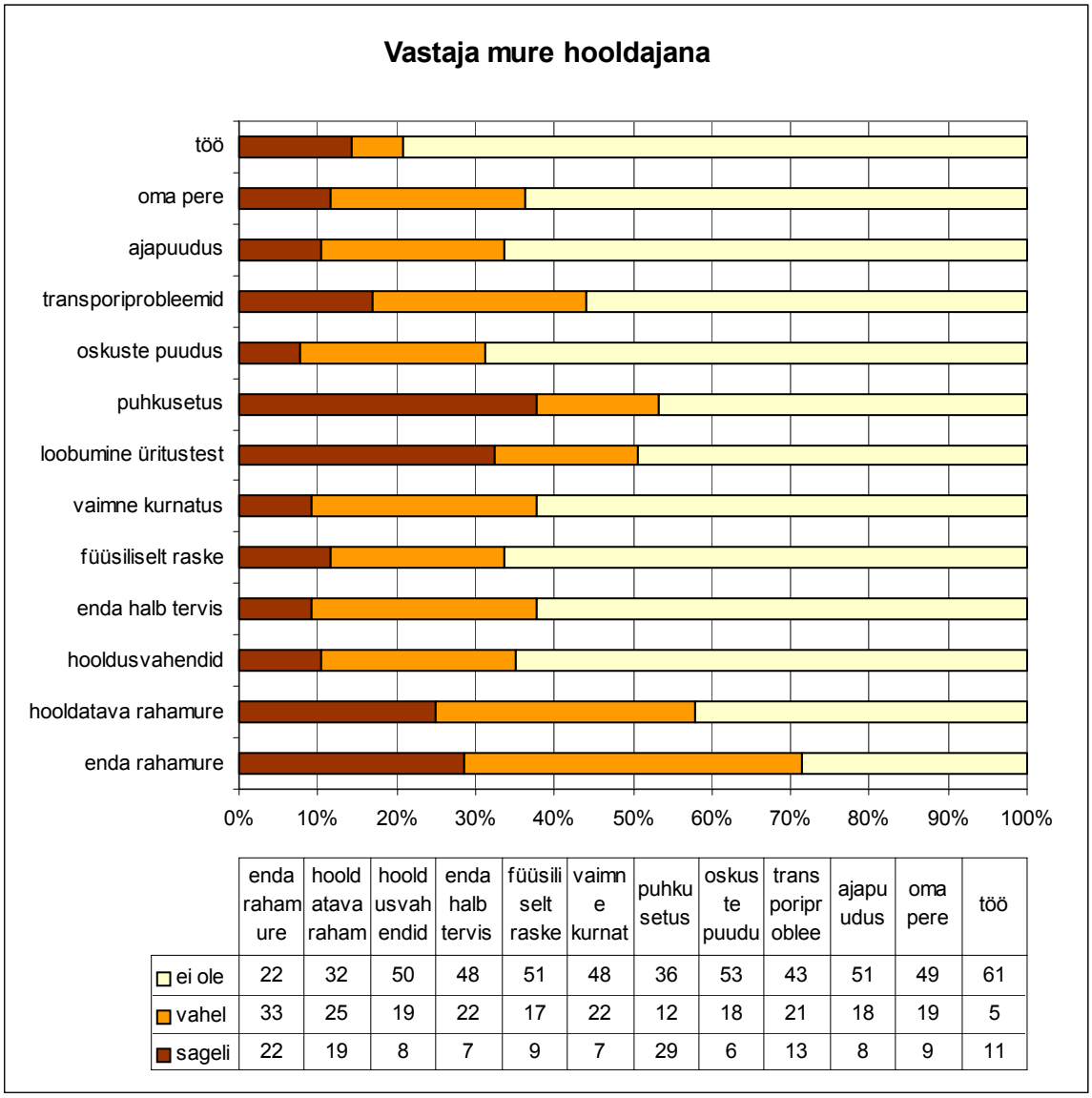

	enda rahamure	hooldatava raham	hooldusvahendid	enda halb tervis	füüsiliselt raske	vaimne kurnat	puhkusetus	oskuste puudu	transporiprobleem	ajapuudus	oma pere	töö
ei ole	22	32	50	48	51	48	36	53	43	51	49	61
vahel	33	25	19	22	17	22	12	18	21	18	19	5
sageli	22	19	8	7	9	7	29	6	13	8	9	11

Joonis 56

Erinevas staatuses hooldajate murede võrdlus

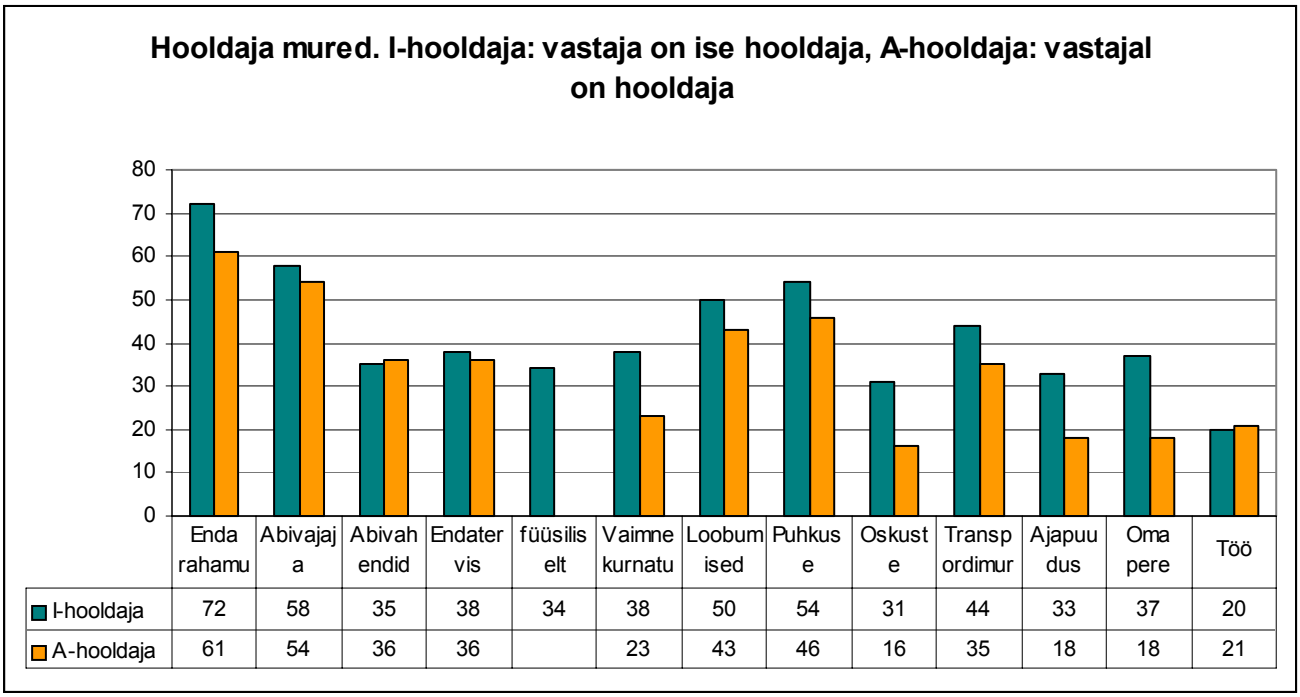

	Enda rahamu	Abivajaja	Abivahendid	Endatervis	füüsilselt	Vaimne kurnatu	Loobumised	Puhkuse	Oskuste	Transpordimur	Ajapuudus	Oma pere	Töö
I-hooldaja	72	58	35	38	34	38	50	54	31	44	33	37	20
A-hooldaja	61	54	36	36		23	43	46	16	35	18	18	21

Joonis 57

Näeme, et üldiselt küsitluse seisukohast erinevas staatuses olevate hooldajate (küsitletud ise hooldav seenior või küsitletava hooldaja) mured üsna sarnase struktuuriga, kuid üldiselt on vahetult küsitletud hooldajad olnud mõnevõrra aktiivsemad oma muresid märkima.

Vastaja kui hooldaja ootused Tartu linnalt

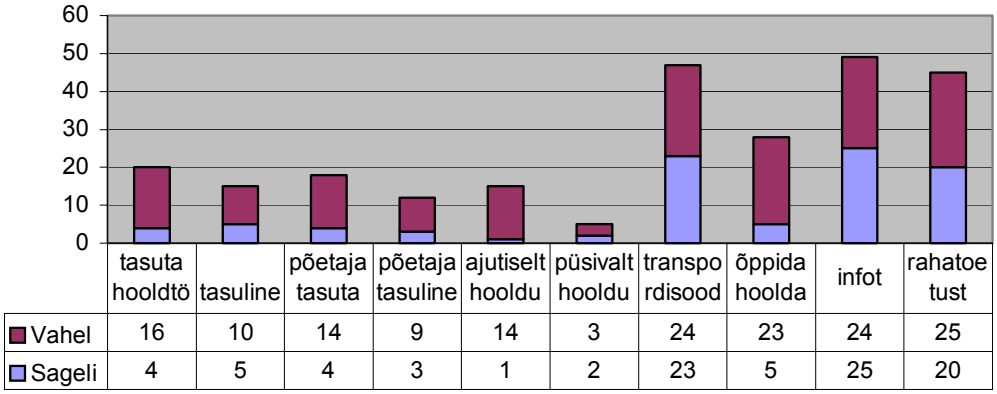

	tasuta hooldtö	tasuline	põetaja tasuta	põetaja tasuline	ajutiselt hooldu	püsivalt hooldu	transpordisood	õppida hoolda	infot	rahatoetust
Vahel	16	10	14	9	14	3	24	23	24	25
Sageli	4	5	4	3	1	2	23	5	25	20

Joonis 58

Näeme taas, et ootuste struktuur on sarnane abistaja kaudu küsitletud hooldajate ootuste omaga, ainult arvukus on veidi suurem.

Töö, harrastused ja rahulolu eluga

Töö

Kuna tööd puudutav küsimustering oli ankeedi lõpus, nii et seda tuli täita peale tervis ja hooldusega seotud küsimuste täitmist, osutus, et seda osa oli täitnud vähem vastajaid – 89,4% vastajate üldarvust. Võib oletada, et täitmisest loobusid eeskätt abivajajad.

Töölkäijate osakaal sõltuvalt soost ja vanusest

Selgus, et küsitletutest käib täistöökohaga tööl 30%, lisandub veel 10% osalise töökohaga või kergemal tööl töötajaid, vt joonis 59.

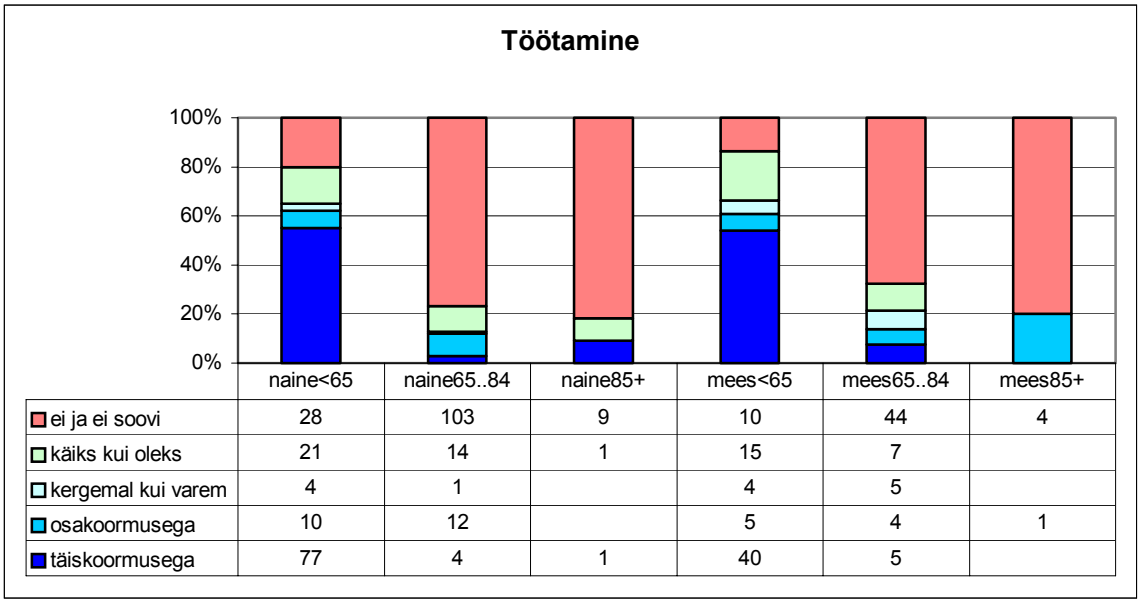

	naine<65	naine65..84	naine85+	mees<65	mees65..84	mees85+
ei ja ei soovi	28	103	9	10	44	4
käiks kui oleks	21	14	1	15	7	
kergemal kui varem	4	1		4	5	
osakoormusega	10	12		5	4	1
täiskoormusega	77	4	1	40	5	

Joonis 59

Ootuspäraselt väheneb töötajate osakaal vanuse suurenedes. Kui 50-64-aastastest tartlastest töötavad 66% (täiskoormusega 55%, osalise koormusega või kergemal tööl 11%), siis üle 65-aastastest inimestest töötavad vaid 15% (täiskoormusega 5%, osalise koormusega või kergemal tööl 10%). Iga kümnes üle 65-aastane tartlane käiks tööl, kui selline võimalus oleks (kokku rohkem kui 1200 eakat inimest). Erinevus meeste ja naiste vahel ilmnes enam kui 65-aastaste puhul: nende hulgas on töötavaid naisi märksa väiksem osa kui töötavaid mehi, kusjuures valdav osa naisi ei soovigi töötada. Nii eestlaste kui mitte-eestlaste tööhõive Tartu seenioride hulgas on ühesugune.

Töölt ärajäämise võimalused

Vastajatelt küsiti ka arvamust töölt ärajäämise nö "pehmete" võimaluste kohta. Sellele küsimusele vastas 172 vastajat, põhiliselt need, kes veel töötasid. Ligikaudu pooled seenioridest sooviksid töötada täiskohaga võimalikult kaua, kuid pooled kasutaksid nn pehmet töö lõpetamise varianti.

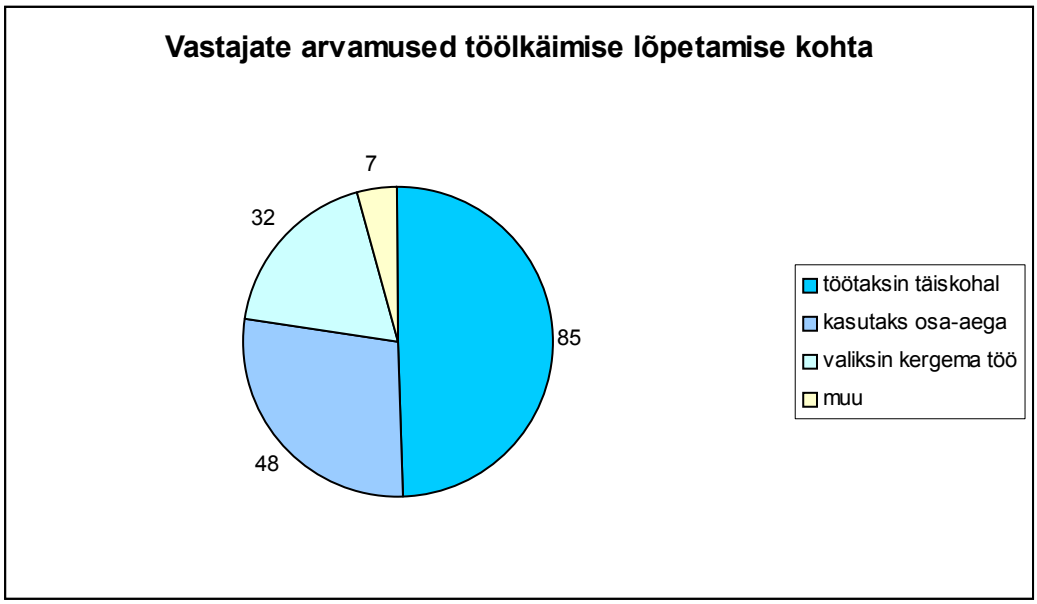

Joonis 60

Küsimusele pehme ülemineku võimaluste kohta Tartus vastas ainult 15 inimest, et see on võimalik (märgiti näitena ülikooli), kaks korda rohkem oli neid, kelle teadmisel see pole Tartus võimalik.

Rahulolu eluga

Üldine eluga rahulolek

Küsimusele – kuidas olete rahul oma praeguse eluga – vastas kokku 462 küsitletut (96,3%). Vastusevariantide jaotust sõltuvalt soo-vanuserühmast näitab joonis 61, sõltuvalt kodusest keelest – 62.

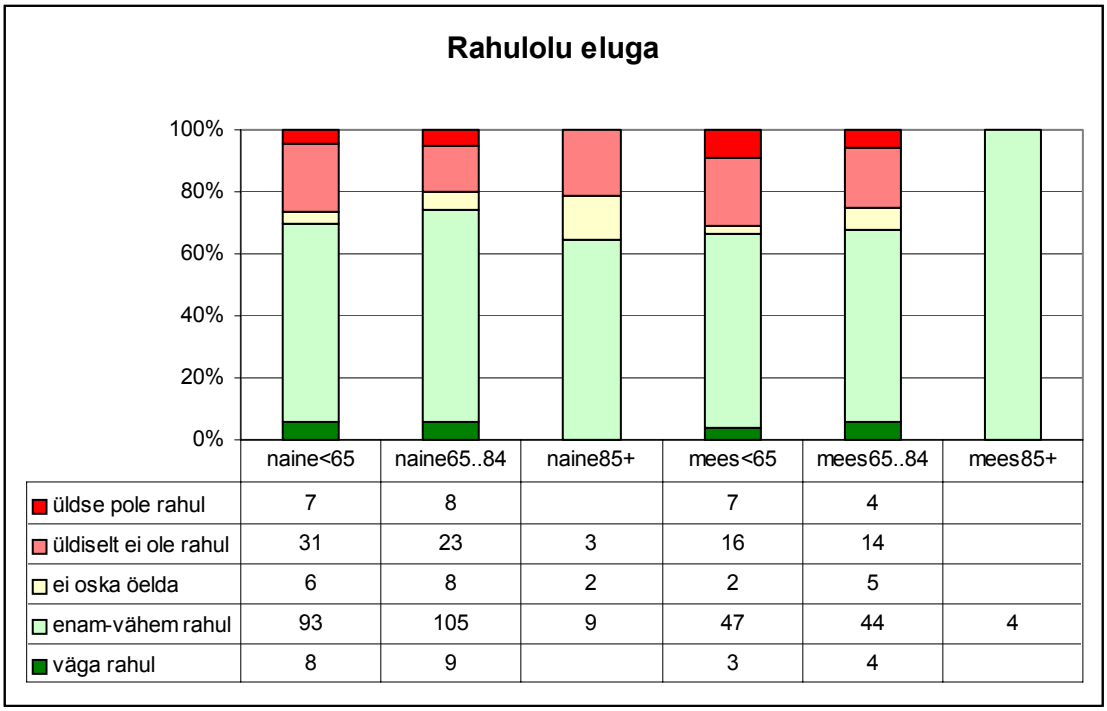

	naine<65	naine65..84	naine85+	mees<65	mees65..84	mees85+
üldse pole rahul	7	8		7	4	
üldiselt ei ole rahul	31	23	3	16	14	
ei oska öelda	6	8	2	2	5	
enam-vähem rahul	93	105	9	47	44	4
väga rahul	8	9		3	4	

Joonis 61

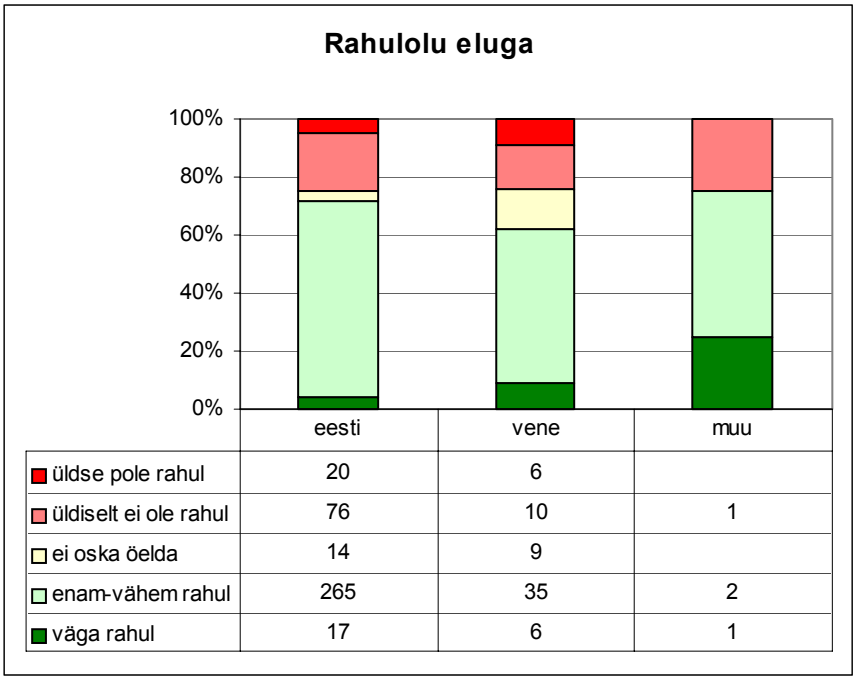

	eesti	vene	muu
üldse pole rahul	20	6	
üldiselt ei ole rahul	76	10	1
ei oska öelda	14	9	
enam-vähem rahul	265	35	2
väga rahul	17	6	1

Joonis 62

Selgub, et keskmiselt on Tartu vanurid eluga enam-vähem rahul, mis on küllaltki hea tulemus. Hinnates rahulolu koolihinnetes (väga rahul – 5...üldse mitte rahul – 1) saaksime järgmise hinnangute rea (vt joonis 63).

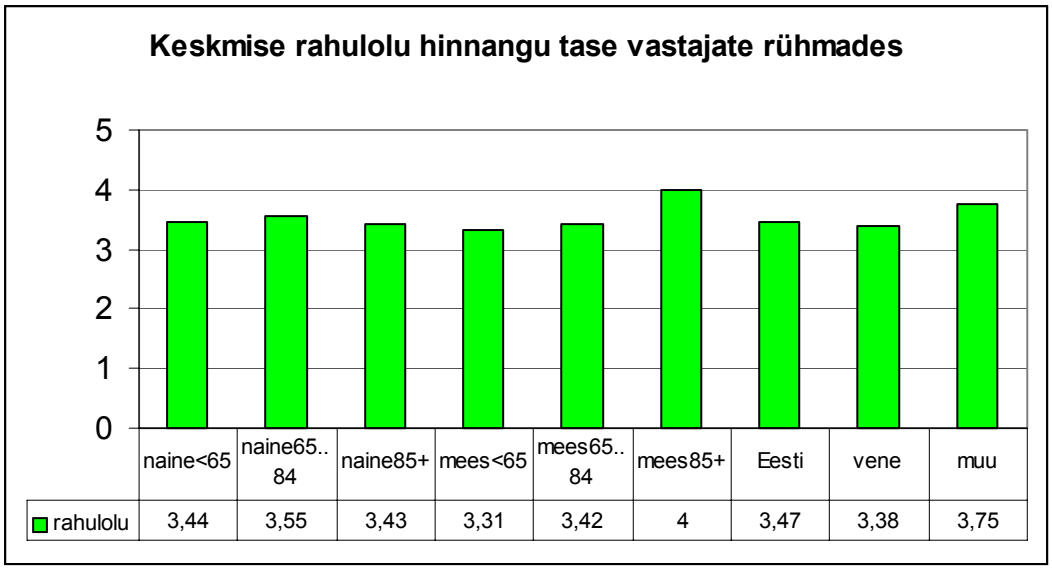

Joonis 63

Jättes kõrvale väga väiksearvulised rühmad (kõige eakamad mehed ja isikud, kelle kodune keel erineb eesti ja vene keelest) näeme rahulolu üldiselt üsna ühtlast taset.

Majanduslik toimetulek

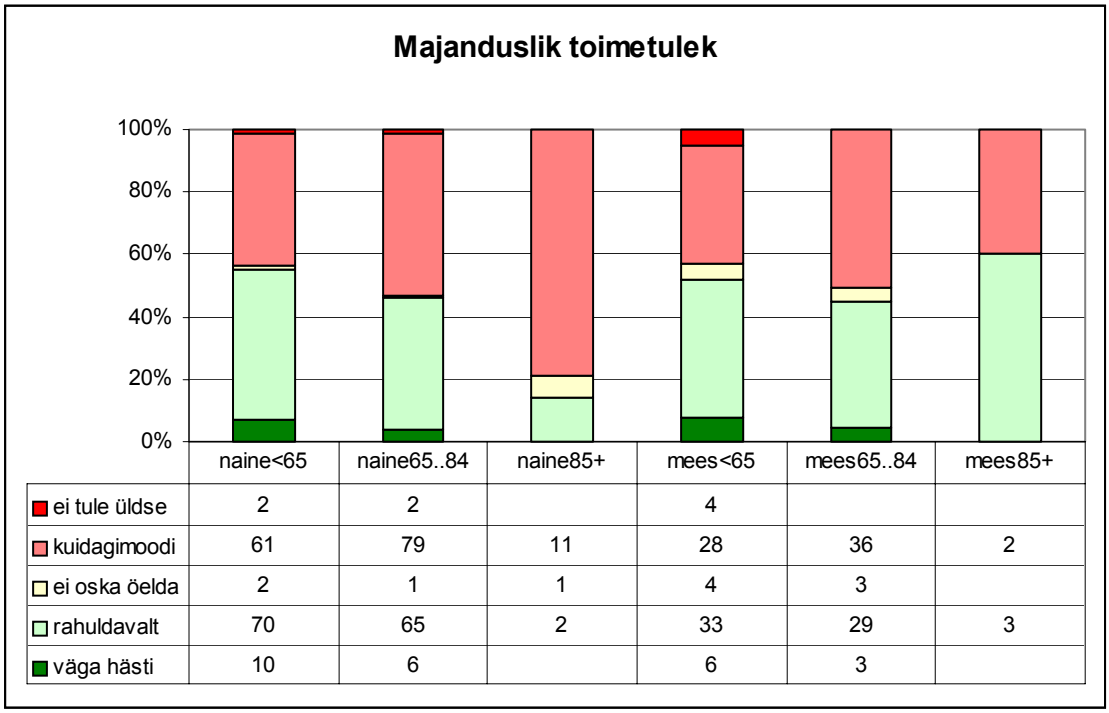

Joonis 64

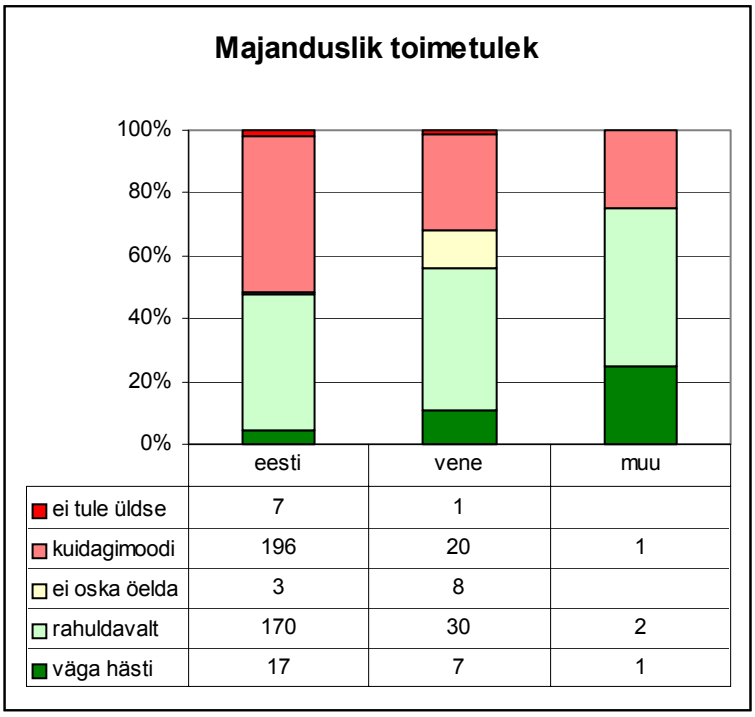

	eesti	vene	muu
ei tule üldse	7	1	
kuidagimoodi	196	20	1
ei oska öelda	3	8	
rahuldavalt	170	30	2
väga hästi	17	7	1

Joonis 65

Joonistelt 64 ja 65 selgub, et majanduslikku toimetulekut iseloomustavad peaaegu võrdselt vastusevariandid *"kuidagimoodi"* ja "*rahuldavalt*". Ilmneb ka toimetuleku halvenemine aastate lisandumisel (erandlik ülivanade meeste rühm ei ole oluline). Selgub ka, et mitte-eestlased tulevad majanduslikult pigem paremini toime kui eestlased.

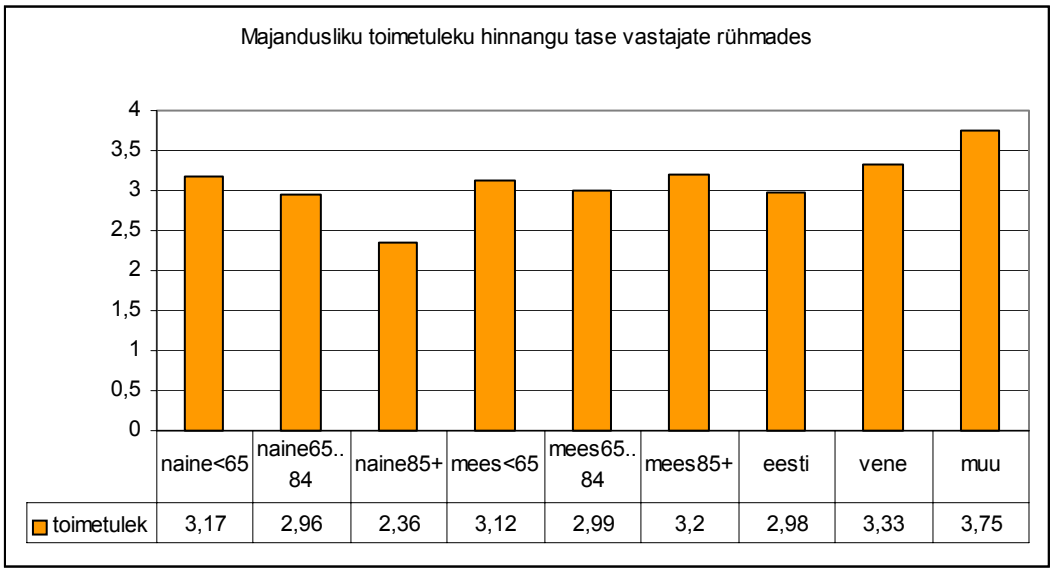

	naine<65	naine65..84	naine85+	mees<65	mees65..84	mees85+	eesti	vene	muu
toimetulek	3,17	2,96	2,36	3,12	2,99	3,2	2,98	3,33	3,75

Joonis 66

Majandusliku toimetuleku ja rahulolu mudelid

Uurides taustatunnuste mõju vastajate üldisele rahulolule ja majanduslikule toimetulekule dispersioonanalüüsi abil, selgus, et ükski nimetatud teguritest ei avaldanud üldisele rahulolule statistiliselt olulist mõju.
Seevastu majanduslikule toimetulekule leidsime statistiliselt olulise faktori keele näol (olulisuse nivool 0,05), kusjuures teiste taustatunnuste mõju osutus statistiliselt mitteoluliseks.

Siiski õnnestus leida rahulolu jaoks regressioonmudel, mis sisaldab järgmisi argumenttunnuseid

Argumenttunnus	Regressiooni-kordaja	Standardis. regr kordaja beeta	Olulisuse tõenäosus
Vabaliige	-0,26375		0,662933
Hinnang majanduslikule toimetulekule	0,248479	0,266235	5,59E-05
Tervisehinnang	0,301081	0,289335	1,27E-05
Vanus	0,021312	0,198925	0,001694
Mugavuste arv	0,102737	0,166306	0,009247

:

Selle mudeli puhul on mitmese korrelatsioonikordaja ruut 0,268.

Harrastused ja vaba aeg

Osalus üritustel

Osalus päevakeskuste üritustel

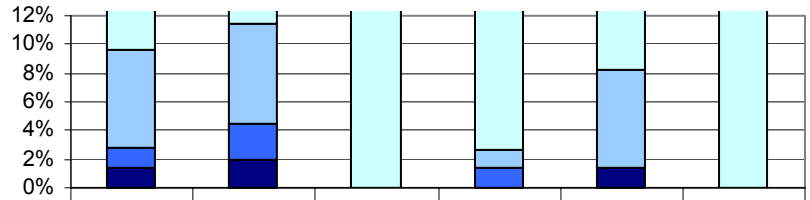

	naine<65	naine65..84	naine85+	mees<65	mees65..84	mees85+
ei	131	140	14	73	67	6
väga harva	10	11		1	5	
vähemalt kord kuus	2	4		1		
vähemalt kord nädalas	2	3			1	

Joonis 67

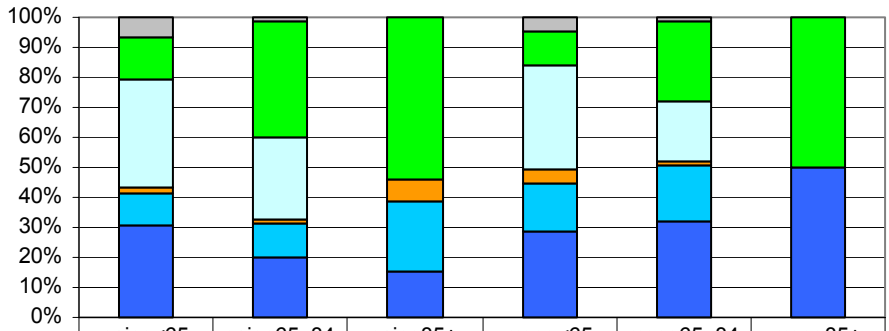

	naine<65	naine65..84	naine85+	mees<65	mees65..84	mees85+
muu	8	2		3	1	
tervis kehv	18	52	7	8	17	2
pole aega	45	38		24	13	
transpordimure	2	1	1	3	1	
pole kutsutud	14	16	3	11	12	
ei huvita	38	27	2	20	21	2

Joonis 68

Küsimustele päevakeskuse töös osalemise kohta vastas 97% vastanutest. Selgub, et päevakeskused ei ole väga populaarsed eakate hulgas, aktiivseid külastajaid on vaid mõni protsent eakatest, kusjuures kõige aktiivsemad külastajad on vähemalt 65-aastased vanadaamid. Päevakeskuste külastamine sõltub vastaja keelest: aktiivsete külastajate seas ei ole küsitluse andmetel muukeelseid tartlasi. Mittevastamise põhjused on erinevad: nooremaid ei huvita eriti päevakeskuse tegevus või ei ole neil selleks aega, vanemaid takistab halb tervis, harvem transpordimure. Muukeelse elanikkonna hulgas on üsna levinud põhjus – ei ole kutsutud, seda märkis ligi kolmandik mitte-eestikeelsetest seenioridest. Kokku on Tartus potentsiaalseid päevakeskuste töös osalejaid, kes ootavad kutsumist, ligikaudu 3000.

Osalus eakate huvigruppide tegevuses

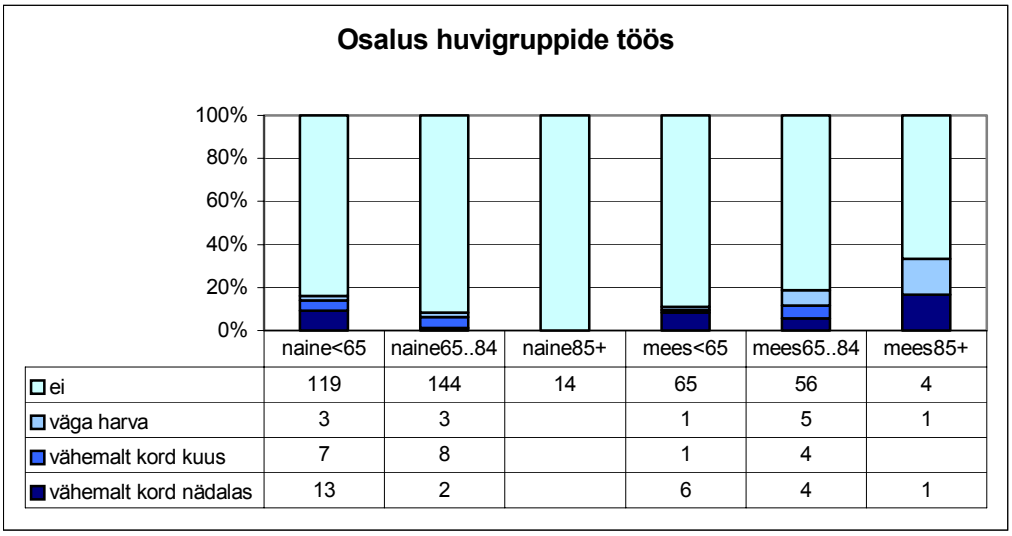

	naine<65	naine65..84	naine85+	mees<65	mees65..84	mees85+
ei	119	144	14	65	56	4
väga harva	3	3		1	5	1
vähemalt kord kuus	7	8		1	4	
vähemalt kord nädalas	13	2		6	4	1

Joonis 69

Muude eakate huvigruppide tegevuses osalevad eakad tartlased mõnevõrra aktiivsemalt. Taas ilmneb mitte-eestikeelsete seenioride väiksem osalusaktiivsus. Huvigruppide sisulise tegevuse kohta saame järgmise loetelu: kõige populaarsemad (mainitud 10 korda) on **spordialased tegevused**, eriti eakate daamide võimlemisringid, kuid samuti ka ujumine ja veteranide spordiliikumises osalemine. Kaks korda on mainitud osalust looduskaitsealases ja kirikuga seotud tegevuses, lisaks veel tants, kollektsioneerimine, käsitöö jne.

Osalus seltsi, ringi või ühingu töös

Ka mitte ainult eakatele suunatud ringides, seltsides ja ühingutes osalemise aktiivsus ei ole eriti kõrge, seltsidesse kuulub 12% Tartu seenioridest (5% mitte-eestlastest, 13% eestlastest). Siiski on seltside loetelu, kus inimesed osalevad, üsnagi rikkalik ja huvitav: rahvusseltsid (Ingeri, Balti-Saksa), erialaseltsid (nt neuroloogide ühing), Vanemuise selts ja koorid, naisselts, ametiühing ja erakond, tervisega seotud seltsid (multiplex, suhkruhaigete selts), spordiseltsid (sh ka maleselts), jahimeeste selts,

veteranide ühing, Memento, isamaalise kasvatuse selts, karskusühing, mälumängurite selts, ELUS, usuühingud, keeleõpe jm.

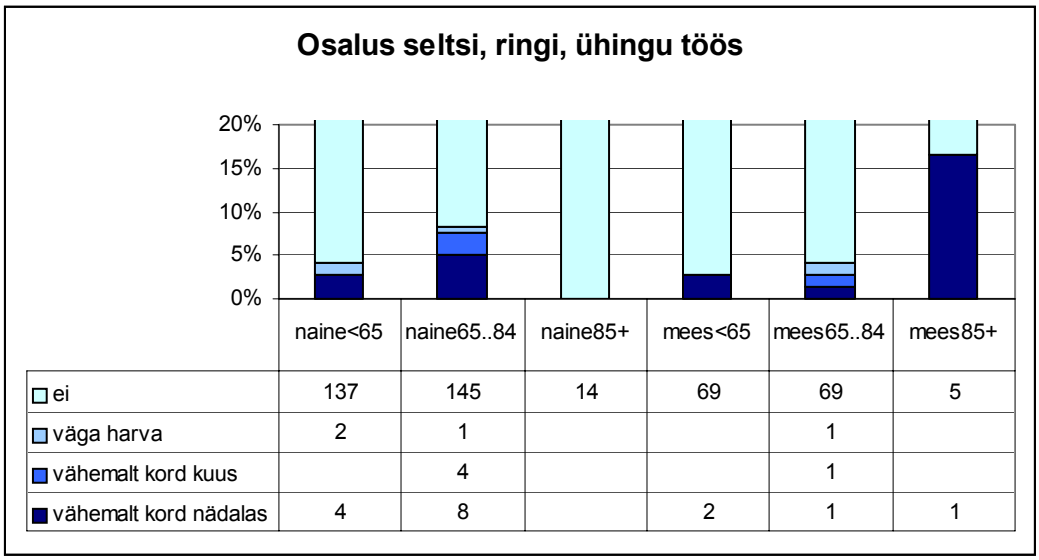

	naine<65	naine65..84	naine85+	mees<65	mees65..84	mees85+
ei	137	145	14	69	69	5
väga harva	2	1			1	
vähemalt kord kuus		4			1	
vähemalt kord nädalas	4	8		2	1	1

Joonis 70

Mis puutub võimalusesse olla huvijuht, ürituste korraldaja, siis siin vastas 8 meest ja 6 naist, et nad seda juba on, ning 2 meest ja 2 naist arvasid, et nad sooviksid seda teha. Kõik positiivsed vastajad pidasid oma koduseks keeleks eesti keelt.

Informeeritus vaba aja veetmise võimalustest

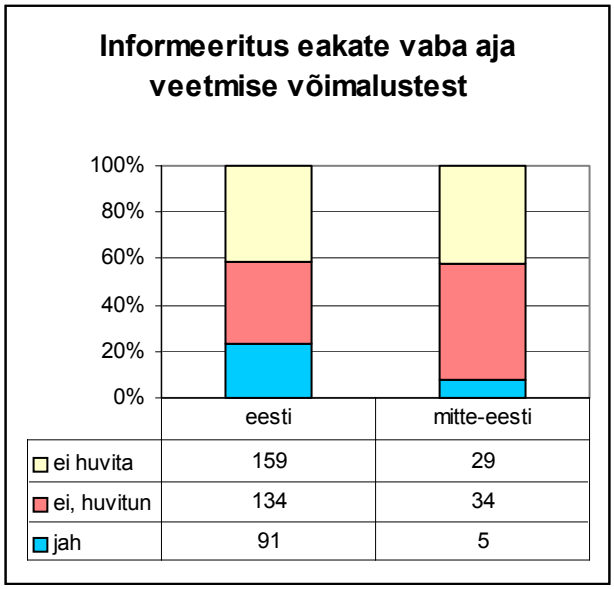

	eesti	mitte-eesti
ei huvita	159	29
ei, huvitun	134	34
jah	91	5

Joonis 71

Jooniselt 71 selgub, et seenioride madala ühiskondliku aktiivsuse põhjuseks ei tarvitsegi olla nende isikliku initsiatiivi puudumine, vaid oluliseks põhjuseks on ka kehv informeeritus üritustest.

Harrastused

Harrastused ja vaba aja tegevused

Ankeedis oli antud üsna pikk loetelu (18 nimetust) harrastustest ja vaba aja tegevustest, mille puhul vastajad pidid märkima, kas nad nendega tegelevad või mitte. Küsimusele vastas 97% kõigi vastanute seast. Tulemusi kajastab joonis 72.

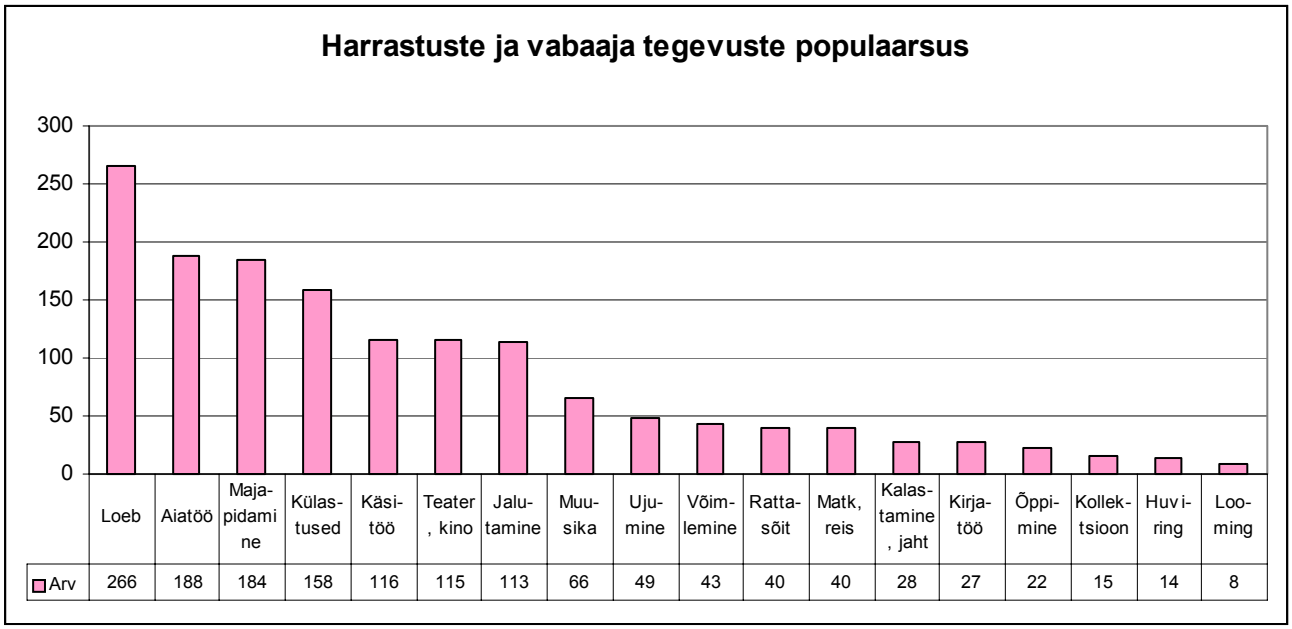

Joonis 72

Ilmneb, et keskmiselt tegeleb iga eakas enam kui kolme vaba aja tegevusega, kusjuures kõige populaarsem on (raamatute, ajalehtede ja ajakirjade) lugemine, mida loeb oma harrastuseks üle 55% vastajatest.

Lugemine ja raamatukogu külastamine

Lugemine on paljude Tartu seenioride meelisharrastus. Lugemine on südamelähedasem naistele kui meestele, kuid ei sõltu kuigivõrd vanusest ning samuti rahvusest.

Lugemisega on seotud ka raamatukogude külastamise sagedus. Selgus, et üle poole Tartu seenioridest külastab aeg-ajalt raamatukogusid, kusjuures venekeelse elanikkonna korral oli aktiivsus keskmisest märgatavalt madalam.

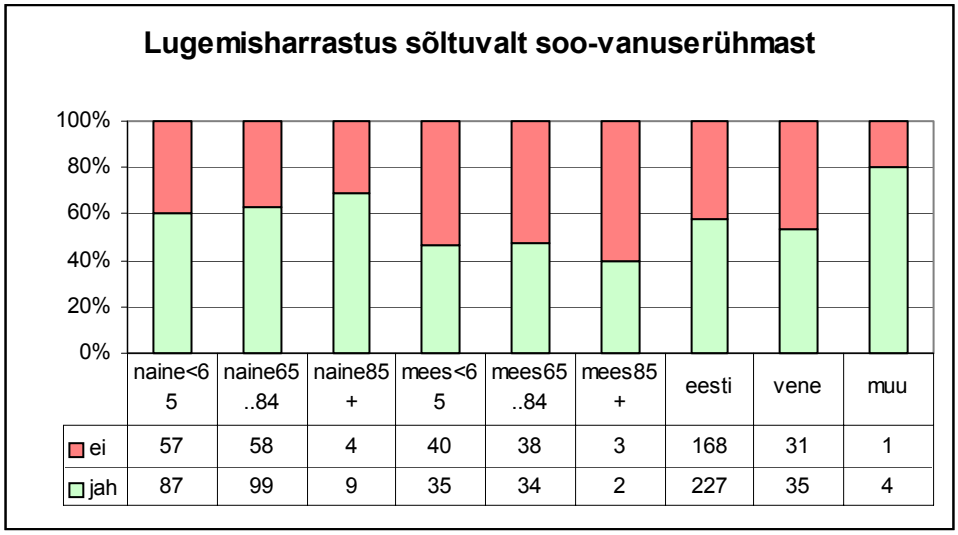

	naine<65	naine65..84	naine85+	mees<65	mees65..84	mees85+	eesti	vene	muu
ei	57	58	4	40	38	3	168	31	1
jah	87	99	9	35	34	2	227	35	4

Joonis 73

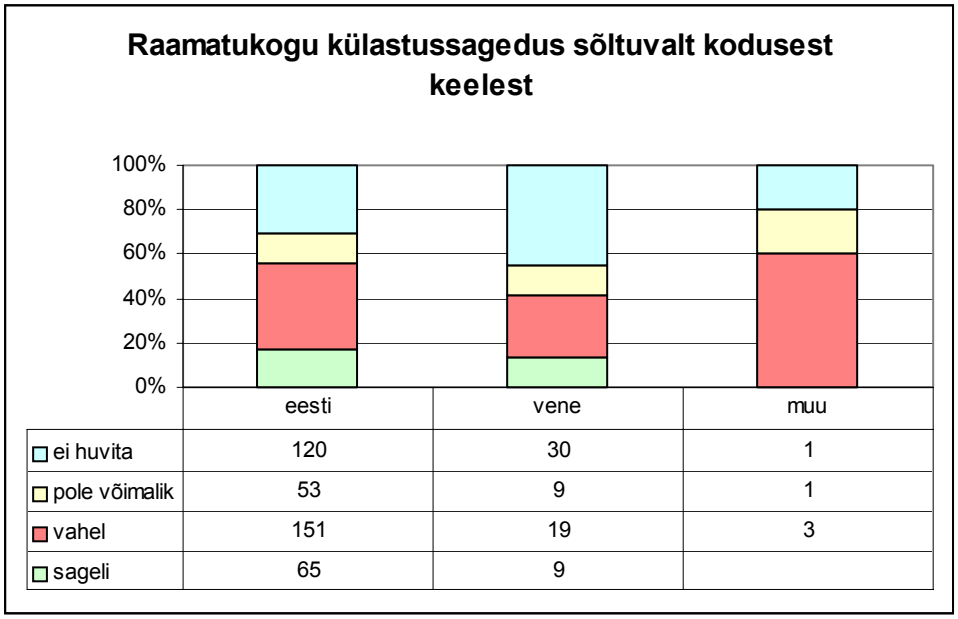

	eesti	vene	muu
ei huvita	120	30	1
pole võimalik	53	9	1
vahel	151	19	3
sageli	65	9	

Joonis 74

Kultuuriürituste külastamine

Kultuuriürituste külastamist küsiti vastajatelt kahel korral – üks kord üldiste harrastuste seas, teisel korral aga eraldi.

Viimase küsimuse vastuste jaotus on esitatud joonisel 75, kust ilmneb Tartu seenioride küllaltki suur aktiivsus kultuuriüritustel osalemisel. Kuigi sagedasi kontserdi- ja teatrikülastajaid on vaid 3%, käib aeg-ajalt kultuuriüritustel siiski üle poole (52%) Tartu seenioridest, mis on vaieldamatult hea näitaja.

Küsiti ka ürituste mittekülastamise põhjuseid, nende seas olid kaalukaimad piletite kallis hind, samuti ka traspordiraskused.

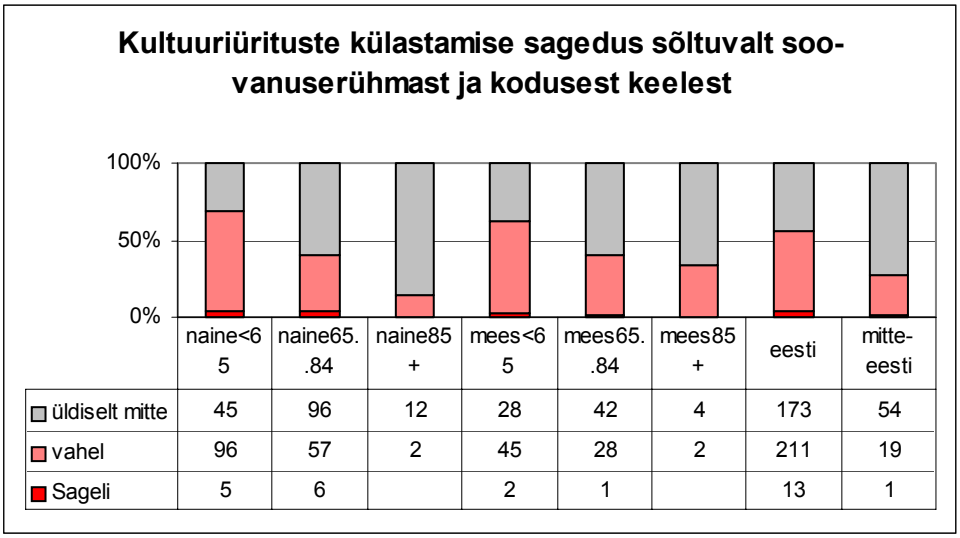

	naine<65	naine65..84	naine85+	mees<65	mees65..84	mees85+	eesti	mitte-eesti
üldiselt mitte	45	96	12	28	42	4	173	54
vahel	96	57	2	45	28	2	211	19
Sageli	5	6		2	1		13	1

Joonis 75

Kirik

Euroopa kultuuriruumis on kirikul eakate vaba aja sisustamisel üsna oluline koht; Eestis on aga ajaloo iseärasuste tõttu kiriku osakaal ühiskonnas tervikuna vähenenud. Selgub, et enam kui pooli Tartu seeniore ei huvita kirik; umbes veerand käib kirikus vahetevahel ja aktiivseid kirikuhuvilisi on vaid neli protsenti. Kirikuhuvi mõnevõrra suureneb vanemate isikute seas, kuid nende võimalused kirikus käia on vähenenud, vt joonis 76. Üldiselt on aga mitte-eestlased aktiivsemad kirikuhuvilised kui eestlased.

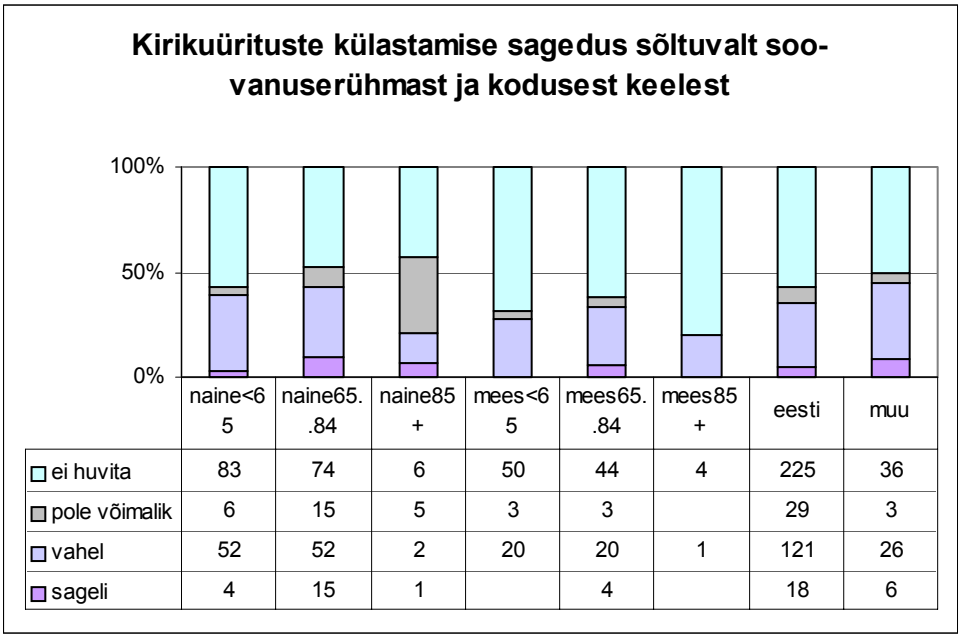

	naine<65	naine65..84	naine85+	mees<65	mees65..84	mees85+	eesti	muu
ei huvita	83	74	6	50	44	4	225	36
pole võimalik	6	15	5	3	3		29	3
vahel	52	52	2	20	20	1	121	26
sageli	4	15	1		4		18	6

Joonis 76

Abistamistegevus

Olla vabatahtlik abistaja?

Vastajatelt küsiti ka seda, kas nad soovivad olla vabatahtlikud abistajad. Vastuste jaotust iseloomustab joonis 77.

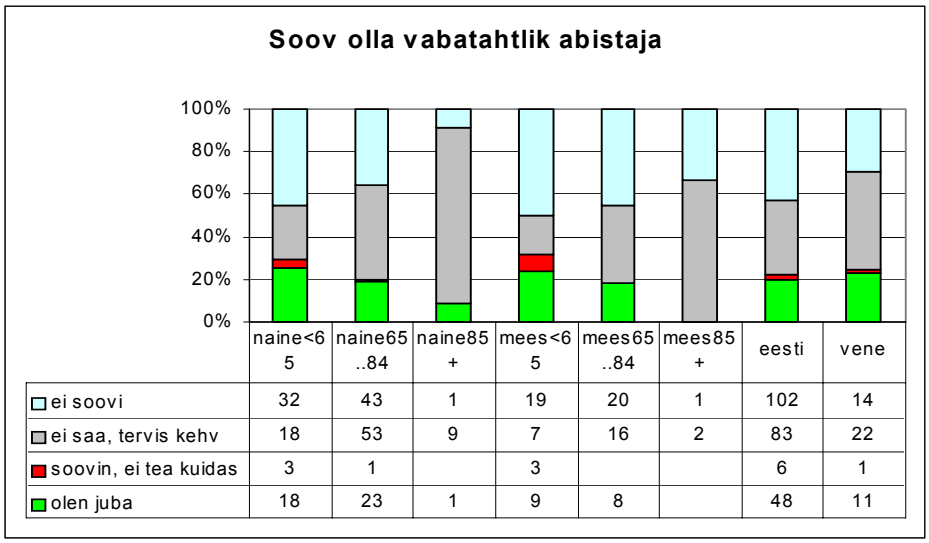

	naine<65	naine65..84	naine85+	mees<65	mees65..84	mees85+	eesti	vene
ei soovi	32	43	1	19	20	1	102	14
ei saa, tervis kehv	18	53	9	7	16	2	83	22
soovin, ei tea kuidas	3	1		3			6	1
olen juba	18	23	1	9	8		48	11

Joonis 77

Jooniselt 77 ja lisatud tabelist selgub, et nooremas vanuserühmas on teatav väike reserv (arvutuslikult ligikaudu 400 inimest) niihästi meeste kui ka naiste osas, kes tunnevad kutsumust olla vabatahtlikuks abistajaks, kuid ei oska teha selles suunas esimest sammu. Enamus potentsiaalseid abistajaid on siiski selle tegevusega juba hõivatud.

Oma laste ja lapselaste abistamine

Oluline osa Tartu seenioride ajast ja energiast kulub laste ja lastelaste abistamisele. Hoolimata paljude eakate majandusraskustest abistab siiski enam kui kolmandik seeniore oma lapsi ja lapselapsi rahaliselt. Lisaks sellele abistatakse lapsi ka kodutöödes, lastehoiul, nende koolisaatmisel ja õppimisel. Iga tartlase kohta tuleb selles mõttes keskmiselt üle ühe tegevuse laste-lastelaste abistamiseks.

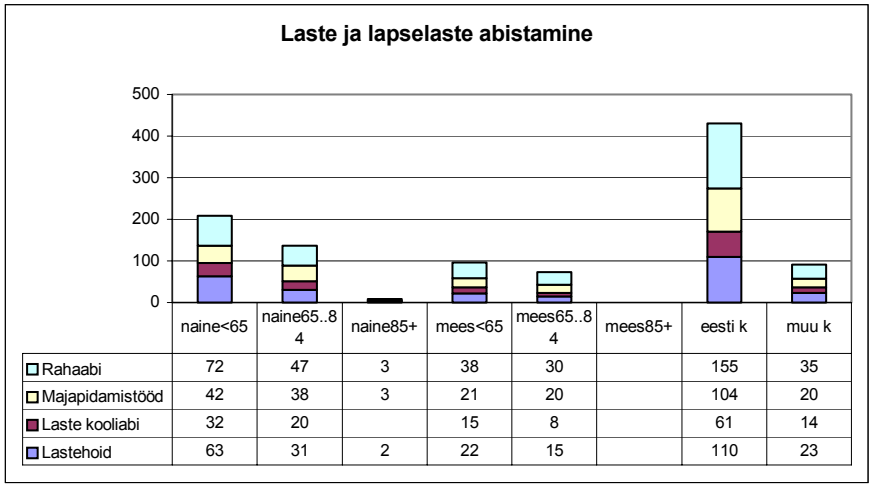

	naine<65	naine65..84	naine85+	mees<65	mees65..84	mees85+	eesti k	muu k
Rahaabi	72	47	3	38	30		155	35
Majapidamistööd	42	38	3	21	20		104	20
Laste kooliabi	32	20		15	8		61	14
Lastehoid	63	31	2	22	15		110	23

Joonis 78

Tulevikukavad ja seenioride suhe Tartu linnaga

Tulevikukavad

Seenioride küsitlemisel sooviti teada ka nende tuleviku kavatsusi (5–10 aasta pärast). Selle kohta oli kaks küsimust, mis mõlemad koosnesid 15 alajaotusega loetelust. Tinglikult võiks neid nimetada *tulevikutegevused* ja *tulevikuhuvialad*, kuigi nimetatud jaotus ei ole päris selgepiiriline.

Tulevikutegevused

Sellele küsimusele oli vastajaid mõnevõrra vähem (394, so 82%) kui teistele kõigile suunatud küsimustele. Põhjusi selleks on ilmselt 2:

- Küsimused olid ankeedi lõpus ja ilmnes teatav täitmise väsimus;
- Eakamad vastajad ei tee plaane tegevusteks kümne aasta pärast.

Vastuste jaotust iseloomustab joonis 79.

Jooniselt on näha, et tulevikukavades on naised ilmselt aktiivsemad. Eriti palju ei ole neid, kes kavatsevad palgatööd teha, seevastu on väga selge soov abistada lapsi ja lapselapsi. Mis puutub vaba aja tegevustesse, siis on siin selge tõestus tartlastest kui teatrihuvilistest – kõige populaarsem vaba aja veetmise vorm on teater, sellele järgneb Eestis reisimine.

Tulevikutegevuste populaarsus soo-vanuserühmades

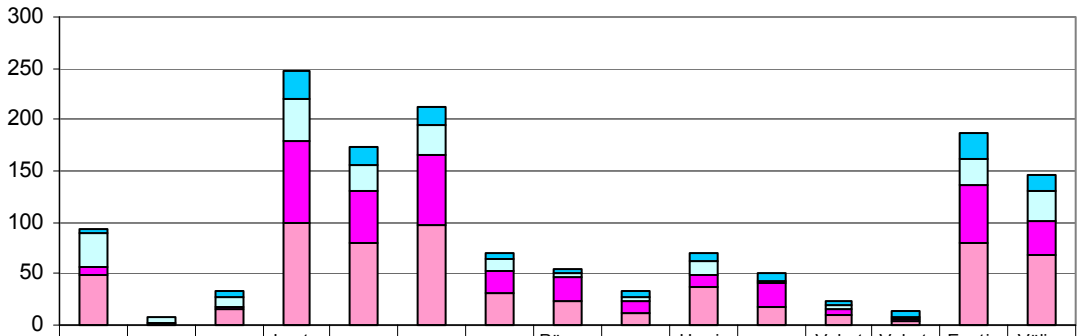

	Palga-töö	Ette-võtlus	Projek-titöö	Laste abista mine	Kontse rt	Teater	Kino	Päev a-kesku s	Enese-abi	Huv i-tegev u s	Kirik	Vabat abista mine	Vabat organi seerim	Eestis reisimi ne	Välis-maal reisimi
M65+	5		6	28	18	18	7	4	6	8	7	4	6	25	16
M<65	33	7	10	40	25	29	11	5	5	14	3	4	2	26	29
N65+	7		3	80	52	69	22	22	11	12	23	7	2	57	33
N<65	49	1	15	100	79	97	31	24	12	37	17	9	4	79	69

Joonis 79

Tulevikuhuvid

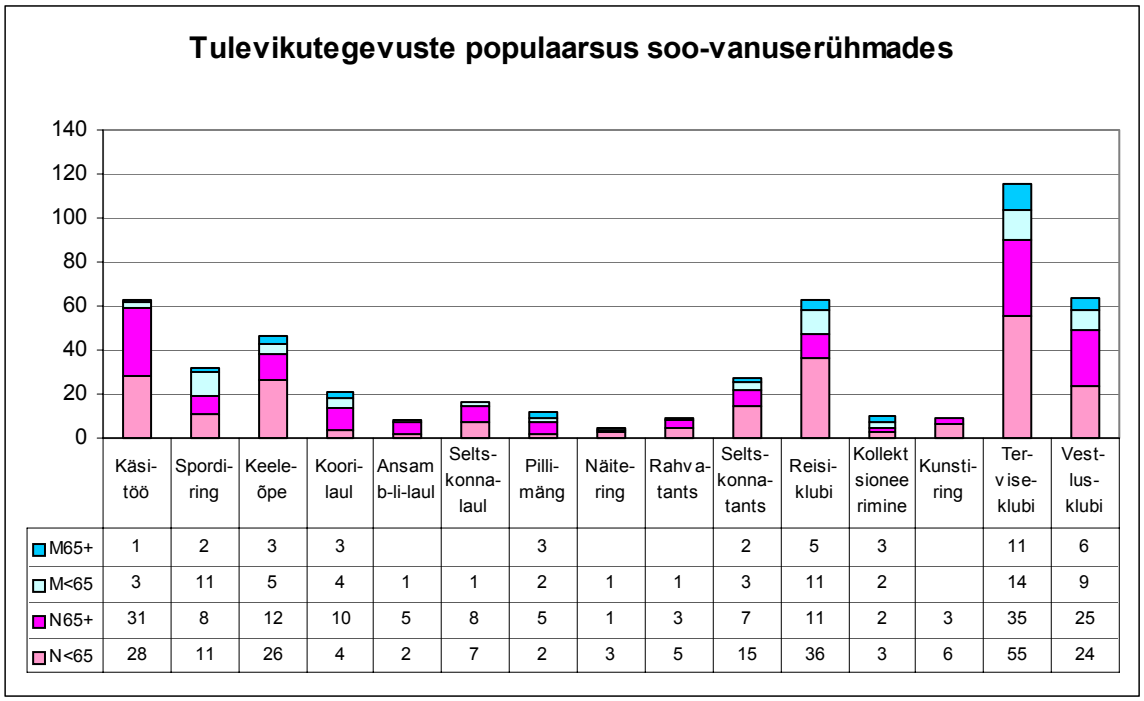

	Käsi-töö	Spordi-ring	Keele-õpe	Koori-laul	Ansam b-li-laul	Selts-konna-laul	Pilli-mäng	Näite-ring	Rahv a-tants	Selts-konna-tants	Reisi-klubi	Kollekt sionee rimine	Kunsti-ring	Ter-v ise-klubi	Vest-lus-klubi
M65+	1	2	3	3			3			2	5	3		11	6
M<65	3	11	5	4	1	1	2	1	1	3	11	2		14	9
N65+	31	8	12	10	5	8	5	1	3	7	11	2	3	35	25
N<65	28	11	26	4	2	7	2	3	5	15	36	3	6	55	24

Joonis 80

Tuleviku huvitegevuste kohta andis vastuse ainult 265 vastajat (55% vastajate üldarvust). Ootuspäraselt olid aktiivsemad nooremad vastajad (joonis 81), kusjuures puudus tavaline suur erinevus mees- ja naisvastajate vahel, mille põhjuseks on ilmselt tõsiasi, et arvestatav osa meestest jättis lihtsalt nimetatud küsimusele vastamata.

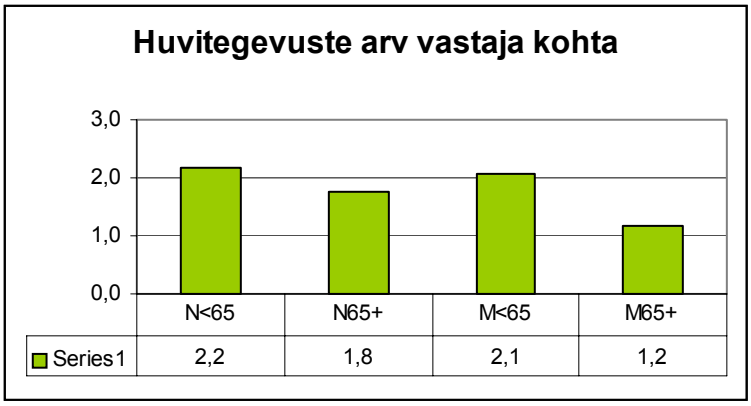

	N<65	N65+	M<65	M65+
Series1	2,2	1,8	2,1	1,2

Joonis 81

Vaadeldes ootuspäraseid huvitegevusi ilmneb klubilaadiliste tegevuste märksa suurem populaarsus võrreldes loominguliste tegevustega.

Seenioride suhe Tartu linnaga

Ankeedi lõpus oli kolm küsimust, mille ette antud vastusevariandid puudutasid seenior-tartlaste suhet linnaga, sh eriti sotsiaalhooldusosakonnaga.

Kas jagub teavet võimalike hooldus/ põetusteenuste kohta?

Kas on piisavalt teavet võimalike hooldus/ põetusteenuste kohta?

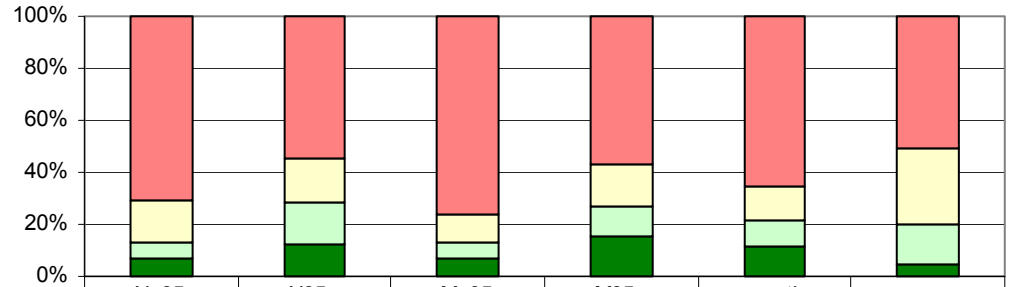

	N<65	N65+	M<65	M65+	eesti	vene
ei ole küsinud ega saanud	100	88	57	44	254	35
ei ole, ei tea kust küsida	23	28	8	12	51	20
sooviks enam	9	26	5	9	38	11
jah	10	20	5	12	44	3

Joonis 82

Sellele küsimusele oli vastanud 95% vastajate üldarvust, kusjuures ligi kaks kolmandikku kinnitas, et nad ei ole infot küsinud ega ka mitte saanud. Halvem on aga selle 15% olukord, kes ei tea, kust küsida.

Kas jagub tähelepanu?

Järgmine küsimus on – kas piirkonna sotsiaalhoolekande osakond osutab piisavalt tähelepanu eakate elu-olu parandamisele? Selle küsimuse vastuseid kajastab joonis 83.

Kuigi arvamused Tartu Linna Sotsiaalhoolekande osakonna kohta pole otseselt kriitilised, st et positiivsed ja negatiivsed arvamused on ligilähedaselt kooskõlas, on oluliseks märgiks siiski see, et suurem osa küsitletud tartlastest ei oska selle kohta oma arvamust avaldada

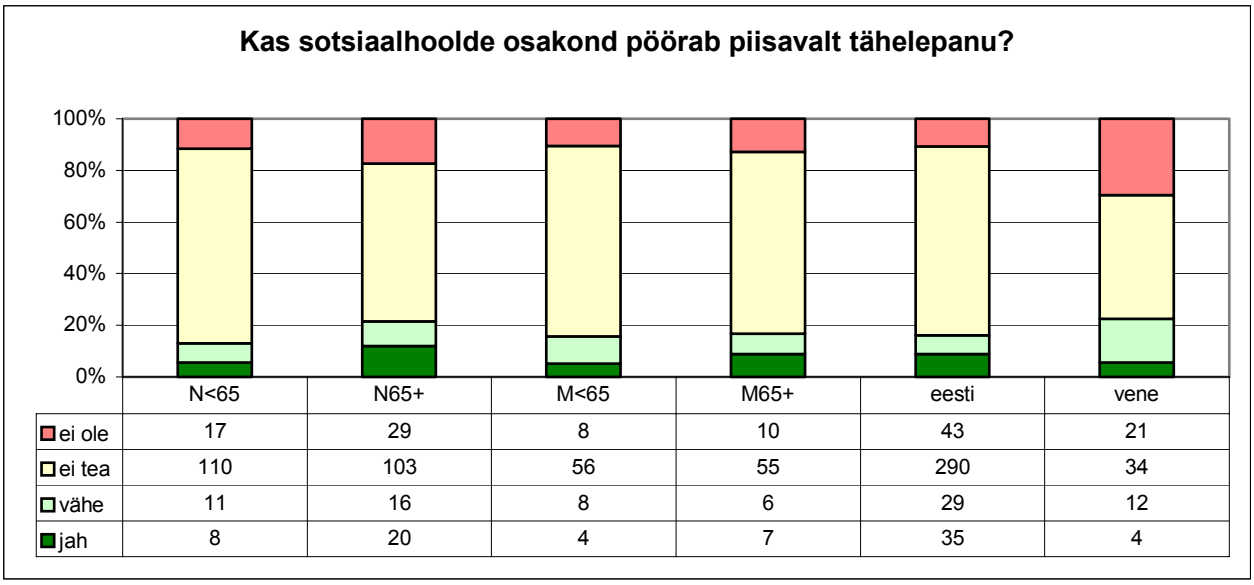

	N<65	N65+	M<65	M65+	eesti	vene
ei ole	17	29	8	10	43	21
ei tea	110	103	56	55	290	34
vähe	11	16	8	6	29	12
jah	8	20	4	7	35	4

Joonis 83

Seenioride nõukoda

Viimane antud skaalaga küsimus ankeedis puudutas Tartu linnavalitsuse juurde seenioride Nõukoja asutamist. Sellele küsimusele vastas 96% vastanute üldarvust, kusjuures arvamused olid väga positiivsed, nagu ilmneb jooniselt 84.

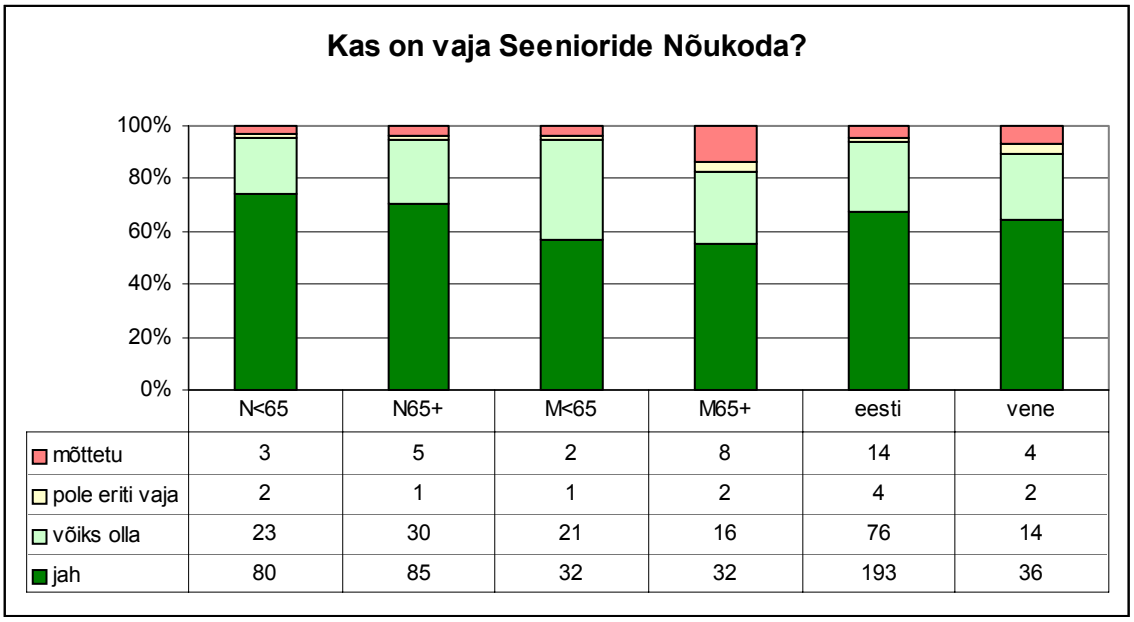

	N<65	N65+	M<65	M65+	eesti	vene
mõttetu	3	5	2	8	14	4
pole eriti vaja	2	1	1	2	4	2
võiks olla	23	30	21	16	76	14
jah	80	85	32	32	193	36

Joonis 84

Seenioride mured ja ootused nende endi sõnadega

Seeniori suurim mure

Suurima probleemi jaotus valdkonniti

Et saada uut teavet, uusi ideid ja ettepanekuid, oli ankeedis mitu lahtist küsimust, mille vastused pidid küsitletavad vabas vormis sõnastama. Esimene neist küsimustest oli järgmine:

Mis on tänasel päeval Teie suurim probleem?
Sellele küsimusele vastas 292 vanurit, so 61% kõigist vastanutest. Vastanute seas oli 5 inimest, kes kinnitasid, et neil ei ole probleeme, ülejäänud 287 märkisid mitmesuguseid probleeme, mõned ka mitu. Probleemide esinemissagedust kogu valimis iseloomustab joonis 85 ning probleemide esinemissagedust noorematel ja vanematel seenioridel joonised 86 ja 87.

Seenioride kõige tõsisem tänane mure

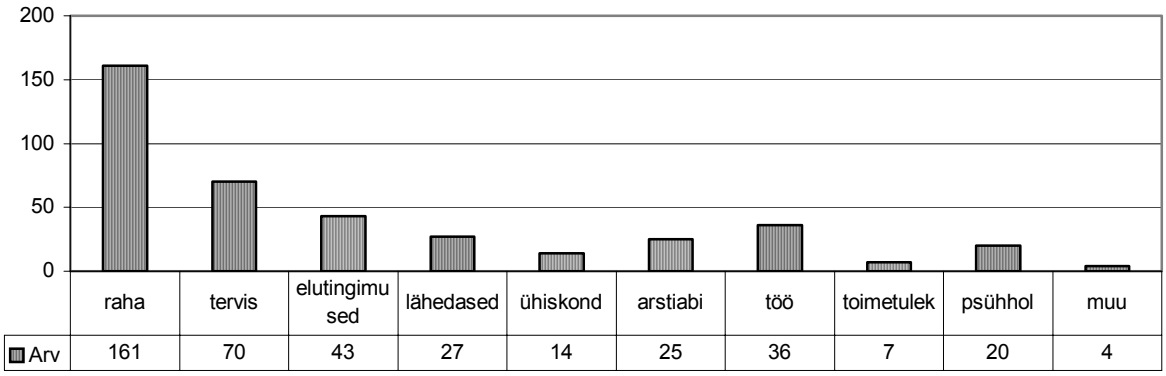

Joonis 85

Vanemaealistel suurenevad ootuspäraselt mured seoses tervise ja arstiabiga ning vähenevad tööga seotud mured. Samuti on ootuspärane see, et 50-64-aastastel on sagedamini muresid seoses omastega, sest selleealised inimesed abistavad sageli nii oma lapsi kui vanemaid. Mõnevõrra ootamatult on vanemaealistel harvem suurimaks mureks elutingimustega seotud probleemid.

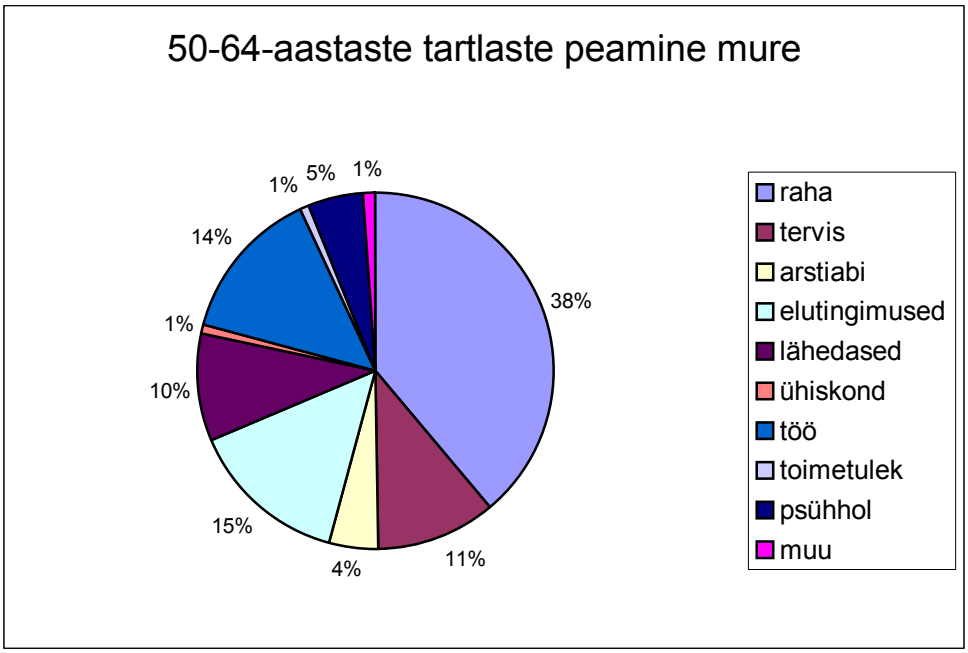

Joonis 86

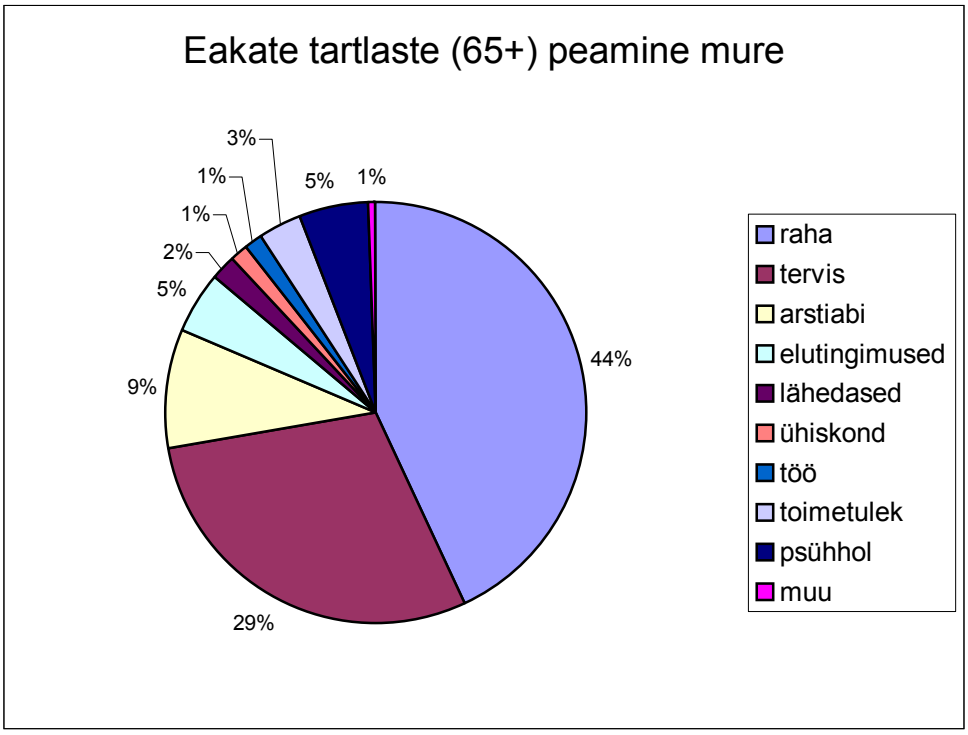

Joonis 87

Tartu seenioride ootused sotsiaalteenuste osas

Küsitluse lõpuosas oli veel kaks lahtist küsimust, neist üks kolmeosaline. Esimene neist oli: *Milliste sotsiaalteenuste järgi on Tartu linna vanematel inimestel kõige suurem vajadus? Nimetage kolm Teie arvates kõige olulisemat.* Teine oli kõige viimane küsimus. *Mida sooviksite veel lisada?*

Selgus, et neid küsimusi ei olnud võimalik eraldi analüüsida, sest ühelt poolt märkisid paljud vastajad otseselt sotsiaalteenuste asemel ka oma muid muresid, teiselt poolt oli ka lisaküsimuste alla märgitud sotsiaalteenustega seotud probleeme. Kuigi üldiselt ei täideta lahtisi küsimusi eriti aktiivselt, oli neist vähemalt ühele vastanud üle poole kõigist vastanutest, ning ühtekokku laekus nimetatud küsimustest üle 700 märksõna, mis on alljärgnevalt süstematiseeritud, rühmitatud ja tabuleeritud.

Eakate tartlaste ootused sotsiaalteenuste osas

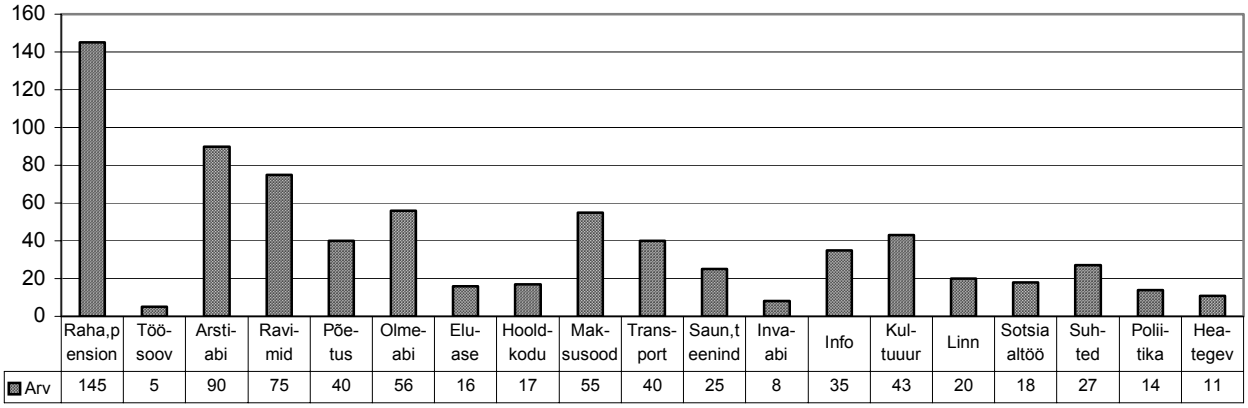

Joonis 88

Raha- ja töömure

Kuigi esitatud küsimuste vastuseks rahamure otseselt ei ole, on seda siiski korduvalt märgitud eeskätt seoses ***pensioni väiksusega.***

- märgitakse, et pension on väike, pension ei võimalda normaalselt ära elada, leitakse, et ühest pensionist eluks ei piisa, soovitakse pensioni tõusu (pensioni inimväärseks eluks), kõrgemat pensioni üle 80-aastastele.
- soovitakse toetusi toimetulekuraskuste puhuks, sh ka ühekordset erakorralist toetust.
- kurdetakse elukalliduse üle, sh märgitakse et toit on kallis, et hinnad tõusevad.
- ei soovita jääda raskuseks oma lastele.

Ka suur osa teistesse rubriikidesse rühmitatud vastuseid on otseselt või kaudselt seotud rahamurega.

Samas on, erinevalt eelmisest lahtisest küsimusest, käesolevate küsimuste puhul suhteliselt harva märgitud ***soovi leida sobiv töö***. Arvatavasti on põhjuseks see, et tööealised vastajad on adekvaatsemalt mõtestanud lahti küsimuste oodatavad vastused. Märgitakse pensionärieelikute raskusi tööd saada.

Arstiabi, ravimid ja põetus

Teine suur vastuste blokk, mis taas ei ole püstitatud küsimusega vahetult seotud, puudutab tervishoiuteenuseid.
Arstiabiga seoses domineerivad järgmised probleemid:

- pikad järjekorrad eriarsti juurde saamiseks,
- pikk ooteaeg haiglasse pääsemiseks (kae operatsiooni järjekord 3 aastat);
- perearsti piiratud õigused soodusravimite kirjutamiseks;
- soovitakse tasuta hambaravi ja proteese;
- soovitakse tasuta taastusravi, sanatooriumituusikuid;
- kurdetakse visiiditasu üle,
- ollakse mures raviteenuse halvenemise üle;
- kardetakse raviteenuste hinnatõusu,
- soovitakse arstiabi eakatele töötutele,
- tehakse soovitusi meditsiiniinfo andmepanga osas.

Ravimitega seoses on põhiliseks mureks kõrge hind ja raske kättesaadavus.

- Soovitakse odavamaid ravimeid (sh Venemaalt),
- soodusravimeid, vitamiine.
- Muretsetakse ravimisoodustuse kadumise või vähenemise pärast.
- Soovitakse saada tasuta prille ning kuulmisaparaati.

Meditsiiniteenuste komplekti kuulub ka ***põetusteenuse vajadus***, seda märgiti üsna sageli.

- Soovitakse põetajat koju, koduõendust,
- vererõhu mõõtmist jt protseduure kodus, kodus massaaži,
- soodsalt põetusvahendeid,
- hooldust-põetust üksikutele vanainimestele.
- Soovitakse ka hooldusarsti külastusi.

Hooldus ja olmeabi

Järgmine probleemidering on seotud hoolduse ja olmeabiga.
Need eakad, kellel on raskusi iseenesega toimetulekuga, ootavad ***hooldust;*** otseselt küsis hooldust ca 20 eakat vastajat, mille põhjal võib hinnata, et hooldust vajavate eakate arv Tartus on 1000–1500. Täiendavalt märgiti veel järgmisi hooldus- ja olmeteenuseid:

- Majapidamistööde tegemine (vähemalt 10 vastajat),
- Toidu koju toomine, ostud
- Kütmine.

Omaette rubriigi moodustavad suhteliselt harva esinevad ühekordsed olmeteenused nagu kütte hankimine (märgitud 14 korda, st et arvestatav hulk vanureid elab puiduküttega majades), remont, aia kaevamine, tänava korrashoid jne.

Eluase, sotsiaalmaja, hooldekodu

Eluasemega seotud probleeme on märgitud kokku 16 korral; olulisim mure on see, et eluase on kallis (siin märgitakse ka eluasemetoetuse vajadust ja märgitakse, et selle alus – 500 krooni– on liiga väike. Mureks on ka liiga väike või mitte omaette eluruum. Paljudel eakatel puuduvad mugavused, pesemisvõimalused.

Lisaks sellel on peetud vajalikuks sotsiaalmaja ja/või vanurite maja olemasolu.

Sageli on märgitud hooldekodu vajadust (võib hinnata, et kõigi Tartu elanike hulgas huvitub sellest üle tuhande inimese), sealhulgas ka võimalust paigutada pere vanur ajutiselt pansionaati. Korduvalt on märgitud murepõhjusena hooldekodude kõrget hinda.

Maksusoodustused

Väga paljudele vastajatele teevad muret kõrged maksud.

- Märgitakse lihtsalt kommunaalmakse, eraldi üüri, kütet, elektrit. Tehakse ettepanekuid, et eakatel oleks soodustusi kommunaalmaksude osas.
- Muretsetakse telefoni hinnatõusus pärast, tehakse ettepanekuid eakatele telefoniühenduse soodustamiseks, lauatelefoni kuumaksu kaotamiseks eakatele, ka eakate vabastamiseks telefonimaksust.
- Ahiküttega vanuritel on lisaks kütte hankimise murele probleemiks ka kütte kõrge hind. Tehakse ettepanek vanurite küttekulutuste osaliseks kompenseerimiseks.
- Soovitakse maamaksu, prügiveo tasu alandamist.
- Tehakse ettepanek, et eakatel võiksid pangateenused olla tasuta.

Transporditeenused

Väga kõrgelt hinnatakse eakate tasuta bussisõidu võimalust Tartu linnas, soovitakse selle süsteemi jätkumist.

- Soovitakse tasuta bussiühenduse laiendamist kõigile pensionäridele, samuti invaliididele; samuti soodustusi linnalähedastele bussidele;
- Soodustusi üksikpiletitele;
- Bussipeatuste korrastamist, sest vanuritel on raske bussi siseneda ja bussist väljuda.
- Soovitakse ka piiratud ulatuses soodustaksoteenust, tasuta transporti nt puude veoks.
- Ühel või teisel kujul on transpordimuresid käsitlenud väga suur arv vastajaid; transpordimure on väga oluline ka ***puudega inimese hooldajal***.

Transpordiga seostub vahetult ***invatranspordi*** mure, mida märgiti ühena peamistest puuetega inimeste probleemidest. Invatransporti soovitakse rohkem. Märgitakse liikumispuudega inimeste raskusi arsti juures käimisel.

Teenindussoodustused

Teenindussoodustuste osas tehti rida olulisi ettepanekuid.

- ***Saun*** on eakate kõige suurem mure. Sellest, et sauna märgiti ligi 20 korda, võib järeldada, et saunateenustest on huvitatud enam kui 1000 eakat inimest.
- Sauna sooviti rohkem, erinevatesse linnajagudesse, nädalaringselt.
- Sooviti maksuvabu päevi, saunapiletit peeti kalliks.

Lisaks sellele tehti ettepanekuid, et eakatel oleks soodusteenindus juuksuri juures, õmbluses, keemilises puhastuses jm.

Teave

Väga paljud vastajad kinnitasid, et nad ei tea sotsiaalhooldusteenuseid.
Soovitati koostada brošüür sotsiaalteenustest ja nende kättesaadavuse tingimustest ning seda eakatele levitada, sh koju kätte toimetada. Arvestades seda, et Tartus elab alla 20 000 eaka, neist osa perekonniti, ei oleks see ülesaamatu mahuga ülesanne.

- Sooviti Sotsiaalabi osakonnalt regulaarselt (nt kord kvartalis) infolehe/ bülletääni väljaandmist.

- Väga oluliseks peeti ka tasuta õigusabi osutamist eakatele, võimalust tutvuda seadustega, saada teada oma õigusi ja soodustusi.
- Lisaks sooviti teavet teleprogrammide kohta (nende trükkimist Linnalehes).
- Sooviti ka Linnalehe eakatele tasuta kättetoimetamist.

Kultuur, terviseedendus, reisimine

Tartu eakatel on suur huvi ***kultuuri*** vastu. Sooviti kultuuriteenuste kättesaadavuse parandamist:

- Soodsaid teatri- ja kontserdipileteid, tasuta üritusi pensionäridele;
- Ajalehe tellimise soodustusi;.
- Hinnati kõrgelt raamatukoguteenust (raamatute kojutoomist), sooviti soodushinnaga raamatuid
- Oodatakse TV-st ja raadiost rohkem eakatele mõeldud/ eakatele huvi pakkuvaid saateid.

Eakad on huvitatud ka ***tervise-edendusest,*** sh

- Spordisaalide ja ujulate sooduskasutamisest (eriti märgiti Aura basseini ja sauna hinnaalandust, mis võiks veel suurem olla),
- Võimalus kontrollida tervise seisundit,
- Soodustusi tervisespordile.
- Sanatooriumituusikud soodsamaks

Suurt huvi tuntakse ka ***reisimise vastu*** (sealhulgas ka Eestis), soovitakse eakatele reisisoodustusi.

Konkreetsed ettepanekud seoses Tartu linnaga

Terve rida ettepanekuid on tehtud seoses Tartu linna heakorra ja elukorraldusega; need annavad tunnustust eakate erksast sotsiaalsest närvist.

- Üldiselt soovitakse Tartu linnas ***paremat korda*** ja suuremat ***turvalisust.***
- Märgitakse väheedukat libeduse tõrjet talvel (kuhu see liiv siis jäi?)
- Soovitakse rohkem pinke nii haljasaladele kui ka ruumidesse, nt muuseumidesse.
- Kurdetakse tolmu üle;
- Tehakse etteheiteid koeraomanikele nii kära kui ka reostuse pärast.

Ettepanekute seas on ka soov anda ***eakatele soodushinnaga välimüügikohti*** aiasaaduste, lillede või käsitöö müügiks.

Linnaelukorraldust ja sotsiaalabi puudutavad ka ettepanekud, mille huviobjektiks ei ole eakad ise:

- Mure tänavalaste pärast;
- Kodutute öömajad,
- Supiköögid toiduabi vajajatele
- Soodushindadega kauplused, toidupoed.

Paljud vastajad kurdavad ***sotsiaaltöötajate*** (eriti heade sotsiaaltöötajate) vähesuse üle.

Suhted inimeste vahel

Suur probleemidering puudutab inimlikke suhteid.

- Tartu seeniorid ootavad korrektset ja tähelepanelikku suhtumist arstidelt, ametnikelt ja teenindajatelt;
- Paljud eakad, eriti üksikud tunnetavad suhtlemisvajadust ja –vaegust, seda oli korduvalt märgitud, oodatakse nn sõbrateenust, sotsiaaltöötaja külastust jm.
- Mitu vastajat märkisid, et eakad vajavad ***sotsiaalset tunnustust***.

- Üksikvanuritele teeks rõõmu pühade puhul väikeste kingituspakkide saamine, meelespidamine.

Poliitika

Korduvalt mainiti vähetõhusat perepoliitikat, soovitati parandada ühiskondlikku suhtumist perekonda ja kasvatusse.

- Väärtustada suhteid vanavanemate, vanemate ja laste vahel.
- Riik peaks tundma huvi inimeste elu vastu!

Heategevus, kolmas sektor

Heategevust seoti eeskätt Punase Ristiga.
Kolmas sektor peaks tundma rohkem huvi vanurite käekäigu vastu (kinkepakid, toiduabi, ka rõiva-abi, pühade puhul meelsepidamine).

On huvitav märkida, et enamus vastajaid, kes märkis niisuguse abi vajalikkust, ei pidanud selle juures silmas enese vajadusi, vaid pigem nentis, et on olemas kaaslinlasi, kes niisugust abi vajavad.

Kokkuvõte

Iseloomustamaks seenior-tartlast tuleb kõigepealt märkida, et ta on suhteliselt kõrge haridustasemega. Isegi eakate (üle 65-aastaste) tartlaste seas on arvestatav hulk kõrg- ja keskeriharidusega inimesi (vastavalt 24% ja 19%), mis nii Eestis kui ka teistes arenenud riikides pole sugugi tavaline.

Lapsi ja lapselapsi ei ole 16%-l naisseenioridest ja 11%-l meesseenioridest. Veidi vähem kui pooled (41%) 50-64-aastastest ja peaaegu veerand (23,6%) üle 65-aastastest tartlastest elab koos laste või lastelastega. Üksinda elab 15% noorematest seenioridest ja ligikaudu kolmandik (31%) eakatest tartlastest. Neist ligi 600 on vanemad kui 85 aastat.

Pisut rohkem kui pooltel Tartu seenioridest on probleeme seoses eluruumidega, kusjuures need on üsna ühesugused erinevates earühmades. Kõige levinum mure on eluruumide kõrge hind (eriti venekeelsetel tartlastel), raskused treppidest käimisel (eriti pensioniealistel inimestel), raskused eluaseme kütmisel, puudus õuesviibimise kohast, vähe panipaiku ja kehvad pesemisvõimalused. Telefoniga on varustatud üle 80% Tartu seenioridest, kuid arvutiga vaid 18% eestlastest ja 4% venelastest.

Kui 50-64-aastastest tartlastest töötavad 66% (täiskoormusega 55%, osalise koormusega või kergemal tööl 11%), siis üle 65-aastastest inimestest töötavad vaid 15% (täiskoormusega 5%, osalise koormusega või kergemal tööl 10%). Iga kümnes üle 65-aastane tartlane käiks tööl, kui selline võimalus oleks (kokku rohkem kui 1200 eakat inimest). Ligikaudu pooled seenioridest sooviksid töötada täiskoormusega kuni pensionini, kuid pooled valiksid nn "pehme " töö lõpetamise variandi.
Tulevikuplaane tehes soovivad nooremad vastajad küll jätkata töötamist, kuid neid, kes mõtlevad eraettevõtlusele, on väga vähe ja ka selline suhteliselt uus asi nagu projektitöö ei ole seenioride hulgas eriti populaarne.

Tartu seeniore iseloomustavad vaimsed huvid, eriti lugemine (sealhulgas ka raamatukogu külastamine) ja teatriskäimine, samuti ka kontsertide ja muude kultuuriürituste külastamine. Samas ei ole enamus eakaid tartlasi kirikuinimesed. Sageli käib kirikus vaid 5% vastajatest, vahel - 30%. Siiski, 7% seenioridest käiks kirikus, kui see neil võimalik oleks. Osalemine eakate päevakeskuste üritustel ei ole eriti populaarne - aktiivseid osalejaid (vähemalt kord kuus) on seenioride hulgas vaid 2-4% (ligikaudu 700 inimest). Mõnevõrra sagedamini osalevad seeniorid muudes, mitte ainult eakatele suunatud huvigruppide töös - 10% on aktiivsed osalejad (üle 65-aastaste hulgas 8%). Osaletakse üsnagi palju seltsides,ühingutes ja klubides - need on nii erialaliidud, loodushoiuga seotud liikumised, koorid ja kunstiseltsid; patriootilised ühendused, karskusselts, erakond, ametiühing jne. Leidub seeniore, kes õpivad keeli (valdavalt eestlased). Oma vaba aega täidavad seeniorid sageli ka praktiliste tegevustega - nokitsemine kodus, suvilas, aiatöö, käsitöö, aga ka kalastamine (enam venekeelsed seeniorid). Arvestatav ajatäide on ka külaskäimine. Samuti on populaarsed sportlikud tegevused – võimlemine, ujumine, aga ka lihtsalt jalutamine.
Tulevikule mõeldes soovitakse osaleda eelkõige klubilises tegevuses (vestlusklubi, terviseklubi, matkaklubi). Leidub neidki seeniore, nii mehi kui naisi, kes sooviksid

olla tulevikus ise huvijuhid. Enam kui veerand vastanutest kavatseb olla aktiivne teatriskäija ka tulevikus. Lisaks sellele soovitakse reisida, kusjuures soov reisida Eestis ületab mõnevõrra soovi rännata välismaal. Potentsiaali on ka seenioridest vabatahtliku töö tegijate näol – hinnanguliselt on Tartus umbes 400 seeniori, kes sooviksid olla vabatahtlikud abistajad, kuid ei tea, kuidas ennast rakendada.

Seenior-tartlane on oma hoiakutelt küllaltki pere- ja kodukeskne. Kuigi valdavalt ei ela mitu põlvkonda koos, abistatakse üksteist vastastikku vajaduse korral nii hoolduse kui põetusega, aga ka laste hoidmise ning vajadusel ka rahalise abiga mõlemas suunas. Suur osa seenior-tartlasi seob oma tulevikuplaanidki laste ja lastelaste toetamise ja abistamisega.

Tartu seenioride tervis ei ole üldiselt hea, tervelt 30%-l üle 50-aastastest inimestest on ametlikult fikseeritud puue (või invaliidsusgrupp). Nooremate seenioride hulgas on puue vormistatud 17%-l, üle 65-aastaste hulgas on puudega inimesi 41%. Viimase aasta jooksul on haiglaravil olnud peaaegu iga neljas vanem tartlane. Vene keelt kõnelevad seenior-tartlased on olnud oluliselt sagedamini haiglaravil eestlastega võrreldes.

Teiste abi igapäevaeluga toimetulekuks vajavad mitu korda kuus või sagedamini 23% Tartu seenioridest (umbes 7000 inimest), sealjuures paar korda nädalas või sagedamini 17% (ligikaudu 4500 inimest). Igapäevast abi vajavaid või täiesti teiste abist sõltuvaid seeniore on Tartus hinnanguliselt 3000 inimest. Kolmel neljandikul abivajajatest on vormistatud ka puue.
Kõige enam vajatakse abi poeskäimisel, koristamisel, pesupesemisel, vannis- või saunaskäimisel, treppidest ja õues liikumisel, majapidamismasinatega töötamisel ja rahaliste toimingute tegemisel. Siiski, ka baasilistes tegevustes on abivajadus üsna suur - ligikaudu 1000 Tartu seeniori vajavad abi rohtude võtmisel, 600 igapäevasel pesemisel ja riietumisel, umbes 500 voodist tõusmisel ja tualetis käies ning rohkem kui 200 vajavad abi söömisel. Põetusabi (süstimine, haavandi ravi, klistiir, kompressi tegemine, vererõhu mõõtmine jmt) vajab enam kui 1000 vanemaealist tartlast.
Umbes kaks kolmandikku eakatest abivajajatest on abistajate arvates kehalise puudega ning kolmandik nii kehalise kui vaimse puudega (hinnanguliselt on selliseid eakaid inimesi Tartus 700). Ainult vaimse puudega eakaid on hooldajate arvates üsna vähe.

Iga päev tegeleb abivajajate abistamisega umbes 3000 tartlast, kusjuures pooled neist on ametlikult vormistatud hooldajaks. Kõige sagedamini on abistajateks lapsed, kes on tihti jõudnud nn võileivastaatusesse (*sandwich generation*), olles nii oma laste-lastelaste kui ka vanemate abistajateks. Üsna suur osa abistajatest on aga seenioride abikaasad, kes ka ise ei ole enam noored (keskmine vanus ligi 70 aastat). Professionaalidest abistajaid on vaid 13%-l, tuttavaid-naabreid-sõpru abistajaid 10%-l abi vajavatest seenioridest.

Hooldamisega seotud muredest on esiplaanil nii enda kui hooldatava rahalised raskused, järgnevad probleemid, mis on seotud puhkuse puudumise ja paljude loobumistega, ka transpordimured, vaimne kurnatus, enda kehv tervis ja abivahendite nappus.
Hooldajad ootavad Tartu linnalt kõige enam rahalist toetus, tranpordisoodustusi ja paremat infot hooldusvõimalustest, samuti võimalust õppida hooldusega seonduvat.

Oodatakse seda, et oleks võimalik kasutada professionaalse hooldaja/põetaja teenust kodus (üle 2000 hooldaja), kusjuures pooled soovijatest oleksid nõus selle teenuse eest tasuma. Vajadus on ka päevahoolduse ja intervallhoolduse järele (kumbagi üle 200 soovija). Hooldajaid, kes võimalusel paigutaksid hooldatava hooldusasutusse, on üsna vähe.

Küsitletud seenioridest pole enamik mõtelnud sellele, kuidas toime tulla siis, kui ise enam oma eluga hakkama ei saa. Kolmandik nendest, kes seda siiski teinud on, plaanib minna elama kellegi teise juurde (valdavalt laste/lastelaste juurde) , kolmandik sooviks minna elama eakate majja, veerand kutsuks kedagi enda juurde elama ning väga vähesed sooviksid elada hooldekodus (7%) või palgata endale hooldaja (7%). Eelnenud andmetele toetudes (23% seenioridest on abivajajad) peaks Tartus planeerima sotsiaal- ja toetatud elamise ning eakate maja kohti 8%-le üle 50-aastasest elanikkonnast, hooldekodu kohti aga vähem kui 2%-le seenioridest.

Linna sotsiaaleluga ei ole seeniorid eriti hästi kursis. Enamus ei ole kunagi abi ega nõu küsinud ega oska ka hinnata sotsiaalabi osakonna tööd. Hinnangu andnutest olid pooled olukorraga enamvähem rahul. Üsna üksmeelne (93%) on Tartu seenioride toetus Seenioride Nõukoja loomisele, millel oleks nõuandev hääl linnavalitsusele eakaid puudutavates otsustes.

Pooled seenior-tartlased tulevad majanduslikult toime rahuldavalt või väga hästi, pooled kuidagimoodi või ei tule üldse toime (viimaseid on 1,5% seenioridest ehk ligikaudu 500 inimest). Venekeelsed seeniorid hindavad oma majanduslikku toimetulekut paremaks kui eestlased.
Oma eluga on üldiselt rahul kolm neljandikku Tartu seenioridest. Neid, kes oma eluga pole üldse rahul, on 5,5% (ligikaudu 1500 inimest).
Suuremate probleemidena nimetavad vanemaealised tartlased rahanappust, halba tervist ning arstiabikorraldust.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et kuigi Tartu seenioride tervis ei ole kiita, on nad aktiivse eluhoiaku ja valdavalt positiivse ellusuhtumisega perekesksed inimesed, kellel on soov anda oma panus nii pere kui ka linna arengusse.